

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ:

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ
ΑΓ. ΠΡΩΤΟΥ
ΑΥΣΩΝ ΑΡΙΘ.

~~ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ~~
ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ
1934

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Ματρουλίτη
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» — ΣΤΑΔΙΟΥ 46Α
ΑΘΗΝΑΙ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΙΔΡΥΘΗ ΤΩ 1927

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΤΗΝ 1^{ΗΝ} ΚΑΙ 15^{ΗΝ} ΚΑΘΕ ΜΗΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ-ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ
ΕΚΔΟΤΑΙ: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: Διεύθυνσις, Σύνταξις, ὁδὸς Πειραιῶς, 74.
Διαχειρίσις, Διεκπεραιώσις, ὁδὸς Σταδίου 46^α
ΣΥΝΔΡΟΜΗ: Ἐσωτερικοῦ, ἔτησίαι δρχ. 160, ἑξάμηνη δρχ. 85.
Ἐξωτερικοῦ, ἔτησίαι μόνον, σελλίνια 15.
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ: Ὀλόκληρος σελ. δρχ. 500. Ἡμίσεια καὶ τέταρτον ἀναλόγως. Τελευταία σελὶς ἑξωφύλλου δρχ. 700.

Πᾶσα παραγγελία, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου, πρὸς τοὺς κκ. Ι. Δ. Κολ-
λάρον καὶ Σα, Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας», ὁδὸς Σταδίου 46^α, Ἀθήνας.
Ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν σύνταξιν, ὕλη κλπ., πρὸς τὸν κ. Πέτρον Χάρην, ὁδὸς Πει-
ραιῶς 74, Ἀθήνας.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΜΟΝ ΤΟΥΤΟΝ ΣΥΝΕΙΡΓΑΣΘΗΣΑΝ:

Οἱ Κύριοι: Παῦλος Νιρβάνας, Γρηγόριος Ξενόπουλος, Κωστής Παλα-
μάς, Γεώργιος Σωτηριάδης (τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν).
Τέλλος Ἄγρας, Γ. Ἀθάνας, Λουκῆς Ἀκρίτας, Ἀχιλλεὺς Αἰμίλιος, Μα-
νώλης Ἀλεξίου, Χάρης Ἀλεξίου, Νίκος Ἀνδριώτης, Ἀ. Ἀργής, Ἀθ. Ἀρκου-
μάνης, Θάνας Βαγενάς, Εὐτύχιος Βαγιονάκης, Ἰωάννης Γιαννακοῦρος, Ν.
Γιαννιός, Ρήγας Γκόλφης, Κ. Γραμμένος, Στέφανος Δάφνης, Νάσος Δετζώρ-
τζης, Μηνᾶς Δημάκης, Δικαιοκρίτης, Ε. Δούμας, Πυθαγόρας Δρουσιώτης,
Δ. Εὐαγγελίδης, Γ. Κ. Ζωγραφάκης, Θ. Ζώρας, Γιώργος Θεοτοκάς, Ἄλκης
Θρόλος, Μ. Καλεῦρας, Ἄριστος Καμπάνης, Λίνος Καρζῆς, Μίχος Κάρης,
Θεόδωρος Καρυωτάκης, Β. Κασαπάκης, Γ. Κατσιμπαλῆς, Μ. Κοκολάκης,
Κ. Κοκόροβιτς, Γιάννης Κουγιούλης, Λέων Κουκούλας, Ντίνος Κουτσουμῆς,
Ἄθαν. Κυριαζῆς, Ἀχιλλεὺς Κύρου, Β. Λ., Γ. Λακιώτης, Νικ. Λάσκαρης,
Μίμης Λουκάτος, Μεν. Λουντέμης, Γ. Μακρῆς, Θεόδ. Μακρῆς, Δημ. Μάργαρης,
Π. Μαρκάκης, Ἀνδρέας Μιραμπέλ, Αἰμίλιος Μισσίρ, Θεόδωρος Μπαγλα-
νέας, Μηνᾶς Μπανιώτης, Νεοπτόλεμος, Κώστας Οὐράνης, Σπ. Παναγιωτόπου-
λος, Γιάννης Παντελεμίδης, Α. Α. Παπανδρέου, Γεώργιος Παπανδρέου, Τ. Κ.
Παπατσώνης, Κ. Παράσχος, Μιχ. Γ. Πετρίδης, Δ. Π. Πετροκόκκινος, Γεώρ-
γιος Πράτσικας, Ἄριστειδης Πρόκος, Φωκίων Ρώκ, Μ. Β. Σακελλαρίου, Γεώρ-
γιος Σακκάς, Nicolas Ségur, Ἄγγελος Σημηριώτης, Γεράσιμος Σπαταλάς,
Μ. Στασινόπουλος, Ἰ. Συκουτρῆς, Ἄγγελος Τερζάκης, Ἀχιλλεὺς Τζάρτζα-
νος, Μάρκος Τσιριμώκος, Γ. Τσουκαλάς, Ν. Β. Τωμαδάκης, Κώστας Φιόρης,
Πέτρος Χάρης, Γιάννης Χατζίνης, Πότης Ψαλτήρας.
† Γιοζέφ Ἐλιγιά, Ἰ. Δ. Κοντυλάκης, Λορέντζος Μαβίλης, Ἐμμ. Ροῦδης.
Αἱ Κυρίαὶ καὶ Δεσποινίδες: Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία, Μύρρα Ἀλόη, Ἀθανα-
σία Ἰ. Ἀνεμογιάννη, Αἰμιλία Στεφ. Δάφνη, Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου, Μά-
για Δρόσου, Διαλεχτὴ Ζευγώλη, Ἐλένη Κανέτσου, Ἑλλη Λαμπρίδη, Πολ. Λά-
σκαρι, Ἰωάννα Μπουκουβάλα, Μυρτιώτισσα, Νίκη Νικολαΐδου, Σέμνη Παπα-
σπυρίδη-Καρούζου, Ἡρῶ Πεζοπούλου, Ἀλεξ. Πλακωτάρη, Κ. Πορφυροπούλου,
Σοφία Κ. Σπανούδη, Γεωργία Ταρσούλη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Η' ΤΟΜΟΥ

— ΤΕΥΧΗ 181 ΕΩΣ 191 —

ΕΡΓΑ:	Η ΠΟΙΗΣΙΣ	Σελ.	Φιόρης Κώστας: Στὴ μικρούλα μας	Σελ.	
Ἄγρας Τέλλος: Γὰ μιά γυναίκα μελα- χραινή		579	Claudel Paul (μετ. Νάσου Δετζώρτζη): Τὸ Ἐσωτερικὸ Τεῖχος τοῦ Τόκιο	597	
— — — — —	Τοῦ ὄργάνου μου τὰ ἐγ- χώρια	867	D'Annunzio G. (μετ. Θεοδ. Μακρῆ): Ὁρα γλυκεῖα	1026	
Ἀθάνας Γ.: Ὑπὲρ προσευχῆς		915	Leroy Grégoire (μετ. Αἰμ. Στεφ. Δάφνη): Τὰ χέρια	975	
Ἀλεξίου Μανιώλης: «Ἡρωικὴ ἔξοδος»		1077	Maeterlinck Maurice (μετ. Γ. Χατζίνης): Τριάντα χρόνια τὸν ξητῶ, ἀδερφοῦλες μου	848	
Ἀλεξίου Χάρης: Ὁ πόνος τ' οὐρανοῦ		1071	Mortas Jean (μετ. Τέλλου Ἄγρα): Stan- ces	638	
Ἀλόη Μύρρα: Διαταγμοὶ		642	Μπαλιὰ Χαΐμ (μετ. Γιοζέφ Ἐλιγιά): Τὸ πούλακι	701	
— — — — —	Μυγδαλιές	875	Ὀβίδιος (μετ. Μιχ. Γ. Πετρίδης): Πύ- ραμος καὶ Θίση	745	
Ἀγτωνιάδης Ε.: Τὰ μάτια δὲν τὰ γαλανὰ		729	— — — — —	Φι- λήμονας καὶ Βαυκίδα	1031
Γραμμένος Κ.: Ἡ ἀνοιχτὴ στὴ φυλακὴ		1082	Ὀράτιος (μετ. Μίμη Λουκάτου): Στὴν ἐταῖρα Λόντια	608	
Δάφνη Αἰμιλία Στεφ.: Ἡ καρδιά τῶν ἀνθρώπων		1059	Régnier, Henri de (μετ. Γιάννη Χατζί- νη): Ἐπίκληση	924	
Αἰμιλίας Μηνᾶς: Ὀλίγη		653	Saint-Georges de Bouhélier (μετ. Αἰμ. Στεφ. Δάφνη): Ὁ Ἰππότης	734	
Δούμας Ε.: Τῶν χινοῦρων οἱ στίχοι		612	Σακούη Ἀχμέτ Πέη (μετ. Ντίνου Κου- τσουμῆ): Νεῖλος	900	
Δρουσιώτης Πυθαγόρας: Ἐκρινὸ		700	Stecchetti L. (μετ. Α. Α. Παπανδρέου): Spes, ultima dea	603	
Ζευγώλη Διαλεχτῆ: Μασημεριάτικο		677	Verlaine Paul (μετ. Κ. Παράσχου): Ἐξ ἑβδομάδες κιόλα...	921	
— — — — —	Περιμένω	1030	Yahya - Kemal (μετ. Β. Κασαπάκη): Κακὸ μάτι	1091	
Ζώρας Θεόδωρος: Φθινόπωρο		982	Zorrilli y Moral, José (μετ. Κ. Οὐράνη): Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν «δὸν Ζουάν»	627	
Κανέτσου Ἐλένη: Νόχτα στὸ χωριό		790	ΚΡΙΤΙΚΗ:		
Κοκολάκης Μηνᾶς: Νοσταλγία		994	Ἄγρας Τέλλος:		
Κοκόροβιτς Κωστής: Φωτιές τ' Ἀγιάνα		892	Μαριμέλη Ἄπ.: «Ἦνσὴ καὶ Τέχνη»	622	
Κουγιούλης Γιάννης: Βοήθει μου τῆ ἀπιστία		582	Ἀνδριώτης Ν.:		
— — — — —	Χορὸν	1061	Αἰσαίθη Παύλου: «Τὰ φκίβρα τῆς καρδιάς μου»	765	
Κυριαζῆς Ἄθαν.: Τὰ κάτσια—Τὸ λιμάνι		723	Παράσχος Κ.:		
Λακιώτης Γ.: Ἀγῶς ἀπέκριση		801	Ἀγγουλέ Φώτη: «Ἀμαθασιά»	710	
Μπαγλανέας Θεόδωρος: Θὰ φύγη πάλι		612	Ἀνατολέα Φ.: «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῆν»	760	
Μπανιώτης Μηνᾶς: Τὸ τραγουδι τοῦ ἤλιου		687	Ἀνθία Τεσῆρου: «Ἀψωμένος στὴν ἄβυσσο»	714	
Μπουκουβάλα Ἰωάννα: Μακρινὴ χαρὰ		881	Βαφοπούλου Γ. Θ.: «Ἐσθῆρ»	801	
Μυρτιώτισσα: Κωμικοτραγικὴ συνέχεια Νεοπτόλεμος: Τραγουδιστῆς στρατοκό- πος		1011	Βιόλα Τζόσου: «Σονέττα»	766	
— — — — —		842			
Νικολαΐδου Νίκη: Πρωτ.		982			
Παλαμῆς Κωστής: Νόχτα—Ἔρμα		1014			
Παναγιωτόπουλος Σπύρος: Στὴ μνήμη τοῦ Πορφύρα		1069			
Παντελεμίδης Γιάννης: Χινοῦπορο		1042			
Παπατσώνης Τ. Κ.: Πέρος		675			
Παράσχος Κ.: Στίχοι γὰ μιά γυναίκα		819			
Πλακωτάρη Ἀλεξάνδρα: Χινοῦπορο στὴν Ἀττική		1042			
Σημηριώτης Ἄγγελος: Στὸ σύνορο		771			
Στασινόπουλος Μ.: Βραδυνὸ		963			
Τσουκαλάς Γ.: Μιά φωτιὰ κάτω ἀπ' τὴ στάχτη		781			

Σελ.

Βλαχίμη Νίκου : «Βιολογία» . . . 716

Βογιάτζη Γ. : «Στιγμές» . . . 862

Γορτυνίου Δ. : «Ανοιξιάντικες Πνοές» . . . 860

Κατσούλη Γ. : «Φλόγες απ' τὰ συν-
τρέμα» . . . 957

Λαζαρίδη - Ανατολή 'Απ. : «Πολύ-
πτυχο» . . . 716

Αιιάκου Γ. : «Ποιήματα» . . . 956

Μόντη Κώστα : «Μέ μέτρο και χω-
ρίς μέτρο» . . . 957

Οικονόμου Ζ. : «Ο Κόσμος στη θέση
του» . . . 1052

Παρίσου Η. : «Στοχασμοί» . . . 860

Παπατοϊννη Τ. Κ. : «Ἐκλογὴ Α'» . . . 619

Πορφύρα Λάμπρου : «Οἱ Μουσικῆς
Φωνές» . . . 855

Πρόκου 'Αρ. : «Νέα Ποιήματα» . . . 1052

Πυρρηθάν Αίμ. : «Φωτισμένες Νύχτες» . . . 1004

Ραζέλου Λεωνίδα : «Μισαϊκά» . . . 765

Ρίτσου Γιάννη : «Τρακτέρ» . . . 955

Σαραντάρη Γιώργου : «Τὰ Οὐράνια» . . . 906

Σκιαδαρέση 'Αναστ. : «Πάει πιά» . . . 1052

Ταγαρούλια 'Ηλία : «Ἐνιαίο μέτωπο» . . . 860

Τοιρμπεά 'Αντρέα : «Ἄλγῃσχα βρά-
δυα» . . . 907

ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΕΡΓΑ :

'Αθάνης Γ. : «Ενας παλιός βπάλληλος . . . 727

'Αφρίτας Λουκής : «Ο ἥσκιος τ' ἀφεν-
τικῶ» . . . 848

'Αντωνιάδης Β. : Μιά νύχτα στη λίμνη . . . 685

Δάφνης Στέφανος : Ψυλοπόντικοι . . . 871

Δίπλα-Μαλάμου Κλεαρέτη : Τὰ κουνάβια
Δρόσου Μάγια : Τὸ σπύτι με τις ἑκατὸ
φωνές . . . 600

Ἐλισθήν ἢ 'Αθηναία : Γνωριμία με τὸ
φθινόπωρο . . . 691

Κάσης Μίχος : Ν' ἀνοιξη, νὰ καρπίση . . . 891

Κουκούλας Λέων : «Ο Ἄποστρατος» . . . 822, 876,
[931, 989

Κύρου 'Αχιλλεύς : «Ωμορφιά !» . . . 588, 654,
[702, 747, 798

Λαμπρίδη 'Ελλη : «Ο φόνος» . . . 922

Λάσκαρι Η. : Τὸ σκάκι . . . 1028

Λουτιέμης Μενέλαος : Μιά νύχτα με
πολλά φῶτα κάτω ἀπὸ μιά πύλη με πολλὰ
ἀστέρια . . . 971

Πορφυροπούλου Κ. : Τὸ ἀδειο σπύτι . . . 1070

Βάζωφ 'Ιβάν (μετ. 'Α. 'Αργη) : 'Αγύ-
ριστο κεφάλι . . . 695

Hirsch Charles-Henry (μετ. Γ. Πρά-
ταικα) : «Ο λευκὸς ἀγγελος» . . . 792

Kiclland Alexander (μετ. Α. Κουκούλα) :
«Ο δάλτος» . . . 610

Jaloux Edmond (μετ. Γ. Πράταικα) :
«Ἡ βενετία τῆς Νάμπελ Χάμπρο» . . . 935

Στρασιμύρφ 'Αντων (μετ. 'Α. 'Αργη) :
Σκιές . . . 980

Σελ.

Τσερκόφσκι Τσάνκο (μετ. 'Α. 'Αργη) :
'Αγροφύλακας . . . 885

Χεντενογιέρνα 'Αλφρέδος (μετ. Α. Κου-
κούλα) : Πέττερσον και Σία . . . 1078

ΚΡΙΤΙΚΗ :

Χάσης Πέτρος :

'Αναστασιόδου Κλ. : «Φιλολογικά ψε-
γάδια» . . . 716

Βογοπούλου Διον. : «Πεζὰ και ἔμμετρα» . . . 907

Ἐάνθου Λευτέρη : «Μάγκες ἀνθρώπων» . . . 880

Ραζέλου Λεωνίδα : «Γῆς ἐποχῆς και
περασμένα» . . . 715

Τοιμπούκη Τάσου : «Οἱ πολιορκημένοι
τῆς ζωῆς» . . . 905

Χρηστοθαύλη Χ. : «Διηγῆματα τοῦ μι-
κροῦ σχολεῖου» . . . 1008

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΚΡΙΤΙΚΗ :

Χάσης Πέτρος :

Βουτυρά Δημ. : «Κάλπικοι πολιτισμοί» . . . 712

Δέλιου Γεωργίου : «Οἱ ἀνθρωποὶ πὸ
νοσταλγοῦν» . . . 857

Μπουκουβάλα 'Ιωάννης : «Καλοκαῖρι
στὸ βουνό» . . . 1004

Πετσάλη Θανάση : «Τὸ Σταυροδρόμι» . . . 763

Πολιτῆ Κοσμῆ : «Ἐκάτη» . . . 667

Φλώρου Παύλου : «*Αποικιστὴ*» . . . 858

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

ΕΡΓΑ :

Gottfried Ephraim Lessing (μετ. Αίμ.-
λου Μισοίρ) : Ἡ Μίνα . . . 835, 893,
944, 983, 1034, 1083

ΚΡΙΤΙΚΗ :

Θρύλος *Αλκης :
«Ἄδελφὸς εἶμαι» . . . 615

«'Εσάν' ἀγαπῶ» . . . 709

«'Ἐτσι εἶναι οἱ γυναίκες» . . . 709

«Τὸ τρετζίκι» . . . 756

«Δέν ἀγαπᾶμε τὸν ἴδιο» . . . 809

«'Ιουδαί» . . . 952

«'Ο 'Αννίδας πρὸ τῶν πωλῶν» . . . 953

«'Ιουλιέττες χωρὶς Ρωμαίους» . . . 1048

«'Ο Μπέμπης θέλει παντρεῖα» . . . 1049

«Τοῦ φτωχοῦ τ' ἀρνί» . . . 1019

Χάσης Πέτρος :

Μεταξά 'Αντιγόνης : «Τὸ θέατρο τοῦ
παιδιοῦ» . . . 1101

Μπουκουβάλα 'Ι. : «Τὸ Κρυφὸ σχολεῖο» . . . 1101

— : «'Ανθρώπινα . . .
λουλούδια» . . . 1101

Τουκαλά Γ. : «Τρεῖς μικροὶ βασιλεῖς
τῶν ὀρέων» . . . 1101

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΕΡΓΑ :

'Αγρας Τέλλος : Γεώργιος Δροσίνης . . . 678, 735

'Αργης 'Α : 'Ιβάν Βάζωφ . . . 695

— : Τσάνκο Τσερκόφσκι . . . 885

— : 'Αντων Στρασιμύρφ . . . 980

Σελ.

Γκόλδης Ρήγας : 'Αλέξανδρος Πάλλης . . . 775, 827

Θεοδοκάς Γεώργιος : Σπύρος Μελάς . . . 918

Καμπάνης 'Αρίστος : Γρ. Ξενόπουλος . . . 583, 616

Καυζής Αίριος : Τὸ ξύπνημα μέσθ στην
ἀγκαλιὰ τῶν Θεῶν . . . 925

Κουκούλας Α. : 'Αλέξανδρος Κόλλαντ . . . 609

— : 'Αλφρ. Χεντενογιέρνα . . . 1078

Λάσκαρης Ν. : Θεόδωρος Ν. Συναδινός
Παπασπυρίδη - Καραύζου Σίσγη : Ἡ
πρώτη Βενετοκρατία στ' Ἀνάπλι . . . 976

Πράιτικας Γεώργιος : Charles-Henry
Hirsch . . . 791

— : Edmond Jaloux . . . 931

Πρόκος 'Αρσιτείδης : Ἡ δίκη τοῦ Ρα-
μπκιά . . . 786

Ροῦδης 'Εμμανουήλ : «Ο Δοστογιέφσκη
και τὸ ἔργον του «Ἑβραϊσμὸς και Τιμωρία» . . . 882

Σακελλαρίου Μ. Β. : Τὸ τέλος τῆς 'Ε-
παναστάσεως τῆς Σάρου . . . 730

Σαμουδάκη Σοφία : Ρίχαρτ Στράους . . . 639

Σπυταλῆς Γεώργιος : Ἡ μεγάλη δη-
μιουργικὴ περίοδος τοῦ Σολωμοῦ (II) . . . 688

— : Ἡ μεγάλη δη-
μιουργικὴ περίοδος τοῦ Σολωμοῦ (I) . . . 1072

Σουηριτιάδης Γεώργ. : «Ο Μυκηναϊκὸς τά-
φος τοῦ Μαραθῶνος» . . . 1062

Τσεζάκης 'Αγγ. : Δημοσοθίνης Βουτυράς . . . 1015

ΚΡΙΤΙΚΗ :

'Ανδριώτης Ν. :
Πασχάλη Δ. Π. : «Τοπωνυμικὸν τῆς
νήσου Ἄνδρου» . . . 857

Διμητρίδη 'Ελλη :
Ρουσοπούλου-Στουδίτου Ἄγνης : «Τι
πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὁ πολίτης» . . . 812

Δημοπούλου Γ. : «'Ο ἀιθύραμος τοῦ
Ρόδου» . . . 1098

Μάργαρης Δημ. :
Ἀγμοσιεῖσμάτα τοῦ Γεν. Συμβουλίου Βι-
βλιοθηκῶν τῆς 'Ελλάδος . . . 1002

Πετροκόκκινος Α. Π. :
'Αργέντη Φιλίππου : «Ἡ κατά τῆς
Χίου ἐκστρατεία τῶν Φλωρεντινῶν
(1599)» . . . 1101

Συκουτρῆς Γ. :
Κατσιμπάλη Γ. : «'Αλέξανδρος Παπα-
διαμάντης» . . . 954

Λαζῆ Γ. : «Βιβλιογραφικὰ ἔρευνοι
ἀναφερόμενοι εἰς τὰ ἔργα τοῦ 'Α-
δαμαντίου Κοραΐ» . . . 669

Λάμπρου Σπ. και Θεοτόκη Σπ. : «Μνη-
μεια τῆς 'Ελληνικῆς Ἱστορίας» . . . 667

ΔΙΑΦΟΡΑ

ΕΡΓΑ :

'Ανεμογιάννη 'Ι. 'Αθανασία : Ταξιδιωτι-
κὸς ἐντυπῶσεις (Θύραγουγή - Ἀργεντινὴ-
Βῆρωπη) . . . 604

Séгур Nicolas (μετ. *) : Ο θάνατος
τοῦ ποιητοῦ . . . 643

Τωμαδάκης Ν. Β. : Ἀνέκδοτη ἀλληλο-
γραφία I. Α. Κοντολάκη . . . 1027

Σελ.

Δύο ἀνέκδοτα γράμματα τοῦ Βουζάρη και
τοῦ Ψαλλιωτοῦ πρὸς τὸ Μέγα Φυλάκτην . . . 744

Ἀνέκδοτα γράμματα τοῦ Μαθιῆλι πρὸς
τὸ Γ. Πλαχωγιάννη . . . 1068

ΚΡΙΤΙΚΗ :

Εδουαζίδης Α. :
Καραύζου Χ. : «Τὸ Μουσείο τῆς Φιλι-
ππίας» . . . 713

Παράσχης Κ. :
Σάρρου Δ. Μ. : «Ἐβριπέσου βίος και
ἔργα» . . . 764

Τζασιζάνης 'Αζ. :
Σουκοτρῆ 'Ι. : «Πλάτωνος Σημειῶσεν» . . . 759

Χάσης Πέτρος :
Καμπούρογλου Δημ. Γρ. : «'Απομνημο-
νημᾶτα» Τόμος Α' . . . 856

Νικόβα Ντόλη : «Πὼς εἶδα τὴν 'Ισπα-
νία» . . . 906

Ταρσούλη 'Αθηνᾶς : «Κάστρα και Προ-
λιταῖες τοῦ Μοριζ» . . . 621

«Ἡ ζωὴ τοῦ σχολεῖου» . . . 1004

Η ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ :

Νιρβάνας Παύλος :
«Ἐσπερασμένοι» κτλ. 581

Ρακίθ Θωμόνου : 629

Καμπάνης 676

Τὸ παράδειγμα τοῦ Μαλτεργίκα . . . 724

Μετὰ βραβύτη ἀισθητικὴ 773

Ἡ Ἀκαδημία τῆς Γλωσσῆς 820

Ὁ ἀφανὴς λογοτέχνης 869

Ἡ παρακμὴ τοῦ φθινοπορίου 916

Ὅταν θέλῃ κανεὶς νὰ ποιῆγῃ 964

'Αθηνῶν ἐλασλήρωμα 1012

Μέδης 1060

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ :

Ὀδρανῆς Κώστας :
Κρίτρα 613

Και πάλι γιά τις Βιογραφίες 659

Πὼς πρέπει νὰ διαβάζουμε 707

'Ο ὀρισμὸς τῆς Ποιήσεως 753

Μία ἰδέα γιά ἐγκεντρικὴ διαθήκη . . . 849

'Αλλοῦ και ἐδῶ 901

Ἀπὸ Φερρέρο 948

Τὰ δῶρα τῶν ἐφημερίδων 995

'Αθηναϊκῆς ἐφημερίδες και ἑλληνικὰ
βιβλία 1043

'Ελλάς και Πιραντέλλο 1092

'Ενας τίτλος και μὴ ἐξήγηται 1096

Ξενοπούλος Γρ. :
'Ἡ «'Ελληνικὴ Βιβλιοθήκη» τῆς 'Α-
καδημίας Ἀθηνῶν 708

Διονύσιος Λεθερίου 806

Γιά δύο θεατρικὰ ἔργα 849

Στά ἑκατόχρονα τοῦ Ήερναρδάνη . . . 949

'Ἡ κριτικὴ γιά τὸν «'Ιουδα» θεαμα-
σιῶς 905

Γύρω στὸν «'Ιουδα» 1047

στ'	Περιεχόμενα	Σελ.
Χάρης Πίπτος :		
Κριτικά και Κρίτρα		600
"Η «όργάνωση της λογοτεχνίας»		901
Προς Ηεσσαλονικείς		908
"Αγίας Τέλλος : Ξενισμοί και ελληνισμοί		614
— — : "Ένα καλό ρώτημα		809
— — : Παραλειπόμενα άλλ' όχι και πάρεργα		1097
"Αργής Α. : "Η βουλγαρική λογοτεχνία		661
— — : Μία «έξήγησις»		1017
"Αρκουμάνης Αθ. : Οι «τρεις απόπειρες» του Καρωτάκη		807
Βαγενάς Θάνος : "Τά «Υπομνήματα» του 'Ι. Κοντάκη		999
Βαγιανάκης Κωνσταντίνος : Συμπλήρωσις βιβλιογραφίας		662
Γ'ιαννακούρος 'Ιωάν. : Οι μεταφράσεις αρχαίων συγγραφέων		903
Γ'ιαννίδης Ν. : Ποιητής και άνθρωπος		613
Γκόλφης Ρήγας : Μέγος Φιλήντας		754
Δικαιοκρίτης : Ρώρω στον «'Ιούδα»		1046
Ζωγράφης Γ. Κ. : "Τά πρότυπα της «Θυοίας»		615
Καλιόρης Μ. : Οι μεταφράσεις αρχαίων συγγραφέων		903
Καρωτάκης Θεόδωρος : "Ο τάφος του Καρωτάκη		903
Καταμπαλής Γ. Κ. : Αησιονημένες σελίδες του Ροϊδη		902
Κυκολάκης Μίνως : Καί μή χειρότερα Α. Β. : Βιβλιογραφικά του Κοραή		809
Λαμπρίδη "Ελλη : Φιλολόγος ή λογοτέχνης ;		1043
Μαρκάκης Π. : "Η φυλάκιση του Κοϊδά Μιραμπέλ Ανδρέας : Οι «Σημερινές τάσεις της λογοτεχνίας στην 'Ελλάδα»		851
Μισσιό Αιμίλιος : "Η «Μίνα» του Λέσσιγγ		851
Παπανδρέου Γεώργιος : "Γιά την «Ελληνική Βιβλιοθήκη» της 'Ακαδημίας		805
Παράσχος Κ. : Οι μεταφράσεις των αρχαίων συγγραφέων		852
— — : Μερικοί αντιμουσικοί στίχοι		999
— — : "Ο μοντερνισμός του Μπωντλαίρ		1094
Πεζοπούλου 'Ηρώ : Ρώρω στο «Δόν Κάρλος» του Σίλλερ		1092
Πετροκόκκινος Α. Π. : "Τά πρότυπα της «Θυοίας του 'Αβραάμ»		663
Πράττικας Γεώργιος : "Ο τάφος του Καρωτάκη		853
Ρώω Φωκίων : "Τό έργο του Φρανσουά Πονκόν		661
Σακκάς Γεώργιος : "Ο «Άνακτος Φιλήντας»		809
Συκουτρίης 'Ι. : "Η μετάφρασις του «Συμποσίου»		808
— — : "Η Εισαγωγή του «Συμποσίου»		853
— — : "Ακριβείς παραπομπαι		1095
Ταρσούλη Γεωργία : "Τό βραβείο Νέμπελ και ή Σουηδία		1044
Τερζάκης "Αγγ. : "Η κριτική του βιβλίου		1097

Σελ.	Περιεχόμενα	Σελ.
	Τζαζζινος 'Αχιλλεύς : Λόγια και πράγματα	950
	Τσιριμάνκος Μ. : Τυπογραφικά λάθη και παραλείψεις	1046
	Τουμαδάκης Ν. Β. : Βιβλιογραφικά	1098
	Ψαλτήρας Πότης : "Τό «παράδειγμα Παπαδιαμάντη»	755
	Χαΐμ Μπιαλίχ	709
	Οι εικόνες του τσέχου 186	853
	"Ένα δοκουμέντο	902
ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ		
	Αιμίλιος 'Αχιλλεύς : "Αγγλία	711
	Πράττικας Γεώργιος : "Γαλλία	664, 710, 810, 1000, 1050
	Ταρσούλη Γεωργία : "Γερμανία	758
Η ΜΟΥΣΙΚΗ		
	Σπανούδη Κ. Σοφία : "Ο μουσικός απολογισμός του έτους	617
Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ		
	Μακρής Γ. :	
	"Απολογίας συνέχεια	663
	"Επιδράσεις	757
	Βενιέττες	853
	Και πάλιν ή «'Εκσταση»	904
	"Αρχή της σαιζόν	1050
Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ		
ΕΡΓΑ :		
	"Αργυρός Ο. : Νεότης	844
	— — : "Τό τραγούδι του Πιερ-ρότου	873
	Βασιλείου Σπ. : Γαλαξειδι	1032
	Γερμανιώτης Α. : "Ηλιοθαύλαμα	832
	Γουναρόπουλος Γ. : Ψαράς	833
	Διπλαράκου Θάλεια : Μητέρα και κόρη	601
	Θωμόπουλος 'Επιμεινώνδας : "Από τή στέγη στο χωριό	889
	Θωμόπουλος Θωμάς : Κεφαλή καλλιτέχνη	872
	Κόντογλου Φ. : Δημ. Βουτυράς (σκίτσος)	1017
	Ντίνιο : Σπύρος Μελάς (σκίτσος)	919
	Πάπ. Μίμ. : Μέγος Φιλήντας (σκίτσος)	754
	Παρθένης Κ. : "Ο 'Ορφεύς στον "Αδη	888
	Ραζζί : Γρηγόριος Ξενόπουλος (σκίτσος)	585
	Στέφης Γ. : Φιγούρας	1033
	Τέμ : Παύλος Νιρβάνας (σκίτσος)	696
	— : Δ. Γρ. Καμπούραγλου (σκίτσος)	697
	— : Γρ. Ξενόπουλος (σκίτσος)	705
	Τάμπρος Μ. : Οι δύο φίλες (μάρμαρο)	845
	Φλωρά-Καραβία (τάλεια) : "Η κ. Κυβέλη	1010
	— — — : Παιδάκια	1024
	— — — : "Τό τέμενος του 'Ομάρ	1025
	Βιαγίνι Αλφρέδο : Κεφάλι (γλυπτό)	914
	Βιγεαρδ Paul Emile : Μητρότης (γλυπτό)	962
	Βολδίνι Γιουβαννί : Adelina Patti	945

Περιεχόμενα	Σελ.	Σελ.
Brass Italico : Οι γάνδολες	860	
Bret Paul : Μίκονος	692	
— — : "Εκκλησία της Μυκόνου	593	
Camocio : Σχέδιο του 'Αναπλιού	977	
Cara Ugo : Κεφάλι	1058	
— — : Γομνός	1080	
— — : Φτωχόπαιδα	1081	
Degaine : Nature morte	626	
Derain André : Πορτραίτο	678	
Despiau : Γομνός	674	
Eckersberg Chr. Wilhelm : Α. Thorvaldsen	936	
Kusterg Alfred : Καλοκαιρινή ημέρα	801	
Pompon : Λευκή Άρκτος (μάρμαρο)	632	
— — : "Γαίνα (μάρμαρο)	633	
— — : Κένδυρ (μάρμαρο)	618	
— — : Πελεκάνος (μάρμαρο)	619	
Pruszkowski Tadeusz : "Τό κορίτσι με την κιθάρα	722	
Rysselberghe, Theo van : Emil Verhaeren	928	
Sever Werther : Luigi Pirandello (μάρμαρο)	937	
Signac : "Τό λιμάνι	737	
Singer Sargent John : "Η Νταόζε	818	
Yoyer Marcel : "Η προτομή	770	
Wlaminck : "Ο Σηκουάνας στο Πέκ	736	
Wyspianski : Χωρική	799	
"Τό τείχος του 'Αναπλιού ("Υδατογραφία)	978	
Η ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑ :		
Γεωργίου 'Ανεμογιάννη : Σκηνογραφία για τή «Σαλώμη»	752	

Περιεχόμενα	Σελ.
Μία σκηνή από τον «'Ιούδα»	1096
Μία σκηνή από «'Τό φτωχό τ' άρνι»	1097
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ :	
Ρίχαρντ Στράους	611
Γεώργιος Δρασίνης	681
'Αλέξανδρος Παλλης (1885)	776
Λέο Φερρέρο	948
Θεόδωρος Ν. Σουαδινός	969
"Τό Μπούρεζι	576
Μέρος από τό ανατολικό τείχος του 'Αναπλιού και του "Ιεσ-Καλέ	977
"Η γωνία του τείχους της 'Αρβανιτίας, κάτω από τό Παλαμήδι	979
"Τό πεδίο του Μαραθώνος και ή παρά τήν "Αφιδναν τεχνητή λίμνη	1063
"Ο Μυκηναϊκός τάφος 'Αγαρνών	1064
"Τό μετώρον της εισόδου	1065
"Τό χρυσούν κόπελλον	1066
Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ	
Συνεδριάσεις, Βραβεία κλπ. 918, 959, 1006, 1103	
ΑΓΓΕΛΜΑΤΑ	
Νέα Βιβλία : 622, 609, 717, 767, 814, 862, 907, 957, 1005, 1102	
Περιοδικά κτ' : "Εφημερίδες : 623, 670, 717, 767, 814, 862, 908, 958, 1005, 1102	
Ειδήσεις : 670, 718, 768, 815, 863, 910, 959, 1006, 1103	
"Αλληλογραφία : 623, 671, 718, 769, 815, 863, 910, 959, 1006, 1103	

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Η' — 1934
ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΙΟΥΛΙΟΥ 1934

ΤΕΥΧΟΣ 181

ΝΕΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΕΛΑΧΡΟΙΝΗ

Κοχύλες τὰ μαλλιά, κάστανα μαλλιά,
φούχτες τὰ μαλλιά ὡς τὴν τραχηλιά,
φλούδια ὅπου τὸ φέγγος κατοικεῖ
καὶ ποὺ τὰ μασσοῦν τὰ χέρια, γιὰ βοσκή,
γούβες καὶ σκαφές πιασμένες μετὰ τὴ χτένα,
—φούχτες τὰ μαλλιά, στὴ μέση μοιρασμένα!

Γλυκομίλητα μάτια καὶ πιστά
—ἓνα γίνονται ἡ ἀνάσα μου κι' αὐτά:
μάτια, πιότερο στὸ στόμα ποὺ μιλάνε,
κι' ἀπ' τὸ στόμα ἐντὸς μετὰ τὴν ἀνάσα πᾶνε,
πᾶνε πιὸ βαθειὰ ἀπ' ἀνάσασμα, καὶ πιὸ
μέσα μου—γιὰ νὰ τὰ καταπιῶ.

Στόμα νὰ τὸ πῶ: μάτι πιὸ πολὺ:
Μέλι ἀπάνω του ἡ γνώμη κ' ἡ βουλή:
στόμα σὰ σχισμένο ὀπωρικό,
κόκκινο σὰ βύσσινο γλυκό:
στόμα σὰν τὸ φρούτο τὸ πηχτό,
χωριστὸ στὴ μέση κι' ἀνοιχτό.

Ἄκρα δάχτυλα καὶ τοῦ καρποῦ σφοντύλι,
κόμποι κέρινοι, χαριτωμένες μύτες,
κ' ἡ δόξα τῶν χειρῶν! (τί χάρη ἔχουν τὰ χεῖλη
ποὺ σὰς μελετοῦν ὡς πᾶνω, ὡς τοὺς νωμητες!)
τί χαρὰ στὸ στόμα αὐτὸ ποὺ μελετᾷ
τ' ἀνοιχτά σας τὰ κατεβατά!

Κι' ἀπ' τ' ἀχάραχτα τὰ χέρια, τὰ γυμνά,
τῶν νερῶν τὸ πέσιμο κρεμνᾷ:
μέσ στον κόσμο ὀπότε τὰ περνᾷ,

ANDRÉ DERRAIN

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

τὰ δυὸ χέρια αὐτὰ τὰ ἡμερινά,
μὲς στὸν κόσμον αὐτὸν τὸν πνιγερό,
περπατοῦν τῆ χάρη τῶν νερῶν.

—Τῶν ματιῶν ἢ εὐχή, τῆς τέχνης ἢ μελέτη . . .
Καλὲ περαστικέ, στάσου καμάρωσέ τη!
"Ανεμος γλυκός, τοῦ κόρφου τῆς χαρά,
κατ' ἀπάνω τῆς φουσάει, καμμιὰ φορά,
καὶ τῆς φορεσιᾶς τῆς τυραννεῖ
τ' ἄσαρκο, τρεχούμενο παννί . . .

—Ξέρεις (δὲν μπορεῖ, τὸ ξέρεις!) ποῦ ἀγαπιέσαι
πιὸ βασιλικά κι' ἀπὸ τίς πριγκηπέσσεσ,
ξέρεις ποῦ ἀγαπιέσαι μοναχή,
ποῦ ἀγαπιέσαι σάρκα καὶ ψυχή,
—ξέρεις ποῦ ἀγαπιέσαι, κι' ἀπορεῖς
τόσο πλοῦτος πῶς καὶ τὸ χωρεῖς!

Γιατί μέ τὸ νοῦ δὲν τὰ κατέχεις τὰ ὄσα
τὰ ὄσα ποῦ λαλεῖς μέ τῆς σαρκὸς τῆ γλώσσα.
Τι εἶναι ὁ λόγος σου κι' ὁ νοῦς σου καὶ τ' ἀχέλια:
"Ἐχει στόματα καὶ κράζει ἐκείνη χίλια!
Μά εἶσαι ἀνήξερη καὶ δὲν εἶναι δικό σου
τ' ὅ,τι ἀνιστορεῖ ἢ γλώσσα τῆς σαρκὸς σου:

τὸ κορμί σου — γλώσσα μοναχή—
στέκεται ἔτοιμο, στέκεται ἀκέριο εὐχή,
—τρέμει, ἀκέριο εὐχή . . . τρέμει, ἀκέριο ἀφή,
στέκεται στὰ νύχια, στήν κορφή . . .
—δόξα νὰ τὴν πῶ, γιὰ ἀπελπισία;
ἐγὼ τῆς σαρκὸς σου ἀκούω τῆ σημασία!

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

“ΞΕΠΕΡΑΣΜΕΝΟΣ,, ΚΤΛ.

Μερικὲς λέξεις, ποῦ βγαίνουν ἄξαφ-
να στὴ μέση σὰ νὰ πέφτουν ἀπ' τὸν
οὐρανό, κάνουν κάθε τόσο τὴν εὐτυχία
τῶν κριτικῶν. Ἡ λέξη τῆς κριτικῆς
μόδας εἶναι τῶρα τὸ «ξεπερασμένος».
Σκοντάφτει κανεὶς διαρκῶς ἀπάνω τῆς.
«Ξεπερασμένος» ὁ ἕνας, «ξεπερασμέ-
νος» ὁ ἄλλος, «ξεπερασμένη» τέχνη,
«ξεπερασμένο» γράψιμο κτλ. κτλ. Ἄ-
νάθεμα κι' ἂν καταλαβαίνω τί θὰ πῆ
τὸ καινούργιο αὐτὸ φρούτο τοῦ κριτι-
κοῦ λόγου. Στὶς ἵπποδρομίες τοῦ Φα-
λήρου καταλαβαίνω πολὺ καλὰ ὅτι
«ξεπερασμένο» ἄλογο εἶναι τὸ ἄλογο
ποῦ ἔμεινε πίσω ἀπὸ τὰ ἄλλα σὲ μιὰ
κούρσα. Στὸ Μαραθῶνιο δρόμο τοῦ
Σταδίου, καταλαβαίνω ὅτι «ξεπερα-
σμένος» δρομέας εἶναι ἐκεῖνος ποῦ τὸν
πέρασαν οἱ ἄλλοι. Ἄλλὰ «ξεπερασμέ-
νος» ποιητής; Κοῦρσες εἶναι ἢ Ποίη-
σις καὶ τρέχουν λαχανιασμένοι οἱ καη-
μένοι οἱ ποιηταί, ποῖος νὰ ξεπεράσῃ
τὸν ἄλλον; Καὶ «ξεπερασμένος» ζω-
γράφος, γλύπτης, μουσικός; Μαραθῶ-
νιος Δρόμος εἶναι ἢ Τέχνη καὶ κυνη-
γιῶνται οἱ τεχνίτες, ποῖος νὰ πρωτο-
πατήσῃ τὸ τέρμα; Μὲ πολὺ περιεργο
τρόπο συνεννοοῦνται, ἀλήθεια, οἱ κρι-
τικοί, τῶρα τελευταῖα, ἂν ὑποθεθῆ πῶς
συνεννοοῦνται.

Ὡς τῶρα ξέραμε ὅτι στὴν περιοχή
τῆς Τέχνης, ὑπῆρχαν μικροὶ καὶ μεγά-
λοι, καλοὶ καὶ κακοί, ἀξιοὶ καὶ τιπο-
τένιοι. Τῶρα μᾶς φανερώνεται καὶ νέα
κατηγορία: Οἱ «ξεπερασμένοι». Πολὺ
θλιβερή, μὰ τὴν ἀλήθεια, κατηγορία.
Γιατί, πρὶν γίνῃ ἢ Τέχνη ἀθλητικὸ γή-
πεδο, καθένας ἐπαιρνε στὴν περιοχή
τῆς μιὰ θέση, τῆ θέση ποῦ τοῦ ἔδινε

ἢ σχετικὴ του ἀξία, καὶ τὴν κρατοῦσε,
καλὰ ἢ κακὰ. Τῶρα ὁμως ἔχουμε κοῦρ-
σες. Καὶ οἱ κοῦρσες ἐξακολουθοῦν, χω-
ρὶς τέρμα, γιὰ νικητὲς καὶ νικημένους,
σ' ἕναν ἀγῶνα ἐξακολουθητικοῦ ξεπε-
ράσματος. Καὶ κανένας δὲν εἶναι πιὰ
βέβαιος ὅτι δὲ θὰ τὸν ξεπεράσῃ, ἀπὸ
στιγμὴ σὲ στιγμὴ, ὁ ἄλλος. Ὁ χθεσι-
νὸς νικητὴς εἶναι ὁ «ξεπερασμένος»
τοῦ σήμερα καὶ ὁ σημερινὸς νικητὴς
θὰ εἶναι ὁ «ξεπερασμένος» τοῦ αὔριο.
Μὲ ἄλλα λόγια, δηλαδὴ, ἔτσι ὀρίζει ἢ
κριτικὴ τῶν γηπέδων.

Ἄλλὰ εἶναι σοβαρὰ πράγματα αὐτά,
σὰς παρακαλῶ; Καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ
ἀκόμα ξέρουν ὅτι ὁ περίφημος νόμος
τῆς προόδου, ποῦ ἰσχύει στὶς ἐπιστή-
μες καὶ τίς τεχνικὲς ἐφαρμογές τους,
εἶναι ἀνύπαρκτος στὴν περιοχή τῆς
Τέχνης. Ἡ Τέχνη δὲν «προοδεύει», ὅ-
πως δὲν «προοδεύει» καὶ ἢ ψυχὴ τοῦ
ἀνθρώπου. Μεταβάλλεται μόνον καὶ
ἀλλάζει μορφές. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι
«πρόοδος», ὅπως ἐννοοῦμε τὴν πρόοδο
σὲ ἄλλες περιοχές. Δὲν καταργεῖ τὰ
περασμένα, οὔτε τὰ ἀντικατασταίνει
μὲ κάτι τελειότερο, ὅπως μιὰ καινούρ-
για μηχανὴ καταργεῖ τὴν παλαιότερῃ
τῆς, ὅπως μιὰ νέα θεραπεία ἔρχεται ν'
ἀντικαταστήσῃ μιὰ παλιά, ὅπως ἕνα
τελειότερο ὄργανο ἀχρηστεύει ἕνα ἀτε-
λέστερο. Ἡ Τέχνη, ποῦ εἶναι ἢ τελειό-
της «ἐξ ὑπαρχῆς», μένει ἀσάλευτη στὸ
θρόνο τῆς. Ἡ πρόοδος περνάει κάτω
ἀπὸ τὰ πόδια τῆς.

Ἄν ὁ νόμος τῆς προόδου ἦτανε καὶ
νόμος τῆς Τέχνης, ὁ Ὀμηρὸς θὰ εἶχε
«ξεπεραστή» πρὸ πολλοῦ καὶ ὁ Παρ-
θενῶν θὰ ἦτανε, κ' ἐκεῖνος, πρὸ πολ-

λοῦ «ξεπερασμένος». Μέσα σὲ τόσους αἰῶνες δὲ θὰ μπορούσαν νὰ μείνουν ἀξεπέραστα. Καὶ ὅμως γεννήθηκαν στὴν ἐποχὴ τοῦ λυχναριοῦ καὶ φωτίζουν, μὲ τὴν ἴδια λάμψη, τὸν κόσμον, στὴν ἐποχὴ τῶν ἠλεκτρικῶν ἡλίων. Οἱ αἰῶνες γέννησαν καὶ ἄλλες μεγαλοφυΐες καὶ ἄλλα ἀριστουργήματα. Καμμιά ποιητικὴ μεγαλοφυΐα ὅμως δὲν κατάργησε μιὰν ἄλλη ἐπειδὴ ἦρθε ἀργότερά της στὸν κόσμον, καὶ κανένα ἀριστούργημα δὲν ἔσβυσε ἓνα ἄλλο, ἐπειδὴ, μὲ τὸ νὰ εἶναι πιὸ καινούργιο, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ πιὸ τέλειο. «Ξεπέρασμα», δηλαδή, στὴν περιοχὴ τῆς Τέχνης, ὄχι μόνο δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ οὔτε μπορεῖ νὰ ἐννοηθῆ.

Δὲν συγκρίνω τὰ μεγάλα μὲ τὰ μικρά. Ἀπλῶς, ἀπὸ τὰ μεγάλα βγάζω τὸ νόμον πού ἰσχύει καὶ γιὰ τὰ μικρά. Καὶ θέλω νὰ τονίσω τὸν κίνδυνον τῶν παρεξηγήσεων, πού δημιουργοῦν κάποτε οἱ ἄδειες λέξεις, ὅταν τοὺς δοθῆ ἓνα ἀταίριαστο περιεχόμενο. Εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸ ὅτι μιὰ λέξη, βαλμένη ἀστόχαστα στὴν ὑπηρεσία τῶν ἰδεῶν, κάνει κάποτε περισσότερο κακὸ ἀπὸ μιὰ κακὴ πραγματικότητα· τὸ λιγώτερο κακὸ εἶναι ἡ ἀσυνεννοησία πού δημιουργεῖ, καὶ πού εἶναι ἤδη μιὰ μικρὴ συμφορὰ. Διαφορετικὰ δὲ θὰ ὑπῆρχε λόγος νὰ προσέξῃ κανεὶς καὶ τὴν ἄδεια αὐτὴ λέξη, πού κάνει, τώρα τε-

λευταία, τὴν εὐτυχία τῶν κριτικῶν — ὁποιον κάνει τελοσπάντων τὴν εὐτυχία — καὶ πού σκοντάφτουμε διαρκῶς ἀπάνω της. Ἀλλὰ πῶς νὰ μὴ τὴν προσέξῃ κανεὶς; Αὐριο — ἴσως νὰ συμβαίη καὶ σήμερον — θὰ βλέπουμε νέους ἀνθρώπους, θύματα μιᾶς τραγικῆς παρεξηγήσεως, νὰ παριστάνουν, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν, ἄλογα ἱποδρομιῶν.

— Γιατί εἰσθε τόσο λαχανιασμένος, καλέ μου κύριε;

— Τρέχω νὰ ξεπεράσω τὸν Παλαμᾶ.

— Ποιὸς σᾶς κυνηγᾶει, ἀγαπητέ μου, καὶ τρέχετε ἔτσι;

— Βιάζομαι νὰ ξεπεράσω τὸν Παπαδιαμάντη.

Τί μάταιος κόπος! Οὔτε ὁ Παλαμᾶς θὰ ξεπεραστῆ, οὔτε ὁ Παπαδιαμάντης. Γιατί, ἀπλούστατα, «ξεπερασμένοι» οὔτε ὑπῆρξαν στὴν περιοχὴ τῆς Ποιήσεως, οὔτε ὑπάρχουν, οὔτε θὰ ὑπάρξουν ποτέ. Ὑπῆρξαν, ὑπάρχουν καὶ θὰ ὑπάρχουν μόνο μεγάλοι καὶ μικροί, καλοὶ καὶ κακοί, ἀξιοὶ καὶ τιποτένιοι. Τὸ ὅτι τώρα μιὰ λέξη, δανεισμένη ἀπὸ τὸ λεξικὸ τοῦ ἱποδρόμου καὶ τοῦ ἀθλητικοῦ γηπέδου, εἰσάγεται στὴν κριτικὴ τῆς τέχνης, δὲν ἀλλάζει τίποτε στὴν κατάστασιν. Δημιουργεῖ μόνο θύματα μιᾶς τραγικῆς πλάνης. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ζήτημα. Ζήτημα ἀρκετὰ μελαγχολικόν, ἂν καὶ λιγάκι ἀστεῖον.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΒΟΗΘΕΙ ΜΟΥ ΤΗ ΑΠΙΣΤΙΑ

Δὲν ἔκαμα ποτὲ τὴν προσευχή μου,
Γιὰ νὰχῶ ἐλπίδα πῶς θὰ εἰσακουστῶ.
Δὲ μ' εἶδε ἡ νύχτα Σου γονατιστό·
Κύριε, δὲν ἔκαμα τὴν προσευχή μου.

Δὲ μ' εἶδε ἡ νύχτα Σου γονατιστό,
Ὅτε τὸ δέος Σου ἀπλώθη στὴν ψυχὴ μου,
Ἢ δύση ὡς φλογίζοταν ἀντικρὺ μου·
Πῶς νὰχῶ ἐλπίδα πῶς θὰ εἰσακουστῶ;

Τὸ δέος Σου δὲν ἀπλώθη στὴν ψυχὴ μου.
Καὶ τώρα, πού τὸν πόνο ἔχω κλειστό
Μέσα μου, δὲ μπορῶ ν' ἀπελπιστῶ·
Μὰ οὔτε μπορῶ νὰ πῶ τὴν προσευχή μου.

Ναί, Κύριε, δὲ μπορῶ ν' ἀπελπιστῶ.
Μὰ καθὼς ξέρα εἶν' ἔρημ' ἡ ζωὴ μου.
Σέρνω μαζύ μου τὴν ἀπόγνωσή μου
Καὶ δὲν προσεύχομαι νὰ εἰσακουστῶ.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΓΙΟΥΛΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΑΙ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸν Ξενοπούλου - ἄνθρωπο πολὺ λίγο τὸν ξέρω, πολὺ λίγο τὸν ἔχω ἰδεῖ ἀπὸ κοντά. Ἀλλ' ἀπ' ὅσο μπορῶ νὰ κρίνω, κι ἀπ' ὅσα ἔχω ἀκούσει, εἶν' ἓνας «κανονικός», δοσμένος ὅλος στὴν ἐργασία τῆς λογοτεχνικῆς, ἀκούραστος ἐπαγγελματίας τῶν γραμμῶν, λαμπρὸς οικογενειάρχης, ἐπιφυλακτικὸς (κάποιος τὸν εἶπε ἀδιάβροχο) στὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄλλους.

Ἡ λογοτεχνία τὸν ἀπορρόφησε καὶ τὸν ἀπορροφᾷ, θέλω νὰ πῶ ἢ δική του λογοτεχνία: «Ὅσο γιὰ τὴ λογοτεχνία τῶν ἄλλων, πάω νὰ πιστέψω πῶς εἶναι χρόνια πού δὲν τὴν παρακολουθεῖ: Εἶναι τόσο πολυάσχολος! Εἶναι τόσο σχηματισμένος! Καὶ μὴ νομίζετε πῶς τοῦ ἀρνοῦμαι δεκτικότητα. Οἱ περιπτώσεις Γρυπάρη καὶ Καβάφη δείχνουν πῶς ἔχει διαισθητικὴς δυνάμεις. Κι ἀκόμα τώρα τελευταία ἔδειξε, μὲ τὸ ἄρθρον γιὰ τὸ «Λεμονοδάσος», πῶς δὲν εἶναι διόλου μισονεϊστής.

Εἶναι ὁ κλασσικὸς τύπος τοῦ κοινωνικοῦ λογοτέχνη ὁ Ξενοπούλου. Πιστεύει ὅπως οἱ Γάλλοι (στὸ ποίημα τοῦ Κλωντέλ) πῶς γράφει κανεὶς γιὰ νὰ γίνῃ κατανοητός, καὶ πῶς δὲ φιλολογεῖ γιὰ νὰ στήσῃ πασσάλους γύρω του, γιὰ νὰ ζήσῃ:

παρέα μὲ τὸν ἑαυτὸ του
παρέα μὲ τὴν ἴδια του τὴ γυνῶν.

Πολὺ λίγο γνώρισα τὸν ἄνθρωπο-Ξενοπούλου. Ἐκάνα ὅμως νωρὶς τὴ γνωριμία μου μὲ τὸ συγγραφέα. Καὶ τώρα, ὕστερ' ἀπὸ πόσα χρόνια, θυμοῦμαι τὴν ἐντύπωσιν ἀπὸ ἓνα ἄρθρον τοῦ γιὰ τὸν Αὐγουστο Κόντ, ἀπὸ ἓνα ἄρθρον τοῦ γιὰ τὸ «ρομάν ἐξπεριμαντάλ», καὶ τὴν ἐντύπωσιν μου ἀπ' τὴ «Μαργαρίτα Στέφα». Τὸ ζακυνθινὸ αὐτὸ μυθιστόρημα εἶναι, μαζὶ μὲ τὴ «Λιγερή» τοῦ Καρκαβίτσα, τὰ δυὸ πιὸ καλιὰ «ἐλληνικά» ἀφηγηματικὰ ἔργα πού διάβασα. Στὸ Κάιρο, ἔδω καὶ δέκα χρόνια, διάβασα τρεῖς τόμους τοῦ θεάτρου του, καὶ τελευταίως ἓνα πλήθος βιβλία του, μυθιστορήματα καὶ ἀθηναϊκά καὶ ζακυνθινὰ διηγήματα, καὶ τὸν τόμον «Στάχια καὶ Παπαρούνες». Μὰ δὲν ἐξώφλησα, φυσικά, μὲ τὸν Ξενοπούλου συγγραφέα, τοῦ ὁποῦ τοῦτο ἔργο πλουτίζεται κάθε χρόνο μὲ δυὸ τρία μυθιστορήματα — κι ἄλλα τόσα δράματα ἢ κωμωδίες. Εἶναι

ὁ πολυγραφώτερος ἀπ' τοὺς συγχρόνους συγγραφεῖς μας.

Σ' ἓνα δημοσιογράφον ὁ Ξενοπούλου ἐξηγοῦσε τίς προάλλες πῶς ἔφτασε νὰ γράψῃ μιὰ δλόκληρη βιβλιοθήκη, νὰ γράψῃ ὅσα μυθιστορήματα καὶ δράματα ξέρουμε.

«Nulla dies sine linea» εἶναι τὸ ἔμβλημά μου. Στὸν τοῖχον τοῦ σπιτιοῦ μου, στὴ Ζάκυνθο, εἶναι κολλημένη μιὰ τέτοια ἐπιγραφή. Δεῖ ἐργάζεσθαι ἕως ἡμέρας ἐστίν. Ὅμως ἐργάζομαι ἀκόμη καὶ μετὰ τὸ βασιλεῖμα. Καὶ κάποτε ὡς τίς 4 πρωῖ. Θὰ μὲ ρωτήσετε: Γιατί γράφω τόσο πολὺ; Μὴν τὸ ἀποδώσετε στὸ οικονομικὸ ἐλατήριο: θάγραφα κι ἂν ἤμουν οικονομικῶς ἀνεξάρτητος (μὰ θάγραφε λιγώτερο). Τί ἄλλο θὰ μπορούσα νὰ κάνω; Εἶναι ἡ ἡδονή μου — καὶ ἡ παρηγορία μου. Γράφω καὶ καπνίζω. Καπνίζω καὶ γράφω. Καὶ μ' ἀρέσει τὸ σπῆτι. Μισῶ κάθε μετακίνησιν.»

Τὸ τελευταῖον τοῦτο διαπίστωση καὶ προσωπικῶς. Ὅταν μιὰ μέρα ὁ Κίμων Μιχαηλίδης τῶν «Παναθηναίων» τοῦ μίλησε γιὰ ἐξοχὴ καὶ γιὰ καθαρὸ ἀέρα, ὁ Ξενοπούλου εἶπε: «Ὅταν ἀνοίγω τὸ παράθυρό μου, καθαρὸς ἀέρας γεμίζει τὸ σπῆτι μου.» Ἰσχυρισμὸς κάπως συζητήσιμος ὅταν πρόκειται γιὰ σπῆτι πού βρίσκεται στὴν καρδιά τῆς πόλεως.

Μισεῖ, ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἐμπιστεύεται τ' αὐτοκίνητα καὶ τὸν ἠλεκτρικὸν σιδηρόδρομον, δὲν ἀγαπᾶει τὰ ταξίδια. Δὲν τοῦ ἀρέσει πιά ἢ ἐξοχὴ. Ἐχοντας ἀποθησαυρίσει ἀπ' τὰ ζακυνθινὰ του χρόνια καὶ τίς περιοδικὰ ἐπισκέψεις του στὸ γενέθλιον νησί μεγάλη ποσότητα ἐξοχικῶν παραστάσεων, δὲ χρειάζεται καινούργια θητεία κοντὰ στὴ φύσιν. Ὅπως στὸ φιλόσοφον Σωκράτη, τὰ δέντρα δὲ θὰ μπορούσαν νὰ διδάξουν τίποτα (πού νὰ μὴν τὸ ξέρῃ) στὸ Γρηγόριον Ξενοπούλου.

Ἐξοχὴ, τοπία, ἀκρογιαλὶα δὲ μ' ἐνδιαφέρουν, εἶπε σ' ἓνα δημοσιογράφον, ἢ μᾶλλον μ' ἐνδιαφέρουν σ' ἓνα σύντομον περίπατο. Εἶμαι προσκολλημένος στὶς συνήθειές μου. Θὰ μ' ἐνωχλοῦσε ἡ ζωὴ τῆς ἐξοχῆς.»

— Βίος τόσο μονότονος πῶς σᾶς δίνει τόσα θέματα λογοτεχνικά; τὸν ἐρώτησε ὁ δημοσιογράφος.

Καὶ ὁ Ξενοπούλου ἐξήγησε:

«Έχω συνηθίσει ν' άντλώ τις έντυπώσεις μου από κείνα που βλέπω. Δέ βγαίνω βέβαια έκ προμελέτης ν' αναζητήσω θέμα. Δέν είμαι σαν τους περιηγητές που κρατούν σημειώσεις. Έχω βέβαια μιάν περιέργεια για τή ζωή. Μ' ένδιαφέρει αυτή καθ' έαυτήν. Από χίλια τόσα που θά παρατηρήσω, κάτι θά διαλέξω».

Πολλά θέματα, έξηγει ό Ξενόπουλος, τά πέρνω άπ τήν ίδια μου τή ζωή—άπ τά δικά μου περιστατικά. Ένα φοιτητικό μου είδύλλιο μου ένέπνευσε τόν «Ποπολάρο». Τό ίδιο που μου ένέπνευσε τό διήγημα «Ο άντάρτης».

«Επειτα ό Ξενόπουλος δέν είναι θιασώτης τής τέχνης του έλαχίστου, δέν είναι άπό κείνους που κατατυραννούν τό γράψιμό τους. Δέν είναι κανένας λυρικός ή έπικός του πεζού λόγου. Τό γράψιμό του είναι άπλό, στρωτό, ύπηρετεί τή δραματικότητα τής διηγήσεως, δέ γυρεύει νά μäs σταματήσει με τά πρωτοφανή έπίθετα, με τις μεταφορές, με τήν ύμπερσοιονιστική φρασεολογία, με τήν «έκριτύρ άρτιστίκ». Είναι ένα γράψιμο σωστό, θετικό, όσο πρέπει άκριβολογημένο και άνετο. Τά χειρόγραφα του δέν έχουν σβυσίματα. Μά όπως είναι, λένε εκείνο που θέλουν νά πουν—δέν άφίνουν άμφιβολία στον άναγνώστη. «Όσο για τά δραματικά του έργα, «είν' έτοιμα πριν γραφούν». Βγαίνουν φυσιολογικώς άπ τ' άφηγηματικά του έργα. Είναι κύριος τής τέχνης του. Έχει αναπτύξει στήν έντέλεια όλα τά έπίκτητα προσόντα του λογοτέχνη. Έκείνο που λένε οι Γάλλοι μετιέ του έχει γίνει δεύτερη φύσις. Υπάρχει όμως στον Ξενόπουλο και ή πρώτη φύσις. Γιατί κανένα έπίκτητο προσόν δέν άναπληρώνει τό τάλαντο. Κι ό Ξενόπουλος είν' ένα τάλαντο δυνατό και γόνιμο.

Μερικά βιογραφικά: Γεννήθηκε στήν Πόλι από μητέρα Πολίτισσα και πατέρα Ζακυνθινό. Πέρασε τά νιάτα του στή Ζάκυνθο, όπου πήρε και τό άπολυτήριο του Γυμνασίου. Στο Πανεπιστήμιο τής Αθήνας σπούδασε φυσικομαθηματικά. Αρχισυντάκτης τής Φιλολογικής «Έστίας», διευθυντής της για ένα φεγγάρι, αρχισυντάκτης ενός καλού παιδικού περιοδικού, χρονογράφος κ' έπιφυλλιδογράφος έφημερίδων, μυθιστοριογράφος, δραματικός, κριτικός, ίδρυτής τής Νέας Φιλολογικής Έστίας, Ακαδημαϊκός τέλος—ίδου ή ζωή ενός ανθρώπου των γραμμάτων που ποτέ ίσως δέ φανατίστηκε για τίποτε τό έξωλογοτεχνικό.

Τό έλληνικό ήθογραφικό διήγημα και μυθιστόρημα άρχίζει νομίζω με τό «Θάνο Βλέκα» του Καλλιγά—έργο βαρύ, φορτωμένο περιγραφές έμφατικές και ρητορικές, σοφία έγκυκλοπαιδική και περιπέτειες ρομαντικές που θυμίζει λίγο τά «άνθηλλη-

νικά» έργα του Άμπού... Με τόν Παπαδιαμάντη, τό Βιζυηνό, τόν Κονδυλάκη, τόν Καρκαβίτσα, τό δραματικώτατο Θεοτόκη, τόν καταθλιπτικό Χατζόπουλο προχωρεί. Με τόν Ξενόπουλο άφίνει τ' άγροτικό πλαίσιο, γίνεται άστικό—έπαρχιωτικό στήν άρχή, έπειτα πρωτευουσιάνικο. Και γίνεται άγαπητό στο πλήθος.

Η «Μαργαρίτα Στέφα» είναι μιάν από τις πρώτες έπιτυχίες τής άφηγηματικής μας λογοτεχνίας. Τόσο που άκόμη και σήμερα ό Ξενόπουλος είναι για μερικούς άνθρώπους τής ηλικίας του ό συγγραφέας τής «Μαργαρίτας Στέφα». Κι' όμως έχει γράψει έργα πιό τεχνικά, πιό άντιπροσωπευτικά και πιό πολύχυμα.

Ξαναδιαβάζοντας αυτό τό παλιό μυθιστόρημα δικαίωσα τήν παλιά μου έντύπωση. Η «Μαργαρίτα Στέφα» δέν έχει γεράσει. Η τούλάχιστον δέν έχει γεράσει πολύ. Μ' όλες τις τραβηγμένες περιγραφές, μ' όλη τήν άύστηρη καθαρεύουσα, είναι βιβλίο που άξιζει τόν κόπο. Τοποθετημένο στήν έποχή του, φαντάζει άκόμη καλύτερο. Έπειτα, όλη ή ζακυνθινή φιλολογία του Ξενοπούλου βρίσκεται «έν σπέρματι» στήν Ιστορία τής Μαργαρίτας Στέφα. Τής άστής που με τήν ώμορφιά της και τήν έπιμονή της γκρεμίζει τά κοινωνικά έμπόδια και, άστή αυτή, πέρνει άντρα τ' άρχοντόπουλο που άγάπησε.

Τόν έρωτα γεφυρωτή τής άποστάσεως που χώριζε ποπολάρους από άρχόντους στή Ζάκυνθο πήρε για θέμα του πολλά χρόνια πριν άπ τόν Ξενόπουλο ό φίλος του Σολομού Μάτσης, ό δραματικός του συμπαθητικού εκείνου «Βασιλικού». Όμως ό Μάτσης δέ συνέχισε τήν προσπάθειά του, κ' έτσι τό ζακυνθινό μεταλλείο έμεινε άνεκμετάλλευτο, ως τήν ώρα που ήρθε ό Ξενόπουλος νά συνεχίση τό Μάτση, και νά μäs χαρίση μιάν πινακοθήκη Ζακυνθινών ήρωϊδων, που νίκησαν ή νικήθηκαν στή ζωή.

Η Μαργαρίτα Στέφα δημοσιεύτηκε στήν «Εικονογραφημένη Έστία» έδώ και σαράντα χρόνια (1893). Η κριτική τή δέχτηκε μ' εύμένεια, όπως άναφέρει ό Ξενόπουλος στον πρόλογο τής δεύτερης έκδόσεως.

«Η «Μαργαρίτα Στέφα» άπόχτησε σιγά-σιγά φήμην άνώτερη ίσως άπ τήν άξία της και μέσα στά δεκατέσσερα χρόνια όσες φορές φιλόλογος δικός μας ή ξένος έτυχε ν' αναφέρει τ' όνομά μου εύνοϊκά, πάντα τό στόλισε με τόν τίτλο τής «Μαργαρίτας Στέφα». Μά δέ βρσκει και πώς ήταν έντελώς άδικη ή έντύπωση. «Ήταν τό πρώτο μεστότερο, σχετικώς ώριμώτερο και πιό μελετημένο έργο που παρουσίαζα ύστερ' άπό ένα σωρό πρωτόλεια και φαντασιοκοπήματα και άερολογήματα νεανικά, παιδικά νά πω καλύτερα, γιατί καθαυτό νεανικό έργο είναι ή «Μαργαρίτα Στέφα».

Ήταν 25 χρονών όταν τήν έγραψε: «Είχε όμως, μäs πληροφορεί, άρχίσει νά βλέπη

τόν κόσμο κάπως άληθινώτερα, νά παρατηρή τή ζωή, νά τή μελετᾷ και νά τήν άποτυπώνη ελικρινέστερα.»

Ό Έφταλιώτης κρίνοντας τό έργο έγραφε: «Η «Μαργαρίτα Στέφα» μου θυμίζει κάτι εικόνες που άπό μακριά νά τις δής δέν καταλαβαίνεις και πολλά. Πρέπει νά τις σιμώσης και νά δής άπό κοντά τις γραμμές, τά χίλια ψιλοδουλέματα, που τό καθένα έχει τό λόγο του και τή μορφή του. Είναι ψιλοδουλευτής ό Ξενόπουλος' έπειδή παρατηρεί τό καθελ και ξέρει νά τό Ιστορήση. Μπήτε μαζί στο φαρμακείο εκείνο του Μαρκίδα νά τό δήτε αυτό που λέγω. Τά βλέπετε με

τά μάτια σας τ' άμέτρητά του συρτάρια κτλ. Ός και τις βαρειές του μυρωδιές τις μυρίζετε και δίχως άλλο θά βγαίνατε έξω νά πάρετ' άέρα μόνο που μπήκανε μέσα οι δύο έκείνοι γιατροί, ό λιγνός και ό χοντρός και σäs διασκέδασαν με τις νοστιμώτατες όμιλίες τους. Ό Ξενόπουλος πέρνει φωτογραφίες. Χρώματα και κάλλη τής φαντασίας δέ βλέπεis... Βλέπεis όμως εκείνο που έννοεί νά σοϋ δείξη. Τήν άλήθεια μ' όλες τις λεπτομερειές της. Τό μεσημεριανό φαγι του κόντε-Ρικάρδου με τή σιέστα κατόπι, ή λειτουργία στήν Έκκλησία με τις γυναικίσιας μυρωδιές, ή περιφημη περιγραφή των δυό Κατσουρελαίων και πολλά άλλα τέτοια είναι τό καθένα

άπό μιάν φωτογραφία που και τή βλέπεis και τήν άκούς... Οι χαρακτηρες του είναι χαραγμένοι με γραμμές ώρισμένες και θεοφάνεροι. Ό κόντε-Ρικάρδος και ό Γιακουμάκης είναι τύποι που κάνουν τιμή κ' ενός Ντίκενς». Με πρόφασι τήν άγάπη τής Μαργαρίτας Στέφα και του Τώνη ό Ξενόπουλος ζωντανεύει τό μικρόκοσμο. «Τό κλέψιμο τής Μαργαρίτας, τό σπάσιμο τής ρόδας του άμαξιού, τό κυνηγητό των γέρων κατόπι τους, τό πιάσιμο, τό γύρισμα, ό γάμος—όλα έρχονται τήνα κατόπι του άλλου και σοϋ δείχνουν πώς άν δέν έγραφε στήν άρχή και στή μέση τής Ιστορίας ό τεχνίτης με τήν ίδια γληγοράδα, ήταν έπειδή ήθελε νά μäs δώση εικόνα

του νησιού με τά χίλια παράξενά του.» Η περιγραφή καταντούσε άυτοσκοπός και δέν ήταν ένα άπό τά μέσα που διαθέτει ό τεχνίτης για νά δημιουργήση άτμοσφαιρα. Συμπεραίνει ό Έφταλιώτης:

«Τί διαφορά άπό τούτες τις ήθογραφικές Ιστορίες ως τις ρομαντικές εκείνες που μäs έγραφαν άλλοτε, και τί χάρη νά τό συλλογίζεσαι πώς χώρα δέν είναι στον κόσμο νά δείχνη τόσες διαφορές άπό νησιόσέ νησι, άπό πόλι σε πόλι, άπό χωριό σε χωριό καθώς ή έλληνική χώρα. Απέραντο στάδιο για τους άληθινούς μας τεχνίτες. Τήν καλή άρχή μäs τήν έκανε ό Ξενόπουλος. Και τήν έκανε και ό Καρκαβίτσας (με τή «Λυγερή»). Σ' αυτούς τους δύο άπλώνομε τά χέρια και τους χαιρετούμε που μäs γλυτώνουν άπό τό ρωμάντζο τό φράγκικο.»

Κι όμως τό Έλληνικό μυθιστόρημα ξεκινάει άπ τό φράγκικο. Από τό Μπαλζάκ. Κι άπό τό Ζολάκι' άπό άλλους.

Η κριτική του Έφταλιώτη, γραμμένη εϋθύς ύστερ' άπ τήν πρώτη εμφάνιση του μυθιστορήματος, δείχνει τό ευχάριστο, έξάφνισμα των συγχρόνων. Και ή έντύπωση των συγχρόνων άξιζει κάποτε πιό πολύ άπ τήν έντύπωση των μεταγενεστέρων που κρίνουν ένα έργο έξωχρονικώς—ξεκρέμαστα—όταν μάλιστα πιστεύουν στο άπόλυτο, ή όταν δέν έχουν διαβάσει με

χρονολογική τάξη τή φτωχή λογοτεχνική παραγωγή μας: Η Μαργαρίτα Στέφα υπήρξε μιάν έξαίρετη άπαρχή—όχι μόνο για τόν Ξενόπουλο, αλλά και για τή λογοτεχνία μας. Έργο με χαρακτήρα και με περιεχόμενο κοινωνικό: Οι ζητωκραυγές, τά λουλούδια, τά ρύζια, τά κουφέτα που έπεφταν βροχή άπάνω στους νιόνυφους καθώς έμπαιναν στήν Πλατεία Ρούγα και προχωρούσαν προς τό άρχοντικό των Τοκαδέλων, ήταν ένας θρίαμβος τής Μαργαρίτας Στέφα με τά πυρρά μαλιά και τά μαύρα μάτια: «Δέν έώρταζε μόνον τήν νίκη τής άγάπης της. Η πορεία τήν όποιαν ήκολούθει τό νυμφικόν της άρμα, έρχόμενον έκ των κάτω τής πόλεως προς τά άνω νά

PAZZI

Γ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

σταματήσει απέναντι ενός οικόσημου, όπου έλαμπαν αστέρες χρυσοί επί κυανού ούρα-νου, ήτο πορεία συμβολική, ο δέ αύλαξ της ο φωτεινός την περιέβαλλε διά νέας αί-γλης, ή οποια έμέθυε κ' έξεθάμβωνε τόν λαόν. Η κόρη ή ώραία ήτο έν έμβλημα της ευέλπιδος κοινωνικής αναζυμώσεως, ή οποια ήρχισε μέ την αύγήν των νέων ιδεών.

Αυτή την αισιόδοξη φιλοσοφία, την πίστι στην τόσο αμφισβητήσιμη ιδέα της προόδου και της αναντίρρησης νίκης του καλού, σπανίως θά την ξαναβρούμε στον έπειτα Ξενόπουλο. Ο έρωτας δέν είναι πάντα γεφυρωτής στα έργα του Ζακυνθι-νου συγγραφέα. Και οι τραγωδίες είναι συχνότερες απ τα είδύλλια. Τραγωδία ο «Κόκκινος Βράχος», έν' απ τα μυθιστορήματα που σημειώνουν την τεχνική ώριμότητα του Ξενοπούλου. Τραγωδία ο «Έρωτας Έσταυρωμένος». Στην «Τερέζα Βάρμα Δακόστα», έν απ τα πιο πρωτότυπα και τα πιο τεχνικά έργα του, μια άρχοντοπούλα σκο-τώνει ή θέλει να σκοτώσει για να κρύψει τις πομπές της. Δίνεται στους πληθύνους και παντρεύεται ένα χτικιάρη άρχοντα. Κ' εκείνος που την αγάπησε και που διηγείται τη φοβερή ιστορία της συμπεραίνει (για λογαριασμό του συγγραφέα):

«Ήμουν θερμότατος δημοκράτης-σοσια-λιστής όπως κ' είμαι ακόμη. Και μπορώ να πω πως το κακό μου εκείνο έπεισόδιο μέ την Τερέζα-Βάρμα-Δακόστα δυνάμωσε μέσα μου το ζήλο που αισθανόμουν από τότε γι' αυτόν τον άγωνά. Οι άκατάπαυ-τες αντιζηλίες μέ στήριξαν περισσότερο στις ιδέες μου. Μά ή υπόστασι της ή ίδια που τη γνώρισα τόσο καλά, μ' έκανε ν' άποστραφώ τελειωτικά μαζί μ' αυτή την άριστοκράτισσα και την τάξι της μέ όλους τους έκφυλους, τους ξεθυμασμένους άν-θρώπους και τους φοβερούς τους άταβι-σμούς. Για τίποτα γενναίο δέ θεωρούσα πιά ικανή την άριστοκρατία και στράφηκα όλος στον λαό, τον αγάπησα βαθύτερα.»

Αυτό το μίσος για τους άρχόντους το βλέπουμε στους «Πλούσιους και Φτωχούς», έν' απ τα μικτά έργα του, λίγο Ζακυνθινό και πολύ περισσότερο άθηναϊκό—ίσως το άριστούργημά του. Στον «Κακό Δρόμο», δυ-νατή νουβέλλα, βλέπουμε το θρίαμβο της ξεστίπωσης ώμορφιάς — το θρίαμβο του Σατανά.

Πότε ο Ξενόπουλος έχει δίκιο; Όταν μάς παρουσιάζει είδύλλιο τη ζωή; Όταν βλέπει τα τραγικά της στοιχεία; Η όταν συνδέη την τραγωδία και το είδύλλιο, τη γλυκυθυμία και την πίκρα; Όταν παρου-σιάζεται μοιρολάτρης ή όταν είναι κήρυ-κας της ενέργειας;

Στην περιοχή της τέχνης θά μπορούσε να πής, όλες οι άλήθειες βρίσκουν διαδοχι-κή την εφαρμογή τους και τη δικαίωση.

Ανάφερα πάρα πάνω τους «Πλούσιους και Φτωχούς». Ίδου τί παρατηρεί σχετι-κώς μ' αυτό το μυθιστόρημα ο ίδιος ο Ξε-νόπουλος:

«Γράφηκαν στα 1919. Πολλοί τότε το πή-ραν για έργο μέ θέσι. Μπορεί άλήθεια να φαίνεται τέτοιο, αλλά δέν είναι καθεαυτό. Γιατί άν δέν αντικρούη ο συγγραφέας, μά ούτε και συμμερίζεται πέρα-πέρα τις ιδέες του ήρωα και των συντρόφων του. Ούτε δηλαδή πώς υπάρχει ράτσα φτωχών και πλουσιών, ούτε πώς την άδικία αυτή της φύσεως θά διορθώση ο σοσιαλισμός. Μέ άλλους λόγους σκοπός του βιβλίου δέν ει-ναι ν' άποδείξη τη θεωρία του Άμερικανού κοινωνιολόγου. Την εκθέτει μόνο, γιατί είχε τόση επίδρασι στη ζωή και στη δια-μόρφωσι του Πάπου Δαγάντορα. Η ψυχο-γραφία αυτού του ανθρώπου είναι ο κύριος σκοπός του βιβλίου κι' ή άπεικόνισι του περιγυρου (=περιβάλλοντος) μέ την ιδεο-λογία του. Είναι λοιπόν ένα μυθιστόρημα ψυχολογικό και κοινωνικό που δέν υποστη-ρίζει καμιά θεωρία»: Γιατί ο συγγραφέας είναι ουδέτερος και θέλει το έργο της τέ-χνης άμερόληπο. Προπαγάνδα δέ θέλει να κάνει. Απλώς—λέει—θέλει να δώση μια ζω-γραφιά της Άθηναϊκής κοινωνίας του και-ρού εκείνου— όταν πρωτοφάνηκε ο σοσια-λισμός.»

Οι «Πλούσιοι και Φτωχοί» είναι πράγ-ματι λαμπρό βιβλίο: Υπάρχουν στοι-χεία «βεβιωμένου»—πυρήνας πραγματικός, άλήθεια, όχι απλώς όμοιαλήθεια σ' αυτή τη δραματικώτατη ιστορία. Η Άθήνα των φοιτητικών αναμνήσεων του Ξενοπού-λου ζωντανεύει σ' αυτό το βιβλίο μ' όλες τις λεπτομέρειές της, τις ώμορφιές, τις ά-γωνίες και τις μιζέριες της. Κι αυτόν τον άποτυχημένο της ζωής, αυτόν τον άτυχο έ-ραστή, άτυχο ιδεολόγο, τον συμπαθούμε. Πάσοι από μάς—ποιός λίγο ποιός πολύ δέν είναι Δαγάντορες;

Στον «Κατήφορο» παρακολουθούμε το δράμα μιας κόρης από καλό σπίτι, που πα-ρασύρεται και που κάνει το πατρικό της σπί-τι άσυλο άνόμων έρώτων. Άλλά το βάθος της είναι άγνό, δέν μπορεί να συνηθιση αυ-τή τη ζωή, θέλει να βρή εκείνον που θά της δώση τ' όνομά του και την προστασία του. Τόν βρίσκει—άλλά για να τον χάση. Αυτόκτονεί.

Οι «Μυστικοί Άρραβώνες», μυθιστόρημα της παλαιότερης καλλιτεχνικής και άστι-κής Άθήνας: Ιστορία δύο γάμων που φθεί-ρουν την ποιήσι της ζωής ενός ζωγράφου και μιας διανοουμένης. Στις «Τρεις Γυναί-κες», ή Τίνα αγαπάει τον άνόητο ποιητή Βαλκάνη καθ' ύποβολήν της Δώρας. Ο Βαλκάνης πάει να χωρήση τη Μίνα. Η τε-λευταία ανακαλύπτει πώς τα γράμματα της Τίνας τάγραφε ή Δώρα. Ο έρωτας σβύ-νει: Φοβόμαστε πώς ο συγγραφέας δέ μπό-

ρεσε να δώση πιθανότητα σ' αυτούς τους τύπους.

Στους «Τίμιους και Άτιμους» μαθαίνουμε πόσο άκαθόριστο πράγμα είναι ή τιμή. Μα-θαίνουμε πώς υπάρχουν τίμοι και άτιμοι κατά συνθήκη και άληθινοί άτιμοι, πώς «ένας τίμιος άνθρωπος κατά συνθήκη μπο-ρεί να είναι άτιμος και πάλι έννας άτιμος κατά συνθήκη μπορεί να είναι ο τιμιώτε-ρος των ανθρώπων». Άλλά δέ σκοπεύω να μιλήσω για όλα τα έργα του Ξενοπού-λου. Ο χώρος μου είναι περιορισμένος.

* * *

Οι πιο μεγάλες έκδοτικές έπιτυχίες του Ξενοπούλου είναι ο «Κόκκινος Βράχος» και ο «Έρωτας Έσταυρωμένος». Όμως νομί-ζω πως στην έπιτυχία και των δύο βοήθησε ή έπιτυχία των δραμάτων που βγήκαν απ τα δύο αυτά άφηγήματα. Τουλάχιστον από τις Ζακυνθινές ιστορίες του Ξενοπούλου υπάρχουν κι' άλλες που δέν ύστερούν κ' έκ-τός απ την «Τερέζα Βάρμα Δακόστα», ύπάρ-χουν ή «Λάουρα» και ή «Αναδυομένη» που κινούν ζωηρό το ένδιαφέρον του αναγνώ-στη, μέ το πάθος τους το μεσημβρινό, μέ τα φυσικά και ανθρώπινα περιβάλλοντα που ζωγραφίζουν. Άριστοτέχνης στις νουβέλλες και τα μικρά διηγήματα είναι συχνά ο Ξε-νόπουλος. Και θά είχα ν' αναφέρω δέκα τουλάχιστον διηγήματά του που θά μπο-ρούσαν να θεωρηθούν ύποδείγματα του εί-δους. Ίσως μάλιστα ο καλύτερος Ξενοπού-λος να βρίσκεται στα μικρά διηγήματα που έέχουν για την ψυχολογία τους, τη συνοχή τους, το αίσθημα του περιττού.

* * *

Ο ιστορικός της νέας έλληνικής γραφο-μένης θά μπορούσε στο έργο του Ξενο-πούλου να μελετήση την εξέλιξι του γλωσσ-ικού αίσθηματος της κοινωνίας. Γιατί ο Ξενοπούλος δέν είναι συγγραφέας έπανα-στατικός. Το παράδειγμα του Ψυχάρη δέν τον έκανε ν' αφήση απ τη μιά στην άλλη μέρα την καθιερωμένη καθαρεύουσα. Όχι βέβαια γιατί δέν ήταν γεννημένος δημοτι-κιστής αυτός ο Έπιτανησιος. Άλλά γιατί ποτέ δέ θέλησε να χάση την έπαφή του μέ το κοινό. Πέρνω δείγματα λοιπόν απ τα

διάφορα έργα του. Στη Μαργαρίτα Στέφα-χρησιμοποιεί την τυπική καθαρεύουσα των έφημερίδων της εποχής, δίχως βέβαια μέ-σους άορίστους και Άττικά τέρατα:

«Ο πρώτος ο όποιος έβλεπε και κατε-νόει την οικτράν του οικονομικήν κατάστα-σιν ήτο αυτός. Και άλλο δέν εύρισκε παρά το ρητόν το αναγεγραμμένον δημοκρατι-κώτατα επί του θυρεού του νέου του βασι-λέως. Έπρεπε να θεραπεύση τόν λαόν ίνα διά της αγάπης του αναδειχθή.»

Στη «Στέλλα Βιολάντη» ή γλώσσα είναι άπλοποιημένη, αλλά δέν είναι ή τυπική δημοτική που έγραφε να πούμε ο Παλα-μάς στο «Θάνατο του Παλληκαριού». Είναι όμως ζωντανή.

Κ' έξύπνησε ευχάριστα πολύ σ' ένα αι-σθημα ίκανοποίησεως βαθιάς που έτό-νωνε το παρθενικό σώμα, μ' όλη την έξάν-τλησι της αγωνίας και της συγκινήσεως. Ω! ναί την έξεχώρισε ο Χρηστάκης και την αγάπησε. Ήταν ή έκλεκτή.»

Άργότερα ο Ξενοπούλος γράφει πιο δη-μοτικά. Τ' άθηναϊκά του μυθιστορήματα έχουν βάσι γλωσσική την όμιλουμένη στην πρωτεύουσα. Υπάρχει όμως και κάποια, μι-κρή, έπιρροή των γλωσσολόγων της Έκ-παιδευτικής μεταρρυθμίσεως: Ο Ξενοπού-λος έξορίζει τα περιττούλλαβα, κ' εκείνα τα λίγα που χρησιμοποιούμε, εισάγει ακόμη ένα τύπο των διδακτικών βιβλίων «σοσιαλιστές, μαθητές». Όσο για τη φω-νητική, δέ φαίνεται να της άποδίδει τόσο μεγάλη σημασία. Γι' αυτό στο ίδιο βιβλίο συναντάς «αίσθημα» και «αίστημα», «έπι-φυλαχτικός» αλλά «διστακτικός», «συν-τάχτη» «συνήρθε», «οίχτο» (άπαράδεκτα αυτά τα δύο) και άλλου «συντακτών» «υπο-δέχθηκε» «έκπληκτος». Γενικώς όμως ή γλώσσα του Ξενοπούλου δέ θυμίζει ή σχε-δόν δέ θυμίζει διόλου γλωσσικό ζήτημα: Όπως δέ θυμίζει γλωσσικό ζήτημα ή γλώσ-σα του Νιρβάνα, του Κόκκινου, του Πα-παντωνίου και άλλων νεωτέρων γεννημέ-νων ή αναθρεμμένων στην Άθήνα. Και θά μπορούσα να υποστηρίξω πως, μ' όλο το πείσμα των ιδιωματικών πεζογράφων του καιρού μας ή των όρθοδόξων ψυχαριστών, ο Ξενοπούλος μέ το μακρόπνοο έργο του δημιουργεί τη γλωσσική παράδοσι της πε-ζογραφίας μας.

(Το τέλος στο έρχόμενο) ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

ΩΜΟΡΦΙΑ!

ΝΟΥΒΕΛΛΑ

—Τὸ καυμένο τὸ κορίτσι! εἶπε ὁ γέρω-Περικλῆς μὲ ἓνα βαθύ στεναγμὸ οἴκτου.

Οἱ φίλοι του, ποὺ ἦταν καθισμένοι μαζὴ του στὸ ἴδιο τραπέζακι τοῦ περὶ κοσμικοῦ ξενοδοχείου τῶν Ἀθηνῶν, ἐγύρισαν ὄλοι καὶ τὸν ἐκύτταξαν μὲ ἐκπληξίαι καὶ περιέργεια. Ἡ παρατήρησις τοῦ δὲν μποροῦσε νὰ ἀφορᾷ παρὰ μόνον τὴν πανέμορφη κοπέλλα, ποὺ εἶχε μόλις ἀνακηρυχθῆ, μέσα σὲ ἀπερίγραπτο θόρυβο χειροκροτημάτων καὶ φωνῶν, βασίλισσα τῆς βραδυᾶς. Ὁ παλιὸς κοσμικογράφος καὶ πάντα νέος λόγιος, ποὺ εἶχε ἄλλοτε ὑμνήσει μὲ τὴν περίτεχνη καὶ κομψὴ καθαρεύουσα τοῦ τῆς ὠραίας ἐμφανίσεις τῶν κοσμικῶν Ἀθηνῶν τῆς περασμένης γενεᾶς καὶ ποὺ περιωρίζετο τώρα, μὲ τὸ ἀψογο φράκο του καὶ τὴν ἀνθισμένη του μπουτονιέρα, στὸν ρόλο τοῦ ἀπαραιτήτου συμπληρώματος κάθε χοροῦ καὶ κάθε δεξιώσεως, εἶχε παραλάβῃ τὴν νικητριά τοῦ διαγωνισμοῦ εὐθύς μετὰ τὸν θρίαμβό της. Μὲ τῆς ἱπποτικῆς ἐκεῖνες χειρονομίες, ποὺ φαίνεται νὰ ἔχη ξεχάσει, ἢ νὰ περιφρονῇ πειὰ, ἢ σύγχρονη γενεὰ τῶν σαλονιῶν καὶ τῶν κοσμικῶν κέντρων, ἐφίλησε πρῶτα τὸ χέρι τῆς ὠραίας κοπέλλας—εἶχε γίνῃ, ἢ καυμένη, πειὸ κόκκινη κι' ἀπὸ τὸ κατακόκκινο φουστάνι της, ποὺ θὰ τὸ περιέγραφε τὴν ἐπομένη ἢ μιξοβάρβαρη διάλεκτος τῆς σύγχρονης κοσμικῆς στήλης ὡς «ἀνσάμπλ ἐκρεβίς» — καὶ κρατῶντας πάντοτε μὲ ἀπειρεὶς προφυλάξεις σάν ἓνα βαρύτιμο κομψοτέχνημα τὸ λεπτὸ αὐτὸ χεράκι, τὴν περιέφερε δύο φορές στὴν χορευτικὴ πίστα ὑπὸ τις συνεχεῖς ἐπευφημίες τοῦ ἐκλεκτοῦ κόσμου, ποὺ εἶχε συγκεντρώσῃ ὁ φιλανθρωπικὸς χορὸς.

Ὁ κόσμος ἐκεῖνος παρουσίαζε τὸ συνειθισμένον θέαμα τῶν κοσμικῶν συγκεντρώσεων τοῦ εἵδους αὐτοῦ: Γύρω ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τραπέζια ἦταν καθισμένες ἢ ἀχώριστες ἐκεῖνες κοσμικὲς παρέες, ποὺ σχηματίζουν—περισσότερο ἀπὸ τοὺς συγγενικοὺς ἢ ἀπλῶς φιλικοὺς δεσμούς—μερικὲς κοινὲς συνήθειες, μοιρασμένες ἀντιλήψεις περὶ ἠθικῆς καὶ τρόπων συμπεριφορᾶς καὶ ἢ εὐκολία τῆς συνεννοήσεως στὸ χαρακτηριστικὸ ἐκεῖνο Ἑλληνο-γαλλο-ἀγγλικὸ ἰδιῶμα τῆς λεγομένης ἀνωτέρας

κοινωνίας μας. Στὰ πειὸ παράμερα τραπέζια ἦταν καθισμένα τὰ κρυφὰ ἐκεῖνα ζευγαράκια, ποὺ τὸ δῆθεν μυστικὸ των τὸ γνωρίζει καὶ τὸ σέβεται ὄλος ὁ κόσμος, ἢ μερικοὶ πολυάσχολοι πολιτικοὶ καὶ ἐπιχειρηματίαι, ποὺ εἶχαν μὲν συνοδεύσει τὴν γυναῖκες των ἢ τῆς κόρες των στὸν χορὸ, δὲν ἐννοοῦσαν ὅμως νὰ χάσουν οὔτε στιγμή ἀπὸ τὴν πολύτιμη ὥρα των καὶ συζητοῦσαν μεταξύ των τῆς ὑποθέσεις ἢ τῆς δουλειῆς των. Στὰ κεντρικότερα τραπέζια, ἔτσι ὡστε νὰ φαίνονται ἀπὸ παντοῦ, εἶχαν ἐγκατασταθῆ ἢ καθιερωμένες «βεντέτες» τῆς «κοσμικῆς κινήσεως», ποὺ προκαλοῦσαν μὲ μετρημένες ἀλλὰ καλομελετημένες κινήσεις τὴν γενικὴ προσοχὴ γιὰ τὴν χιλιγραμμὴ καὶ ἀμετάβλητη «ἔξωτικὴ», «ἰδιότυπη» ἢ «ἀπαράμιλλη» ὠμορφιά των καὶ γιὰ τὰ καινούργια των πανάκριβα «ἀνσάμπλ». Δίπλα των καὶ εἰ δυνατόν, σὲ ἀκόμη κεντρικότερα τραπέζια, γιὰ νὰ βλέπουν ὄλο τὸν κόσμον, εἶχαν κουρνιάσει σάν νυχτοπούλια ἢ πασίγνωστες ἐκεῖνες Ἀθηναῖες γρηοῦλες, ποὺ δὲν λείπουν ἀπὸ χορὸ ἢ κοσμικὴ συγκέντρωσι, καὶ δὲν ἐννοοῦν νὰ τοὺς ξεφύγῃ τίποτε, καμμιὰ «ἔξαιρετικὴ ἐμφάνισις», κανένα νεοβγαλμένο φυντανάκι, καμμιὰ κουρασμένη ἔκφρασις, κανένα ξαναφορεμένο φουστάνι, καμμιὰ καινούργια κακογλωσσία, καμμιὰ μεταβολὴ στὴν ἀγραφή ἀλλὰ σεβαστὴ ἱεραρχία τῆς κοσμικῆς ζωῆς. Στῆς ἄκρες πάλι τῆς μεγάλης κατάφωτης σάλας εἶχαν πάρη τὰ πόστα των οἱ λεγόμενοι «νέοι», οἱ ἐκλεκτοὶ «χορευταί», τὰ ἀναγνωρισμένα «φλέρι» τῶν κοσμικῶν κυριῶν ἢ δεσποινίδων «νέοι» μὲ ἀψογο φράκο ἢ σμόκιν, ἀλλὰ μὲ κουρασμένο πρόσωπον, μὲ μιὰ ἔκφρασι μελαγχολίας, ποὺ ἴσως νὰ ὠφείλετο στὴν κούρασι ἀπ' τῆς ἀτέλειωτες καὶ πάντῃ ὅμοιες ἐρωτικὲς κατακτήσεις των, ἴσως μόνον στὴν στενάχωρη σκέψι γιὰ τὰ οικονομικὰ των, καὶ γιὰ τὰ περιττὰ ἔξοδα τοῦ οὐίσκου των, ποὺ δὲν τὸ ἐπλήρωνε πειὰ, ὅπως στὴν καλὴ ἐποχὴ τοῦ «Καρλὶς» καὶ τοῦ «Ντελίς», τὸ κατάστημα, γιὰ νὰ προσελκύη μὲ τὴν ἰδικὴ των παρουσία ὄλες τῆς κυρίες καὶ ὄλες τῆς κοπέλλες τῶν κοσμικῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ ἀκούραστος λόγιος καὶ κοσμικογράφος

τῆς περασμένης γενεᾶς εἶχε τελειώσῃ τὸν γύρο του μὲ τὴν βασίλισσα τῆς καλλονῆς καὶ τὴν εἶχε συνοδεύσει ἔπειτα ὡς τὸ τραπέζι της ὅπου, μὲ τὴν ἴδια πάντοτε παλαιϊκὰ του εὐγένεια, εἶχε φιλήσῃ τὸ χέρι τῆς «βασίλομήτορος», εἶχε ἐπαναλάβῃ τὰ «ὀλόψυχα συγχαρητήρια» του καὶ εἶχε διακριτικὰ ἀποσυρθῆ. Ἡ ὠμορφὴ κοπέλλα, κατακόκκινη πάντα ἀπ' τὴν συγκίνησί της, δὲν ἤξερε πῶς νὰ καθίσῃ, γιὰ νὰ προστατευθῆ ἀπὸ τὸν βομβαρδισμό ποὺ τῆς εἶχε στήσι μὲ τῆς ματιῆς ὄλη ἢ αἴθουσα. Ὁ γέρω Περικλῆς τὴν ἐκύτταζε μὲ προσοχὴ καὶ καλωσύνη καὶ εἶπε πάλι:

—Τὸ καυμένο τὸ κορίτσι! Καὶ φαίνεται τόσο συμπαθητικὸ! Κρίμα, κρίμα!

Ὁλος αὐτὸς ὁ οἶκος φαινότανε τόσο ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν θριαμβευτικὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ εἶχε δημιουργηθῆ γύρω ἀπὸ τὴν βασίλισσα τῆς βραδυᾶς, ὡστε ὄλοι οἱ φίλοι του ἐξακολουθοῦσαν νὰ τὸν κυτιάζουν μὲ ἐκπληξίαι καὶ μὲ περιέργεια. Ἦξεραν ὅτι δὲν ἔλεγε ποτέ κουβέντες στὸν ἀέρα ὁ γέρω Περικλῆς, ὅπως ἦταν γνωστὸς σὲ ὄλη τὴν Ἀθῆνα ὁ πάντα ἀνηθρὸς καὶ θυμόσοφος δικηγόρος, ὁ περιζήτητος σὲ ὄλες τῆς φιλικῆς συγκεντρώσεως, ὅπου εὐχαριστοῦνται ἀκόμη μὲ μιὰ ἔξυπνη συζητήσι καὶ δὲν «σκοτώνουν τὴν ὥρα τους» — τὸ πολυτιμότερο ἀγαθὸ γιὰ κάθε ἀληθινὸ ἄνθρωπον—μὲ χαρτοπαίξια ἢ μὲ χορὸ. Κάποιο λόγο θὰ εἶχε γιὰ νὰ λυπᾶται τόσο πολὺ τὸ ὠμορφο κορίτσι, ποὺ ἔθριαμβευε ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Καὶ ὁ πειὸ ἀνυπόμονος ἀπὸ τοὺς φίλους του—οἱ ἄλλοι ἤξεραν ὅτι ὁ γέρω Περικλῆς δὲν θὰ ἐχρησιζότανε καὶ πολλὰ παρακάγια γιὰ νὰ πῆ ὄλη τὴν σκέψι του—τὸν ῥώτησε:

—Μὰ τί λές, Περικλῆ; Λυπᾶσαι τὴν κοπέλλα αὐτή, ποὺ πραγματοποιήσῃ ἀπόψε τὸ ὄνειρον χρόνων ὀλοκλήρων ἴσως, ποὺ ἔγινε μὲ μιὰς ἀληθινῆς «ἀστήρ», ποὺ ἐξασφάλισε ἀνεκτίμητα προσόντα γιὰ τὸν ἄγωνα τῆς ἀνευρέσεως ἔξαιρετικοῦ γαμπροῦ, ποὺ βλέπει νὰ ἀνοίγωνται μπροστά της ὄλοι οἱ ὀρίζοντες, ποὺ ἴσως ὄνειρεύεται κιόλας τὸ «ὀτέλ» στὸ Παρίσι, τὸν πύργο στὴν Λωρραίνη, τὴν ἔπαυσι στὸ Ζουάν-λέ-Πέν, τὴν διεθνῆ φήμη καὶ τοὺς κοσμοπολιτικούς πειὰ θριάμβους ἄλλων Βασιλισσῶν τῆς Καλλονῆς; Εἶναι νὰ λυπᾶται κανεὶς τὸ κορίτσι αὐτό, ποὺ μακαρίζουν κιόλας ὅσα ἄλλα κορίτσια εἶναι ἐδῶ μέσα καὶ θα μακαρίζουν αὐριο ὄλες ἢ μικρῆς Ἀθηναῖες; Μὰ δὲν βλέπεις τὸ πρόσωπό της, γιὰ νὰ ἴδῃς ὄλη τὴν ἔκφρασι τῆς χαρᾶς, τοῦ θριάμβου, τῆς εὐτυχίας;

—Ἐνα μελαγχολικὸ μείδιμα διαγράφηκε γύρω ἀπὸ τὰ χέλι τοῦ γέρω Περικλῆ:

—Θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς νὰ σοῦ πῶ ὅτι δὲν ἔχεις πολλὴ παρατηρητικότητα, φιλαράκο μου. Τὸ πρόσωπό της ἀκριβῶς εἶδα καὶ ἐγώ. Ἀλλὰ τὸ παρατήρησα μὲ περισσώτερη προσοχὴ ἀπὸ σένα. Γιὰ πρόσεξε: κάτω ἀπὸ

τὸ ἄλικο φυσικὸ κοκκινάδι, ποὺ ἐσὺ ἐπῆρες ἐπιπόλαια γιὰ ἔκφρασι θριαμβίου καὶ εὐτυχίας, ἐγὼ εἶδα ὄλα τὰ χαρακτηριστικὰ ἐνὸς φόβου, ποὺ εἶναι ἐμφυτος κι' ἀόριστος, ἀκόμα, ἀλλὰ γι' αὐτὸ ὄχι λιγώτερο ἀληθινὸς. Βέβαια χαίρεται, βέβαια εὐχαριστεῖται. Γυναίκα εἶναι καὶ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ αἰσθάνεται τὴν σημασία τῆς ὠμορφιάς της, ποὺ τόσο πανηγυρικὰ ἀναγνωρίζεται, νὰ σκέπτεται τὴν ἐντύπωσι ποὺ θὰ κἀνῃ ἢ ἀναγνωρίσει αὐτὴ στὸν νέον ποὺ συμπαθεῖ, καὶ νὰ διασκεδάσῃ ἀπὸ μέσσα της γιὰ τὴν ζήλεια ποὺ θὰ ἔχουν ἀπὸ σήμερα ἢ φιλενάδες της. Καὶ ὅμως αἰσθάνεται κάτι νὰ τῆς λῆθῃ πῶς δὲν εἶναι φιαγμένη γιὰ μιὰ τέτοια θριαμβευτικὴ ὠμορφιά. Καὶ τὸ προαίσθημά της αὐτὸ εἶναι ἀληθινά σοφόν. Γιατὶ ὑπάρχουν γυναῖκες ποὺ εἶναι καμωμένες νὰ φέρουν σάν ἓνα βασιλικὸ μανδύα τὴν ἀληθινὴ ὠμορφιά, ἐκεῖνη ποὺ προκαλεῖ σὲ ὄλους—μὰ σὲ ὄλους—τὸν πειὸ ἀσθένειστο θαυμασμό, ἐκεῖνη ποὺ σκορπάει γύρω της τὴν εὐτυχία ἢ τὴν δυστυχία, ποὺ εἶναι ἀξία νὰ δημιουργηθῇ ἢ νὰ καταστρέψῃ κόσμους ὀλοκλήρους. Σ' αὐτὲς τῆς γυναῖκες ἡ ζωὴ χαρίζεται ὅτι τῆς ζητήσουν. Καμμιὰ ἐπιθυμία, καμμιὰ φιλοδοξία δὲν τοὺς εἶναι ἀπαγορευμένη. Καὶ ὑπάρχουν πάλι γυναῖκες, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ἀνθέξουν στῆς ἀξιώσεις, στὸ βαρὺ φορτίο μιᾶς τέτοιας καλλονῆς. Ἡ φύσις ποὺ τοὺς ἔδωσε αὐτὴ τὴν καλλονὴ δὲν ἐφρόντισε νὰ τῆς προικίσῃ κιόλας μὲ τὴν ἐσωτερικὴ ἐκεῖνη δύναμι ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ ἀδιαφορήσουν γιὰ κάθε θῆμα ποὺ θὰ ἀφήσουν στὸ δρόμο των, νὰ ἀρπάξουν κάθε εὐκαιρία ποὺ θὰ παρουσιασθῇ, νὰ πραγματοποιήσουν ἀληθινὰ τὸν θρίαμβό των. Αὐτὲς εἶναι ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ἢ νικημένες τῆς ζωῆς. Ἡ δυστυχία, ἢ βαθεῖα ἐσωτερικὴ δυστυχία, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν γιατρέψῃ καμμιὰ διασκεδάσις, καμμιὰ ψεύτικη ζάλη, κανένα ὑποκατάστατο τῆς χαρᾶς, τῆς προσμένει ἀμείλικτη.

Τὰ βλέμματα τοῦ «γέρω Περικλῆ», κερφωμένα ὡς τώρα σὲ ἓνα κρυστάλλινο τασσάκι, μὲ τὸ ὅποιον τὰ δάχτυλά του ἔπαιζαν ἀφηρημένα, ἐσηκώθηκαν, ἔκαναν τὸν γύρο τῆς κατάφωτης καὶ πολυθόρυβης σάλας καὶ ἔσταμάτησαν ἐπάνω στὸ καταπόρφυρον πάντα πρόσωπον τῆς «βασίλισσας τοῦ χοροῦ».

— Πολὺ φοβᾶμαι, ξανάρχισε πάλι, ἐνῶ οἱ φίλοι του τὸν ἀκούγαν μὲ προσοχὴ, πῶς ἢ ὠραία μικρούλα μας ἀνήκει στὴν δευτέρη κατηγορία τῶν γυναικῶν.

Ἐστράφηκε πρὸς τὸν φίλον του ποὺ εἶχε μιλήσῃ πρῶτος καὶ τοῦ εἶπε:

— Εἶσαι γιατρός, ἀγαπητὴ μου φίλε, καὶ δὲν θᾶπρεπε νὰ γελοιάσει τόσο εὐκόλα. Κύτταξε λοιπὸν καλύτερα τὴν ἔκφρασι τοῦ προσώπου της, ποὺ σὲ ἔκανε νὰ τὴν πάρη γιὰ τόσο εὐτυχισμένη. Πρόσεξε μερικοὺς ἀπότομους σπασμούς τῶν χειλῶν

της: δείχνουν μια έσωτερική συγκίνηση, που σίγουρα δεν έχει την εύτυχία για κύριο χαρακτηριστικό της. Πρόσεξε τα δαχτυλάκια της, που σφίγγουν σπασμωδικά το λεπτό μολυβάκι του καρνέ της; . . . τί έλεγα; το έσπασε κιόλας. Και κύτταξε τώρα της τρομαγμένες ματιές που ρίχνει γύρω της σαν να φοβάται τον κίνδυνο που την παραμονεύει από όλες της μεριές. "Όχι, όχι φίλε μου! Δεν είναι εύτυχία αυτή. Την ξέρω εγώ αυτή την έκφραση. . . Την έχω ήδη με συνθήκες τραγικές και γι' αυτό θα ήθελα τώρα— αν ήξερα την μάνα της— να την πλησιάσω και να της πω: «πάρε το κορίτσι σου, κυρά μου, και πήγαινε το όσο πειό μακριά μπορείς» μη το ξαναπάρω ποτέ πειά σε δημόσιο χορό και μη το αφήσεις να ανακατευθής σε άλλο διαγωνισμό καλλονής» άσε την κοπέλλα σου να πάρη έναν ζωηρό και δυνατό νέο, κανένα γεωπόνο, ή κανένα μηχανικό, που να δουλεύη μακριά από την πρωτεύουσα, να δημιουργήση μαζί της μια εύτυχη οικογένεια, να της κάνει πολλά-πολλά παιδιά για να χαλάσουν λιγάκι την θριαμβευτική της ωμορφιά και να την προφυλάξουν έτσι από τους κινδύνους που της δημιουργεί η ωμορφιά αυτή.» "Ετσι θα έλεγα στην ανόητη μητέρα της, αν την έγνωριζα. Γιατί θα ήθελα, αληθινά πολύ, να προστατεύσω το καύμενο αυτό το κορίτσι, από μια μοίρα τραγική που μου είναι—άλλοιμονο— τόσο γνώριμη.

Οι φίλοι του ξεφεραν όλοι της καρέκλες των πλησιέστερα και τον πολιώρρησαν με έρωτήσεις και παρακλήσεις.

—Μπάριμπα-Περικλή! πίσω απ' αυτά τα λόγια σου κρύβεται μια ιστορία δλόκληρη. . . Και θάναι μάλιστα και πολύ ένδιαφέρουσα. . . Έμπρός, έμπρός, πές μας την! Διηγήσου, διηγήσου! Σέ ακούμε όλοι.

—Δέν είναι, νομίζω, πολύ κατάλληλη ή στιγμή για τέτοιες ιστορίες, παιδιά. Πρέπει να σάς ειδοποιήσω: δέν είναι καθόλου εύθυμη ή ιστορία μου.

—Και μήπως είναι εύθυμο ή αληθινά διασκεδαστικό το περιβάλλον μας; έφώναξε ο όρμητικός γιατρός. Για κυττάξετε τα πρόσωπα των χορευτών,—των άνδρων προπαντός, γιατί ή γυναίκες κάπως προσπαθούν να διατηρούν στα χείλη των το υποχρεωτικό ψεύτικο μειδίαμα: νομίζει κανείς πώς παρακολουθούν την κηδελα του ίδιου του έαυτού των. Μη φοβάσθε, λοιπόν, την άτμόσφαιρα, Μπάριμπα-Περικλή: είναι κατάλληλη και για την πειό τραγική ιστορία.

—Αυτή την φορά έχεις δίκαιο, νεϊόβγαλτε Ίηποκράτη. Ίσως μάλιστα ή πένθυμη άτμόσφαιρα που φαίνεται να είναι άπαραίτητη γι' αυτού του είδους της διασκεδάσεις, να μου έφερε της μελαγχολικές σκέψεις και να μου έθύμισε την τραγική ιστορία που τόσο πολύ προσεπάθησα άλλοτε να ξεχάσω. Δέν θέλω λοιπόν να σάς

αφήσω παραπονεμένους και θα σάς την πω την ιστορία μου, μια φορά που άρχισα. . . Πρίν, όμως, δέν πίνουμε τίποτε;

—"Όχι, όχι, Μπάριμπα-Περικλή, έφώναξαν όλοι. Πές μας πρώτα την ιστορία σου και έπειτα πίνουμε ό,τι θέλεις.

* * *

Μέ της συνειθισμένες του προσεκτικές κινήσεις ο Περικλής έβγαλε ένα καινούριο πούρο από την τσέπη του, το έτοίμασε, το άναψε, έτράβηξε με ήδονή της πρώτες ρουφηξιές και έπειτα άρχισε:

—Δέν είναι πολύ παλιό ή ιστορία μου. Είχα κιόλας πάψη να είμαι ο ήρωας αυτού του είδους των περιπετειών και ήμουν από τότε μόνο ένα από τα δευτερεύοντα πρόσωπα, ο καλός γέρω-φίλος, που έμπνέει έμπιστοσύνη στους νέους, δέχεται της έξομολογήσεις των και προσπαθεί χωρίς πολλή επιτυχία να παρηγορή τους μεγάλους ή τους μικρούς καύμούς των. Ο φίλος μου ο Γιώργος— δέν σάς λέω ούτε το αληθινό του όνομα, γιατί δέν θα ήθελα να καταλάβετε για ποιόν πρόκειται— ήταν τότε διοικητής του Ναυτικού Προγυμναστηρίου Πόρου και με είχε προσκαλέση να περάσω καμμιά δεκαριά ήμέρες μαζί με την οικογένειά του στο εύρύχωρο διαμέρισμα που είχε σαν διοικητής στο ωμορφο νησάκι του Σαρωνικού.

Είχα τρία-τέσσαρα χρόνια να ιδω την οικογένειά του, γιατί έλειπα τότε στο έξωτερικό. Ένα παλιό άόριστο αίσθημα με συνέδεε με την άλλοτε τόσο ωμορφή γυναίκα του φίλου μου, ένα από τα ευγενικά εκείνα αίσθημα του παλιού καλού καιρού, που καμμιά έξομολόγησις, κανένα ύποπτο μειδίαμα, κανένα ένοχο σφίξιμο των χεριών, δέν έκαναν να χάσουν τον ευγενικό χαρακτήρα των. Μόνο ένα άόριστο συναίσθημα νοσταλγίας για κάποια μεγαλύτερη, άνείπωτη εύτυχία, που θα έγνωρίζαμε αν μπορούσαμε να ζήσουμε ένωμένοι: αυτό ήταν όλο. Άλλά ήταν τότε άρκετοί άνθρωποι που ξέρανε να εκτιμήσουν την ψυχική εκείνη ίκανοποίηση που δίνει ή θυσία μιας ένοχης εύτυχίας, όσοδηποτε μεγάλης, για χάρι ενός τρίτου ανθρώπου, καλού, τιμίου, χρήσιμου στην κοινωνία. Ο φίλος μου ο Γιώργος είχε όλα αυτά τα προσόντα και ή Άμαλία και εγώ ξέραμε να φανούμε άξιοι της έμπιστοσύνης, που μας έδειχνε.

Ο γέρω-Περικλής έσταμάτησε μια στιγμή και με κάποια άμηχανία έπρόσθεσε:

—Κι' αυτό το όνομα δέν είναι το αληθινό— ώστε μη ψάχνετε να βρήτε. Άλλωστε αυτό που σάς είπα τώρα δέν έχει καμμιά σχέση με την ιστορία που έπρεπε να σάς διηγηθώ. Αυτό είναι μια πολύ παλιό υπόθεση, από την όποια δέν έμενε την έποχή που επήγαινα να περάσω μερικές μέρες

στον Πόρο παρά μόνο ή γλυκειά και έντελώς άόριστη ανάμνησις των πραγμάτων που δέν έχουν όνομα, ούτε καθορισμένο χαρακτήρα. Με την βενζινάκατό του ο καλός μου φίλος ήρθε να με πάρη από το πλοίο μου, το περίφημο "Υδράκι". Και στην προκουαία του Προγυμναστηρίου με έπεριμέναν ή γυναίκα του, ο γιός του—κοιμψό δοκιμάκι με εβδομαδιαία άδεια—και ή κόρη του. Η κοπέλλα αυτή είναι το κύριο πρόσωπο της ιστορίας μου και πρέπει να σάς την περιγράψω κάπως καλύτερα. Όταν την είχα ιδή για τελευταία φορά, τρία ή τέσσερα χρόνια πρίν, ή Άργυροϋλα ήταν στην ηλικία εκείνη που χαρακτηρίζουνε συνήθως με κάποια επιπολαιότητα «άχάριστη ηλικία των κοριτσιών». Ξέρετε τί θέλω να πω: ποδίτσα του σχολείου, με κοιμψό άσπρο γιακαδάκι, κοιτσιδάκια τυλιγμένα σε μικρούς κόστους κοντά στα αυτιά, χαρακτηριστικά του προσώπου άκαθύριστα άκόμα, μελαγχολικές άπότομες και άδικαιολόγητες, γέλοια νευρικά, άκόμα πειό άπότομα, και προπαντός εκείνο το τρομερό διαπεραστικό βλέμμα των κοριτσιών της ηλικίας αυτής, που μαντεύει άμέσως κάθε άδυναμία, κάθε ύποκρισία, κάθε ψεύτικο τόνο στην κουβέντα του συνομιλητού των. Με μένα ή Άργυροϋλα έκανε από τότε πολύ καλή παρέα. . . και ήμουν από τους λίγους που το είχαν καταφέρει μέσα στο άρκετά φιλόξενο σπήτι των γονέων της. Άλλά είχα κάνει την κατάντησι της έπειδι δέν την ρωτούσα ποτέ πώς πάνε τα μαθήματα, ούτε της έκανα σαχλά πειράγματα για της κοϊκλες της, αλλά άρχιζα μαζί της συζητήσεις δλόκληρες για την Γερμανική φιλολογία, που έδιάβαζε εκείνη τότε, για τα διάφορα προβλήματα της ζωής, για της ιδέες που έφιαχνε ή ίδια με την φαντασία της, για την δική της ζωή. Βέβαια δέν έβγαίνα εγώ ποτέ σοφώτερος από αυτές της συζητήσεις, που προκαλούσαν τα πειράγματα των άλλων για το δυσάρμοστο «φλέρι» μας. Άλλά με εύχαριστούσε ή δροσιά που έδινε στην κουβέντα μας ή άπόλυτη άφέλεια μιας ψυχής και ένός πνεύματος, που δέν είχαν άκόμη αντιμετώπιση την άσχημία και την σκληρότητα της ζωής. Με έφόβιζε μόνο ή άδυναμία που από εκείνη άκόμα την έποχή έδειχνε το κοριτσάκι αυτό άπέναντι στής σκληρές πραγματικότητες.

«Αυτή την ανάμνησι είχα από την Άργυροϋλα, όταν την αντίκρυσα πάλι στην αποβάθρα του Προγυμναστηρίου. Και ή έντύπωσις που μου έκανε όταν την είδα, ήταν καταπληκτική. Έβγαλα από την τσέπη μου τα γυαλιά μου και τα έφόρεσα για να πεισθώ ότι δέν με είχαν γελάση τα γεροντικά μου μάτια. Άλλά με τα γυαλιά δέν μπόρεσα παρά να διαπιστώσω άκόμα καλύτερα, πώς το μικρό, άσχημάτιστο και ξερακιανό κοριτσά-

κι που έγνωρισα άλλοτε, είχε μεταβληθής σε μια γυναίκα ύψηλή, κοιμψή, τέλεια σχηματισμένη, και όμορφη, άτέλειωτα όμορφη. Προτιμώ να μη σάς περιγράψω την όμορφιά της αυτή. Ξέρω πώς κάθε άνθρωπος έχει έντελώς δικιά του αντίληψη για την πραγματική όμορφιά και πώς ή περιγραφές της όμορφιάς που δίνουν συνήθως οι διηγηματογράφοι έχουν σχεδόν πάντοτε το άποτέλεσμα να άπογοητεύουν τον άναγνώστη. Χωρίς, λοιπόν, να σάς πω αν ήταν ξανθή ή μελαχροινή, αν είχε μάτια γαλάνα ή μαύρα, αν είχε χείλια χονδρά ή λεπτά, σάς λέω μόνο πώς είχε την αληθινή εκείνη όμορφιά που κάνει τους ανθρώπους να σταματούν στον δρόμο, να ξεχνούν όλες των της μικροσκοπιές και της καθημερινές άπασχολήσεις και να αισθάνονται μια βαθειά και γλυκειά νοσταλγία για κάποια ζωή ύψηλότερη, ευγενέστερη, ωραιότερη, την όμορφιά που κάνει τον άνδρα άξιο για τα μεγαλύτερα άνδραγαθήματα και τα τρομερώτερα έγκλήματα, την όμορφιά που άφοπλίζει και την γυναικεία ζήλεια άκόμα.

Έβγῆκα από την βενζινάκατο που κρατούσε στερεωμένη στην αποβάθρα με το γάντζο του ένας ναύτης, ένω ο κελευστής στο τιμόνι έκανε σχήμα και—θα το πιστέψετε;— ήταν τόση ή έντύπωσις που μου έκανε ή όμορφιά της Άργυροϋλας, ώστε για μια στιγμή έξέχασα και το παλιό μου αίσθημα για την μητέρα της και μόλις της έδωσα το χέρι και άποκρίθηκα στο δλόθερμο «καλώς ώρισες», έστράφηκα άμέσως στην Άργυροϋλα, την έπιασα από τα δυό της χέρια, και την έβαλα να σταθής μπροστά μου μέσα στο έκτυφλωτικό φως του καλοκαιρινού ήλιου, για να την θαυμάσω άκόμα καλύτερα.

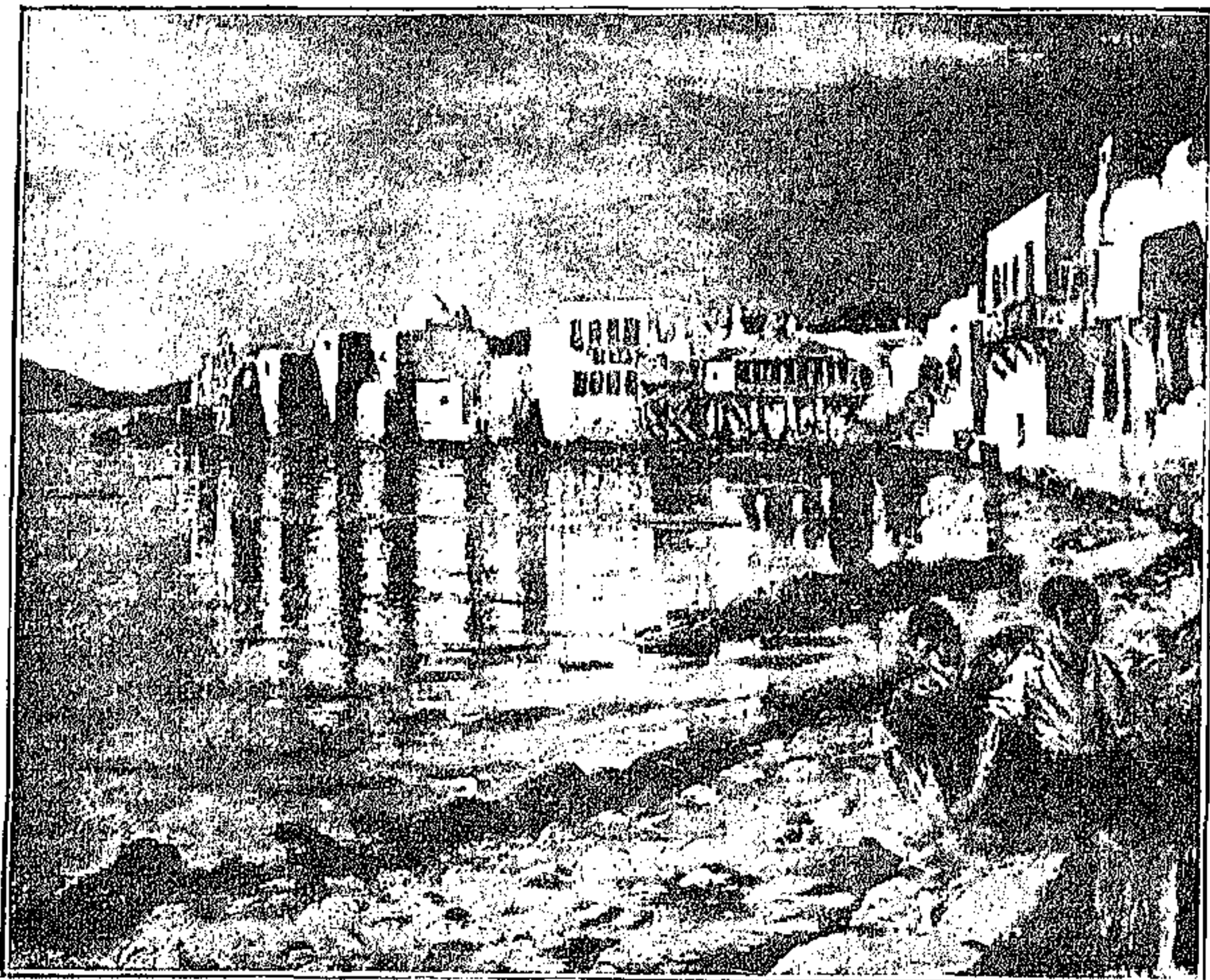
—Τί είν' αυτά, Άργυροϋλα; της είπα με αληθινό θαυμασμό. Τί είν' αυτά; Γιατί δέν μου έγραψε κανένας σας, πώς μάς ξαναήρθε έδώ στην περιφρονημένη Έλλάδα μας ή αληθινή Άφροδίτη, για να αφήσω άμέσως και την «Τζοκόντα» του Λούβρου και της σαράντα καλλονές που παλατιού του Μονάχου και της ξανθές Έγγλέζες του Γκαίηνοσμπορρω και της μελαχροινές «μάγια» του Γκόγια και να γυρίσω άμέσως πίσω να θαυμάσω την μόνη αληθινή όμορφιά;

Η Άργυροϋλα έτράβηξε τα χέρια της απ' τα δικά μου και μου είπε:

—Θείε Περικλή! (τα παιδιά του φίλου μου με λέγανε πάντα «θείο», αν και δέν είχαμε καμμιά συγγένεια). Είμαστε πάντα καλοί φίλοι μαζί και σάς αγαπώ πολύ. Άλλά σάς ειδοποιώ από τώρα ότι δέν μου άρέσουν καθόλου αυτού του είδους ή κουβέντες και σάς παρακαλώ πολύ να της αφήσετε, αν θέλετε να μείνουμε καλοί φίλοι.

Η φωνή της, γεμάτη, άρμονική, γλυκειά,

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

PAUL BRET

ΜΥΚΟΝΟΣ

πασπιστής του, δυόχαρατωμένοι νέοι, άπλοι, έξυπνοι, μορφωμένοι. Μιλήσαμε για όλα τὰ θέματα, και επειδή οί φίλοι μου ήξεραν τὸ μικρό μου ἐλάττωμα τῆς φλυαρίας και τὴν εὐχαρίστησι πὸ αἰσθάνομαι ὅταν μιλάω, με ἐσπρωξαν νὰ τοὺς διηγηθῶ τῆς ἐντύπωσεσι ἀπὸ τὰ ταξίδια μου. Τοὺς εἶπα γιὰ τῆς ταυρομαχίης τῆς Ἰσπανίας, γιὰ τῆς ὠμορφες γυναῖκες πὸ συνήνητσα στῆς «ράμπλες» τῆς Βαρκελώνας, γιὰ τὴν κοντέσσα πὸ με πήρε γιὰ κάποιο βαθύπλουτο Οὐγγρο μαγυάρο στὴν «Κόνχα» τοῦ Σάν-Σεμπαστιάν, γιὰ τὸν Ἕλληνα καφετζῆ στὸ νησάκι τοῦ Ρουσσῶ στὴν Γενεύη και γιὰ χίλια δυὸ ἄλλα μικροπράγματα πὸ φέρνουμε μαζί ἀπὸ τὰ ταξίδια μας, τὰ φυλάμε σάν πολῦτιμα ἐνθῦμια και τὰ ἐπιδεικνύουμε με στοργή στοὺς φίλους

μας. Ἐπειτα, ἡ οἰκογένεια τοῦ Γιώργου μαζί με τοὺς ἀξιωματικούς ἀρχισαν μιὰ ἀτέλειωτη συζήτησι γιὰ τὸ πρόγραμμα πὸ ἔπρεπε νὰ διοργανώσουν γιὰ νὰ τιμήσουν τὴν παραμονή μου στὸν Πόρο: περίπατο στὸ μοναστήρι, ἐκδρομοῦλα στὸ λεμονοδάσος, ταξειδάκι με τὰ ἀντιτορπιλικὸ στὴν Ὑδρα, μεγαλοπρεπὴ δεξίωσι στὸν «Ἀβέρωφ» πὸ θὰ ἐρχώτανε σὲ δυὸ-τρεις μέρες μαζί με τὴν μοῖρα γυμνασίων, χορὸ στὸ Προγυμναστήριο, ψαρέμματα, βαρκάδες, μπάνια: Ὅλα ἔπρεπε νὰ τὰ ἰδῶ, ὅλα ἔπρεπε νὰ τὰ κάνω.

Ἐνῶ ὅμως ἐξακολουθοῦσε ἡ συζήτησις ἐγὼ παρατηροῦσα ὅτι ὁ ἀρχιεπιστολεὺς τοῦ διοικητοῦ δὲν μποροῦσε νὰ ξεκολλήσῃ τὰ βλέμματά του ἀπὸ τὴν Ἀργυροῦλα και ὅτι τὰ βλέμματά αὐτὰ ἔλεγαν εὐγλωτ-

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

PAUL BRET

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ

ἦταν σάν ἓνα ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τῆς ὠμορφιάς τῆς. Ἄλλὰ μοῦ ἔκανε ἐντύπωσι ἡ κάπως περίεργη σοβαρότης τῆς φωνῆς αὐτῆς και ἓνα σύννεφο μελαγχολίας πὸ ἔσκιασε ἔξαφνα τὴν διαύγεια τῶν ὠραίων τῆς ματιῶν. Ἄλλα γρήγορα ἐξέχασα τὴν ἐντύπωσι αὐτή. Με περιέβαλε ἀμέσως ἡ ἀγάπη και ἡ συμπάθεια ὅλης τῆς οἰκογενείας και με ἔκανε νὰ νοιώσω τὸν ἑαυτὸ μου ὄχι σάν παρελθόν τῆς οἰκογενειακῆς των εὐτυχίας, ἀλλὰ σάν ἓνα στοιχεῖο τῆς ἀπαραίτητο, πὸ ἔλειπε πολὺν καιρὸ και εἶναι γι' αὐτὸ τὸν λόγο ἀκόμα πειὸ εὐπρόσδεκτο. Μέσα στὸν κύκλο αὐτὸν ἐκατάλαβα, γιὰ μιὰ φορά ἀκόμα, τί σημαίνει ἡ ἀληθινὴ οἰκογενειακὴ εὐτυχία, ἐκεῖνη πὸ φαίνεται νὰ εἶναι μιὰ ἔντονη κατηγορία γιὰ τὴν ἀνόητη ζωὴ πὸ κάναμε ἐμεῖς νὰ γεροντοπαλλήκαρα, ἀλλὰ πὸ στὴν πραγματικότητι προσφέρει στὴν ζωὴ μας αὐτὴν ἓνα ἀνεκτίμητο δῶρο, ἀφοῦ μᾶς

ἐπιτρέπει νὰ τὴν αἰσθανώμασθε και νὰ τὴν ἀπολαμβάνουμε κάθε τόσο, σάν εὐπρόσδεκτοι φίλοι, χωρὶς τὰ μοιραῖα βάρη τῆς.

Στὸ Προγυμναστήριο μᾶς ἐπερίμενε ἀμέσως ἓνα ἀλησμόνητο γεῦμα, ἀπὸ τὰ γεύματα ἐκεῖνα, τὰ ἀπλά και ὅμως τόσο καλομαγειρεμμένα, πὸ μόνο οἱ μάγειροι τοῦ ναυτικοῦ ξέρουν νὰ ἐτοιμάζουν. Μετὰ τὰ ἀφθονα ὀρεκτικά, ἓνα παστῆσιο πὸ δὲν σοῦ ἐπέτρεπε νὰ μὴ ξαναζητήσης και δευτέρη φορά, ἓνα γουρουνόπουλο τῆς σούβλας πὸ ἔλυωνε στὸ στόμα, σαλάτες ὄλων τῶν εἰδῶν, φρούτα πὸ μόνο ὁ τόπος μας παράγει τόσο γλυκά και τόσο νόστιμα, και ὅλα αὐτὰ συνωδευμένα με ἓνα κοκκινέλι, ἀπὸ ἐκεῖνα πὸ δικαιολογοῦν τὴν ἰδέα ὅτι κάτι ἀνάλογο θὰ ἦταν ἡ ἀμβροσία τῶν Θεῶν τοῦ Ὀλύμπου. Στὸ τραπέζι ἐκάθισεν ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Γιώργο και τὴν οἰκογένειά του, ὁ ἀρχιεπιστολεὺς του και ὁ ὁ-

τότερα από κάθε διμιλιά, κάτι πολύ περισσότερο από θαυμασμό: αληθινή έκσταση, πραγματική λατρεία. "Ήξερα ότι ο αξιωματικός αυτός—από περίφημη οικογένεια των Ύδραίων του αγώνος—είχε από την γιαγιά του μεγάλη περιουσία και λίγο επιπόλαια έσκέφθηκα ότι τό αίσθημά του, πού τόσο άδέξια προσπαθοῦσε να κρύψει, δέν ήταν κακό, αφού θά μπορούσε να καταλήξει σε ένα λαμπρό συνοικέσιο. Ἀργότερα όμως έθυμήθηκα ότι είχα κάποτε ακούσει πως ο νέος αυτός είχε παντρευθῆ και μέ μία ματιά διεπίστωσα πως αληθινά φορούσε βέρα στό χέρι. Ἐγύρισα έπειτα πρὸς τήν Ἀργυρούλα και ξαναείδα στά μάτια της τήν έκφραση εκείνη της βαθείας, της άνελπίωτης μελαγχολίας, πού τόση έντύπωσι μου είχε κάνει από τήν πρώτη στιγμή. Αὐτή τήν φορά δέν έδυσκολεύθηκα να καταλάβω ότι ή ώραία κοπέλλα υπέφερε πραγματικό βασανιστήριο, κάτω από της φλογερές ματιές του αξιωματικού. Ἐκούρασα λιγάκι τή σκέψη μου για να έξηγησω τήν σημασία της μελαγχολίας αυτής πού ήταν ζωγραφισμένη στα χαρακτηριστικά της. Τήν στενοχωρία της για τόν φορτικό και κάπως προσβλητικό θαυμασμό ένός παντρεμένου άνθρώπου μπορούσα πολύ καλά να τήν καταλάβω. Ἄλλά αυτό δέν ήταν έπιτέλους λόγος για να φαίνεται τόσο δυστυχισμένη. Και έπειτα γιατί είχε τήν ίδια έκφραση πρὶν, όταν της έκανα ένα άθωο κομπλιμέντο, πού δέν μπορούσε βέβαια να τό παρεξηγήσει;

Μέ της σκέψεις αυτές έπεσα σε μία άφηρημάδα, πού έγινε σε λίγο άντιληπτή και πού έκανε τόν μικρό δοκιμάκο να μέ πειράξει ότι δέν μπορούσα να ξεχάσω τήν ώραία κόμησσα του Σάν-Σεμπαστιάν. Ἡ νοικοκυρά όμως, μέ τό στοργικό ένδιαφέρον της παληάς πιστής φίλης, απέδωσε τήν άφηρημάδα μου στην κούραση του ταξιδιού και έπέμεινε να πάω να ξαπλώσω λιγάκι. Ἐν πομπῇ μέ συνώδευσαν όλοι στό δωμάτιο πού μου είχε έτοιμασθῆ, ένα δροσερό, όλόχαρο δωμάτιο, πού μοσχοβολούσε από φρεσκοκομμένα γιασεμιά και μπουγαρνία. Φαινότανε άμέσως ή προσπάθεια όλων να μη μου λείψη τίποτα, να προβλεφθῆ κάθε έπιθυμία μου, κάθε μικροπαραξενιά μου: Τό κρεβάτι και τό μαξιλάρι ήταν άναπαυτικά αλλά σκληρά όπως τά ήθελα, στό κοιμοδίο δίπλα στό προσκέφαλό μου ήταν μία λαμπίτσα για να διαβάζω τό βράδυ πρὶν μέ πάρη ο ύπνος, ή βαλίτσες μου είχαν άδειασθῆ και τά πράγματά μου ήταν βαλμένα όλα μέ τήν τάξι πού μου άρέσει, στό τραπέζι, στην μέση του δωματίου, ήταν μία καράφα παγωμένο νερό, μέ ένα βάζο γλυκό νεραντζάκι, και λίγο πειό πέρα ένα κουτί μέ τά πούρα πού καπνίζω είκοσι χρόνια τώρα. Δέν ήξερα πως να τούς ευχαριστήσω, αλλά μέ διέκοψαν και μου είπαν ότι πρέπει να κοι-

μηθῶ άμέσως για να προφθάσουμε να πάμε λίγο περίπατο τό άπόγευμα.

Ἐποκοιμήθηκα μέ τό ήδονικό εκείνο αίσθημα πού δίνει σ' έμάς τὰ γεροντοπαλλήκαρα ή ιδέα ότι υπάρχουν άνθρωποι πού φροντίζουν για όλα και δέν σκέπτονται παρά πως να μάς κάνουν τήν ζωή ευχάριστη. Και μου έχαλούσε μόνο τήν ευχαρίστησι ή έπίμονη περιέργεια για τήν αίτία της μελαγχολίας της Ἀργυρούλας.

Ἄλλά ή στενοχωρία αυτή δέν μέ έμπόδισε να κοιμηθῶ για τά καλά, και όταν έξύπνησα, ήταν κιόλας έξη περασμένες. Ἐβγήκα από τήν κάμαρά μου λίγο ντροπισμένος, μέ τήν σκέψη ότι μου είχαν πῆ οι άλλοι ότι θά ξεκινούσαν για τόν περίπατό τους κατά της πέντε. Εὐρήκα στην βεράντα μόνο τήν κυρία «Διοικητού», όπως έφώναζα άστειευόμενος τήν παληά μου φίλη.

— Καλῶς τον! μου είπε μέ τόν άπλό εκείνο και τόσο ευγενικό τρόπο, πού άποτελοῦσε μία από της πολλές χάρες της. Βλέπω μέ χαρά μου πως διατηρεῖς ακόμα τόν νεανικό σου ύπνο. Ἐλπίζω να συγχωρήσεις μόνο τά παιδιά, πού άναγκάσθηκαν να φύγουν, χωρίς να σε περιμένουν. Ἄλλά είχαν δώση ραντεβού μέ όλη τήν παρέα και δέν μπορούσαν να τούς αφήσουν. Ὁ άνδρας μου έχει ύπηρεσία. Ἄν θέλης όμως, είναι έτοιμη ή βενζίνα για να μάς πάη να τούς βρούμε.

Ἐδίστασα μία στιγμή. Ἄλλά ή άπογευματινή δροσιά στην ώραία ταράτσα ήταν τόσο ευχάριστη και ή ιδέα μιας ώρας πού θα περνούσα μαζί μέ τήν παληά μου φίλη ήταν τόσο έλκυστική, ώστε έπροτίμησα να μείνω. Ἐπροφασίσθηκα λίγη κούραση από τό ταξίδι, είπα πως ήμουνα λίγο μαχμουρλής ακόμα και έδέχθηκα πολύ ευχαρίστως τό καφεδάκι πού μου προσέφερε.

— Δέν ξέρεις, της είπα, πόσο μακαρίζω αυτή τήν ήσυχη οικογενειακή εύτυχία πού σε περιβάλλει. Μέ έκανε να ζηλέψω σ' αληθινά και να καταλάβω τί άνόητη και κενή πού είναι ή ζωή του γεροντοπαλλήκαρου.

— Και γιατί σε παρακαλῶ να μέλνης γεροντοπαλλήκαρο; Γιατί να φερθῆς πρόστιχα σε τόσες καλές νύφες πού σε κυνηγούσαν στην εποχή μας;

— Ἄπλουστατα γιατί έχω Ιδῆ συχνά και τήν αντίθετη διψη της οικογενειακής αυτής γαλήνης σε άλλα σπίτια και γιατί φοβάμαι πως είναι λίγες ή γυναίκες πού άκτινοβολούν πραγματικά τήν εύτυχία γύρω των, όπως εσύ.

Ἐνα μελαγχολικό μειδίαμα διαγράφηκε γύρω από τά χείλη της.

— Καμμιά φορά, μου είπε, άμφιβάλλω πολύ για τήν δύναμη της άκτινοβολίας αυτής. Δέν έχω κανένα σοβαρό παράπονο από τήν ζωή. Ὁ άνδρας μου είναι έκτακτος άνθρωπος, τά παιδιά μου είναι γερά και

καλά, κι' όμως κάποτε - κάποτε πρέπει να βάζω όλη τήν δύναμή μου, για να προστατεύσω και τούς δικούς μου και τόν έαυτό μου από τήν άπελπισία πού μέ πιάνει. Και σ' αυτό δέν φταίει ίσως τόσο ή ζωή, όσο ή ίδιουσυγκρασία μου, πού μέ κάνει να παίρνω κατάκαρδα όλες της στενοχώριες και της πίκρες, πού δέν μπορούν να λείψουν από καμμιά οικογένεια.

— Μά ποιές πίκρες μπορείς να έχης εσύ, πού να σου έμπνέουν τέτοια άπελπισία; Με συγχωρεῖς πού σε ρωτάω, αλλά είμαι πολύ παληός φίλος όλων σας και μου τήν έχετε δώση αυτήν τήν έλευθερία από χρόνια τώρα.

— Δέν είναι καθόλου άδιάκριτη ή έρώτησίς σου και μέ ευχαριστεῖ μάλιστα να μιλήσω για όλα αυτά τά πράγματα μέ σένα πού μάς ξέρεις όλους μας και προπαντός ξέρεις τόσο καλά να παρηγορῆς. Δέν θα σου πῶ βέβαια τίποτα για της άπαραίτητες μικροαρρώστειες και της σκοτούρες του νοικοκυριού. Ἄμα περάση ή πρώτη στιγμή, καταλαβαίνω μόνη μου πόσο άνόητη είμαι, πού χαλάω τήν καρδιά μου για τέτοια πράγματα. Ἐκείνο πού μέ στενοχωρεῖ περισσότερο και πειό μόνιμα είναι ο χαρακτήρας του άνδρα μου, πού άνατράφηκε μέ της ώραίες παληές αρχές του ναυτικού και δέν μπορεί να χωνέψη της καινούργιες συνήθειες, πού του χαλούν τήν ευχάριστησι του έπαγγέλματος: τόν κομματισμό, της κλίκες, τήν άσυνειδησία, τήν ζήλεια, τήν διαίρεσι. Ἐποφέρει πραγματικά μέ όλα αυτά τά πράγματα, και αυτός, πού ήταν άλλοτε τόσο καλός, τόσο ύπομνητικός, έχει γίνη στενόχωρος, γκρινιάρης, ευερέθιστος. Τό χειρότερο όμως είναι ότι ζητάει να χαλάση τόν ένθουσιασμό και τήν ευχαρίστησι του γιουό μας, πού έχει κι' αυτός όλη τήν εύσυνειδησία του πατέρα του. Δέν μπορείς να φαντασθῆς τί συζητήσεις και τί καυγάδες είχαμε στό σπήτι πρὶν άποφασίση ο Γιώργος να τόν αφήση να μῆη στην Σχολή των Δοκίμων. Ἐπρεπε να άρρωστήση τό καυμένο τό παιδί, πού δέν μπορούσε να φαντασθῆ για τόν έαυτό του άλλο έπάγγελμα έξω από τό έπάγγελμα του πατέρα του, του παππού του και του προπάπου του, για να ύποχωρήση ο Γιώργος μέ χίλιες γκρίνιες.

— Τι να γίνη, Ἄμαλία; της είπα, μόνο για να μη τήν αφήσω χωρίς απάντησι. Αὐτές τις στενοχώριες τις έχουν σήμερα όλοι οι εύσυνειδητοι και οι τίμιοι άνθρωποι. Και όλη ή δικιά μας εύσυνειδησία δέν μπορεί τίποτα να διορθώση. Ἄλλά ή ήλικία έχει, βλέπεις, και τήν καλή της όψη. Ἐγώ άφησα κιόλας τή δουλειά, ο Γιώργος θα γίνη αύριο ναύαρχος και θα άποστρατευθῆ μεθαύριο, για να συζητῆ μοιρολατρικά μαζί μου στην Λέσχη για τήν άσυνειδησία των νεωτέρων του και για τά στραβά του κόσμου. Ἄν είναι λοιπόν αυτή μόνο ή στε-

νοχώρια σου, παρηγορῆσου. Δέν θα κρατήση πολύ καιρό πειά.

— Δέν είναι μόνο αυτή δυστυχῶς. Ἐχω τώρα τελευταία μία καινούργια στενοχώρια μέ τήν Ἀργυρούλα μου.

Ἡ λέξεις αυτές ξανάφεραν πάλι στην σκέψη μου τήν περιέργη και επίμονη έντύπωσι πού μου έκανε ή μελαγχολία της μικρούλας. Και ή περιέργειά μου αύξήθηκε ακόμα περισσότερο.

— Δέν πιστεύω να έχης παράπονο για τήν Ἀργυρούλα, της είπα. Λίγες μητέρες μπορούν να υπερηφανεύονται τόσο δίκαια για τήν ώμορφιά της κόρης των. Ἄλλά αυτό δέν είναι τίποτα. Ξέρω καλά πως είναι όχι μόνο ώμορφη, αλλά και κορίτσι πρώτης τάξεως, Σοβαρή, άπονήρευτη, γεμάτη από ένδιαφέρον και ένθουσιασμό για όλα τά ώραία πράγματα της ζωής, διαφέρει τόσο πολύ από τά άλλα κορίτσια της εποχής της, ώστε έχεις κάθε λόγο να είσαι δυό φορές υπερήφανη.

— Όλα αυτά πού μου λες είναι σωστά. Ἄλλά τό κορίτσι μου μεγάλωσε τόσο γρήγορα, έγινε τόσο άπότομα γυναίκα — και μάλιστα γυναίκα ώμορφη — ώστε ούτε ή ίδια, ούτε έμεις μπορέσαμε να συνειθίσουμε μέ τήν ιδέα πως σήμερα- αύριο θα παντρευθῆ, θα μάς φύγη, θα κάνει οικογένεια δικιά της και θα είναι ύποχρεωμένη να άντιμετωπίση μόνη της όλες τις δυσκολίες της ζωής. Ὁ άνδρας μου έπιμένει πάντοτε να τήν θεωρή ακόμα παιδάκι και του φαίνονται έξωφρενικές ή άμεσες ή έμμεσες προτάσεις γάμου πού μάς γίνονται. Τό σπουδαίο όμως είναι ότι όλη αυτή ή καινούργια όψις της ζωής, πού της έμφανίσθηκε έδῶ και ένα χρόνο, έχει ζαλίση τήν ίδια τήν Ἀργυρούλα. Είναι σαν χαμένη. Ούτε γελάει πειά, ούτε παιζει όπως άλλοτε, έγινε λιγομίλητη, και τό μόνο πράγμα πού φαίνεται να της άρέση, είναι να παίρνη ένα βιβλίο και να κάθεται ολομόναχη σε κανένα έρημο μέρος. Μου έτυχε μία-δυό φορές να τήν βρω, εκεί πού δέν μέ έπερίμενε, και να τήν πιάσω μέ τό βιβλίο κλειστό στα γόνατά της, να κυττάξη μπροστά της, χωρίς να βλέπη, χαμένη ποιός ξέρει σε τί όνειροπολήματα. "Όσο κι' άν μέ βασανίζει ή σκέψις, πως θα τήν χάσω από κοντά μου, εύσυνείθισα μέ τήν ιδέα του γάμου της, πού θα της δώση καινούργιες φροντίδες, άπασχολήσεις διάφορες, και θα τήν θεραπεύση ίσως από αυτή τήν τρομερή μελαγχολία. Ἐκεί όμως πού μάς παρουσιάσθηκαν ένα σωρό λαμπρές εύκαιρίες, παιδιά γνωστών οικογενειών, πλούσια, μέ καλές δουλειές και αληθινά καλό χαρακτήρα, ή Ἀργυρούλα τούς άρνήθηκε όλους. Και μάς έδήλωσε, στον πατέρα της και σε μένα, πως άν παντρευθῆ ποτέ, θα πάρη τόν Παναγή τόν Κωστόπουλο, ένα νέο πλωτάρχη, καλό παιδί βέβαια, αλλά από άγνωστη οικογένεια, χωρίς μία πεν-

τάρα περιουσία, δειλό, άκοινώνητο. Πού τόν έφάρειψε, σέ παρακαλώ; Οί συνάδελφοί του τόν λένε ό «άγνωστος Χ», γιατί ή μόνη του προσπάθεια είναι νά μή φαίνεται πουθενά, νά κάνει άπλώς τήν δουλειά του, χωρίς νά δίνη άφορμή ούτε γιά μομφή, αλλά ούτε γιά έπαινο, νά μένη άπαρατήρητος. Βέβαια, αυτός είναι ξετρελλαμένος μαζί της. Από τήν γωνίτσα του, εκεί πού δέν τόν βλέπει κανείς, εκείνος τήν κυττάζει σάν Παναγία, μέ άφοσίωσι, μέ λατρεία.

— Μά — τήν διέκοψα — μου έκανε έντύπωση πού και ό Άρχιεπιστολεύς σας τήν έτρωγε μέ τά μάτια.

— Ό Γούσης; άπήντησε ή φιλενάδα μου μέ κάποια άγανάκτησι. Τό παρατήρησεσ και σύ; Τόν παληάνθρωπο, δέν τόν χωνεύω! Παντρεμένος άνθρωπος, μέ καλή γυναικούλα και μέ δυό παιδιά! Δέν θέλω νά τό πώ στον άνδρα μου, γιατί φοβάμαι πώς θα γίνη έξω φρενών και πρέπει νά όμολογήσω ότι ό Γούσης δέν φέρεται πρόστυχα. Άλλά και μόνο πού τήν κυττάζει έτσι και τήν στενοχωρεί, φθάνει γιά νά μου τόν κάνει άντιπαθητικό, άν και είναι καλός άξιωματικός.

— Και νομίζεις πώς ή Άργυρούλα τόν αγαπάει αυτό τόν νέο, τόν... πώς τόν είπες;

— Όχι, κι' αυτό άκριβώς είναι τό πειό περίεργο. Τήν ξέρω άρκετά καλά τήν κόρη μου και μπορώ νά καταλάβω πώς δέν τήν συγκινεί καθόλου ή άγάπη του ανθρώπου αυτού. Ούτε τήν συντροφιά του ζητάει, ούτε και φαίνεται νά τήν ευχαριστή ή κουβέντα του. Και γι' αυτό μου φαίνεται τόσο περίεργο πού δέν θέλει νά άκούση γιά άλλο γαμπρό. Τάχω και 'γώ χαμένα. Δέν ξέρω τί νά κάνω.

— Θέλεις, Άμαλία, νά μιλήσω και 'γώ μέ τήν μικρούλα; Άλλοτε κάναμε πολύ καλή παρέα μαζί κι' έλπίζω νά μου έμπιστευθί και τώρα. Έχω τήν έντύπωση πώς κάτι άλλο συμβαίνει μαζί της. Και είναι κρίμα νά μή χαίρεται τή ζωή του ένα τέτοιο κορίτσι.

— Θα σοϋ είμαι πολύ ύποχρεωμένη, Περικλή, άν θελήσης νά μάς βοηθήσης γιά νά καταλάβουμε τί έχει ή κορούλα μας, γιά νά μπορέσουμε νά τήν ξαναφέρουμε στα καλά της... Και τώρα θέλεις νά περπατήσουμε λιγάκι πρό του φαγητού; Θα τους βρούμε όλους στον δρόμο.

Σιγά-σιγά, κουβεντιάζοντας γιά χίλια-δυό άλλα πράγματα, έξεκινήσαμε. Τό μούχρωμα είχε πέση και ήταν μιά ώρα γλυκειά,

αυτή πού σβύνει όλα τά ίχνη πού αφήνει τό πέραςμα του χρόνου στ' άγαπημένα πρόσωπα και μάς κάνει νά ξεχνάμε κι 'εμείς τήν ήλικία και νά αισθανώμαστε πάλι νέοι, όπως στον καλό παλιό καιρό. Λένε πώς ή ώρα αυτή συγκινεί προπάντων τους νέους και τους κάνει νά νοιώθουν μιά περίεργη και άνεξήγητη μελαγχολία. Δέν θυμάμαι καλά τί μου συνέβαινε όταν ήμου είκοσι έτών. Ξέρω όμως ότι τώρα τελευταία ή ώρα αυτή, πού όλα φαίνονται γύρω μας άόριστα, συγκεχυμένα, ευγενικά, δέν μέ αφήνει ποτέ άδιάφορο και μου δίνει άπεναντίας μιά περίεργη αισιοδοξία. Όλα μου φαίνονται καλά, εύχάριστα, εύκολα.

Μέ τήν αισιοδοξία αυτή σκεπτόμουνα τήν προσπάθεια πού θα έπρεπε νά κάνω γιά τήν καυμένη τήν Άργυρούλα και ήμουνα από πριν ένθουσιασμένος γιατί θα μπορούσα νά συντελέσω γιά νά νικηθί ό άγνωστος έχθρος και γιά νά ξαναβρή ή μικρούλα αυτή τήν χαρά της ζωής. Άλλοίμονο, πού νά ήξερα τότε τί μου έφύλαγε ή μοίρα!

Σάν νά τό έμάντευσα άόριστα λίγη ώρα άργότερα, όταν συναντήσαμε τήν παρέα των νέων, πού έγύριζε από τόν περίπατο έτρόμαξα σάν νά έβλεπα κάτι άπροσδόκητο και κακό. Και μόνο ό τρόπος πού ήταν χωρισμένοι οι νέοι αυτοί, καθώς έπερπατούσαν, μου έφάνηκε περίεργος Μπροστά έπροχωρούσαν τρεις κοπέλλες, από αυτές πού συνειθίζουμε, όταν τής βλέπουμε σήμερα στής κοσμικές συγκεντρώσεις, νά λέμε «χαριτωμένες», «νόστιμες» ή «πικάντικες» — όπως θέλετε — και μάς φαίνονται, άν και άγνωστες, τόσο γνώριμες, γιατί έχουν όλες τό ίδιο, ψευτικό παρουσιαστικό: κορμιά άδυνατισμένα μέ βλαίτες και χίλια-δυό βάσανα, μαλλιά κατσαρωμένα ή λαδωμένα, φρύδια ξεριζωμένα και ζωγραφισμένα, χίλια κατακάκινα μέσα σέ πρόσωπο κάτω-χρο' ή νέες τής έποχής μας μέ δυό λέξεις, άφομοιωμένες άπόλυτα κατά τής διαταγής τής μόδας. Μαζί των ήταν μόνο ό άδελφός τής Άργυρούλας, ό δόκιμος, ό όποιος προσπαθούσε μέ διάφορα έπεισόδια και άστεία από τήν ζωή τής Σχολής νά τής διασκεδάση, χωρίς νά τά καταφέρνι. Η τρεις κοπέλλες δέν μου φάνηκαν νά έχουν και πολλή όρεξη, συχνά δέν άκουγαν τόν συνοδό τους και έρριχναν βιαστικές και άρκετά περίεργες ματιές πρός τά πίσω. Η άλήθεια όμως είναι ότι τό θέαμα, πού παρουσίαζε ή υπόλοιπη παρέα πού έρχότανε από πίσω, ήταν άρκετά ένδιαφέρον.

(Άκολουθεί) ΑΧΙΛΛΕΥΣ Α. ΚΥΡΟΥ

PAUL CLAUDEL

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΕΙΧΟΣ ΤΟΥ ΤΟΚΙΟ

Η μεταφραστική προσπάθεια άφιερώνεται στον κ. ΤΕΛΛΟ ΛΓΡΑ

1

Δέν είναι μήτε δάσος μήτε κι' άκροθαλάσσι' κάθε μέρα τό τοπίο του περιπάτου μου είν' ένας τοίχος,

ύπάρχει πάντα ένας τοίχος στα δεξιά μου.

"Ενας τοίχος πού τόν άκολουθώ και πού μέ άκολουθάει και πού τόν ξετυλίγω πίσω μου καθώς περπατώ κι' έμπρός μου έχει άκόμα κι' άλλο ύλικό κι' άλλο άπόθεμα.

"Ενας τοίχος άδιάκοπα δεξιά μου.

Άριστερά μου είναι ή πολιτεία και οι μεγάλοι δρόμοι πού ξεκινούν γιά όλη τή γή.

άλλά ύπάρχει ένας τοίχος στα δεξιά μου.

Στρέφω (σ' αυτή τή στάση του τράμ) και ξέρω πώς από κει είναι ή θάλασσα, (μά ό τοίχος δέν ξεκολλάει από δεξιά μου).

Όλόκληρη πολιτεία είναι κάτω άπ' τά πόδια μου, όλόκληρος κόσμος άχνός μέσα στό βράδυ πού άνάβει και πού σβύνει,

μ' αυτό δέν έμποδίζει τοϋτο τόν τοίχο δεξιά μου,

έναν τοίχο πού δέ μέ πέρνει άλλου παρά γιά νά μέ ξαναφέρει στό ίδιο σημείο,

κι' άν κλειούσα άκόμα τά μάτια, δέν έχω παρά ν' άπλώσω τό χέρι,

γιά νά βεβαιωθώ γι' αυτή τήν παρουσία, δεξιά μου.

2

"Όπως, όταν ένας άνθρωπος κοιτάζει ένα φύλλο χαρτί στό φως του ήλιου και τό ρωτάει,

τά μάτια του βλέπουν τό κείμενο πού είναι στην έμπρός του όψη, όμως μαντεύει συγχρόνως και τό τοπίο πού έχουν ζωγραφίσει στό πίσω μέρος,

έτσι, όταν στη Βραζιλία ή Γενεβιέβη έμπρός μου περνούσε από τή μιά στην άλλη σελίδα,

(ένώ τά γεφύρια του Μάρνη έλιωναν και οι όβιδες έπεφταν στό χωριό μου), κιόλας από τό άλλο μέρος του χαρτιού, όπου οι λέξεις άλλόκοτον ίσκιό σχεδιάζουν,

τό μελλοντικό τοπίο ξημέρωνε μέσ' από μιά λευκή καταχνιά.

3

Η μοίρα από τό ένα σημείο στό άλλο μέ πέρνει χωρίς κανενός είδους σέβας ή προετοιμασία.

Πρέπει νά βολευτώ όπως μπορώ μ' αυτή τή Βραζιλία πού έρχεται και άπιθώνεται πάνω στην Ίαπωνία.

Ἡ ζωὴ τῶν ἄλλονων τραβάει τὸ δρόμο της στὸ συνεχόμενο τοπίο
 ἢ δική μου ἀκολουθεῖ τὴ γραμμὴ της σὲ φύλλα πού κόβονται στὴ μέση.
 Κι' ἀνάμεσα στὶς περιστάσεις πού σὰ νάταν τοῖχοι ἀπὸ χαρτὶ τοὺς ἀλλά-
 ζουν θέση μονομιᾶς γιὰ μένα,
 ἢ ψυχὴ μου κλεφτὰ κρυφοπερνᾷ μέσ' ἀπὸ τοὺς ξεκολλημένους κόσμους.

4

Ὁ ψαρῶς πιάνει τὸ ψάρι μ' αὐτὸ τὸ καλάθι τὸ βαθεῖα χωμένο κάτω ἀπ' τὰ κύματα.
 Ὁ κυνηγός, μ' αὐτὸ τὸν ἀφαντο βρόχο ἀνάμεσ' ἀπὸ δυὸ κλαδιά, πιάνει τὰ μικρὰ πουλιά.
 Κι' ἐγώ, λέει ὁ κηπουρός, γιὰ νὰ πιάσω τὸ φεγγάρι καὶ τ' ἀστέρια, μοῦ φτάνει λίγο νερὸ — καὶ τὶς ἀνθισμένες κερασιές, καὶ τὰ φλογισμένα σφεντάμια, μοῦ φτάνει τούτη ἢ κορδέλλα νερὸ πού ξετυλίγω.
 Κι' ἐγώ, λέει ὁ ποιητής, γιὰ νὰ πιάσω τὶς μορφές καὶ τὶς ἰδέες, μοῦ φτάνει τοῦτο τὸ δόλωμα ἀπὸ ἄσπρο χαρτὶ: οἱ θεοὶ δὲ θὰ περάσουν χωρὶς ν' ἀφήσουν ἀπάνω του τ' ἀχνάρια τους, σὰν τὰ πουλιά στὸ χιόνι.
 Γιὰ νὰ δελεάσω τὰ βήματα τῆς Αὐτοκρατορίσσης τῆς Θάλασσας, μοῦ φτάνει αὐτὸ τὸ χάρτινο χαλὶ πού ξετυλίγω: γιὰ νὰ κάμω τὸν Αὐτοκράτορα τ' Οὐρανοῦ νὰ κατέβει, μοῦ ἀρκεῖ αὐτὴ ἢ ἀχτίδα φεγγαριοῦ, μοῦ ἀρκεῖ αὐτὴ ἢ σκάλα ἀπὸ χαρτὶ ἄσπρο.

5

Θέλω νὰ γράψω ἕνα ποίημα πού νὰ καλεῖ τὸ πνεῦμα σὲ τριπλὸ συνάμα δρόμο.
 Ὁ πρῶτος εἶναι ψηλά, ὁ δρόμος τῶν Ἁγίων πάνωθ' ἡμᾶς, πού ξανακάνουν, ξανασυνθέτουν κάθε μας κίνημα σὲ ἐπίσημη προσφορά, — ἢ λιτανεῖα τους πάνω ἀπὸ τὴν ἱστορία μας.
 Ὁ δεῦτερος εἶναι τὸ ἴδιο τὸ ποίημα, σὰ χεῖμαρρος ἀπὸ λέξεις, σὰ μεγάλος σημερινός δρόμος κατάμεστος ἀπὸ μάζα λαὸ πού βαδίζει πρὸς τὴν ἴδια φορά, κι' ὁ καθένας εἶν' ἐλεύθερος ἀνάμεσα στοὺς διπλανούς του.
 Ὁ τρίτος, ἀπὸ τὴν ἄλλην ὄψη τοῦ χαρτιοῦ, εἶναι τοῦτος ὁ μέγας ποταμός, τὴ νύχτα, πού δὲ βλέπεις.
 Χρειάζονται, γιὰ νὰ σοῦ τὸν φανερώσουν, τὰ λίγα τούτα καλάμια ξαφνικὰ πού κόβουν τὸ ρεῦμα, τὸ λαμπύρισμα τοῦτο τοῦ φεγγαριοῦ κάτω ἀπὸ τὴν κοιλιὰ μιᾶς ἀγριόπαπιας,
 ἢ μόνο μιὰ πυγολαμπίδα καὶ ἢ ἀνταύγεια της, μοναδικὸ κλωνὶ φωτιᾶς πού ξεφανερώνει τὸ θεώρατο ἀφαντο ρεῦμα.

6

Γύρω ἀπὸ τὸ παλάτι μου, λέει ὁ Βασιλιάς, ἔβαλα ἕνα δαχτυλίδι οὐρανό, μοῦ φαίνεται κιόλα πὼς δὲν ἀγγίζω πιά τὴ γῆς,
 ἢ ὥρα τοῦ ὕπνου ἦρθε, μοῦ φαίνεται κιόλα πὼς ἀρχίζει νὰ μὴν ὑπάρχει τίποτα κάτωθ' ἡμῶν, σὰν τὴ μεγάλη φαρδεῖα φορτηγίδα στὴ θάλασσα τοῦ μεσονυχτιοῦ, πού ἀρχίζει νὰ παραπονιέται καὶ νὰ ὑποφέρει.
 Οἱ τελευταῖοι ξένοι μου νὰ βιαστοῦν! (Βλέπω δυὸ τρία ἀμαξάκια ἐκεῖ κάτω, μὲ τὰ φαναράκια τους, νὰ τρέχουν μὲς ἀπὸ τὴν ἔρημο τῶν χαλικιῶν.)
 Θὰ κόψουμε καὶ τὸ τελευταῖο γεφύρι.

7

Στὸ νερὸ τοῦ ἀρχαίου χαντακιοῦ ὄλα καθρεφτίζονται ἀνάκατα, διαφορὰ δὲν ὑπάρχει τοῦ κοντὰ καὶ τοῦ πέρα.
 Βλέπω τὸ κερὶ ἐκείνου πού πουλάει τὰ γλυκὰ, ἕνα μεγάλο ἀστέρι τοῦ κρατεῖ συντροφιά ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ δυὸ φύλλα ἀπὸ νούφαρο.
 Ἡ τρυπητὴ ἐκείνου πού πουλάει τοὺς σβίγγους ἔγινε μέσα ἐκεῖ αἰώνια, καὶ δίπλα βλέπω τὴ σαῖτα τῆς Οὐράνιας· Ὑφάντρας: τὸ χέρι της θὰ μπορούσε νὰ πάει ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη.
 Ἔτσι καὶ στὸ ποίημα πού δὲν ἔγραψα, διαφορὰ δὲν ὑπάρχει χρόνου ἢ τόπου, ὄλα σ' αὐτὸ τὰ ἐνώνει σχέση μυστική. Τὸ φύλλο πού σάλειψε ἦταν γιὰ νὰ λάμψει ἕν' ἀστέρι.
 Ὅλα ἔπαψαν νὰ πεθαίνουν.

8

Ἄναγνώστη, κράτα τὴν πνοή σου, μὴ τυχόν βέβηλο χνῶτο καταστρέψει τὴ μαγικὴν ἐπιφάνεια.
 Ὁ θαλασσινὸς ἀέρας φύσηξε, μυρμηκιάζει μονομιᾶς ἀμέτρητη γραφὴ ἢ σελίδα ἢ ἀπλωμένη ἐμπρὸς σου.

9

Μόνο ἕνα ξύσιμο μὲ τὸ νύχι, καὶ ἢ καμπάνα τῆς Ναρὰ ἀρχίζει νὰ βροντᾷ καὶ ν' ἀντηχᾷ.
 Μιὰ λέξη στρογγυλὴ, χωρὶς καμιὰ κεραία, ἀπλώνεται ὀλομόναχη στὴ μέση τοῦ χαρτιοῦ, ἕνα μόνο ψηφίο πού τὸ δάχτυλο δὲν τὸ τελειώνει πάνω στὴν ἄμμο,
 καὶ ἢ ψυχὴ ἀκέρια ταράζεται μέσα σ' ἀπανωτὰ βάθη τοῦ λογικοῦ της.
 Ἔνα μόνο φύλλο Ἰτιάς στὸ γυαλὶ τοῦ βάλτου, κι' ὀλάκερος ὁ οὐρανός μὲ τ' ἀστέρια του, καὶ ἢ γῆς, καὶ τὸ Παλάτι τῶν Βασιλιάδων, καὶ ἢ πολιτεία πού ἔμεινε χωρὶς ζωὴ,
 ἀπὸ τὴ μιὰν ὡς τὴν ἄλλην ἀκρὴ αὐτοῦ τοῦ ὕπνουφαδιοῦ ἀρχίζουν νὰ τρέμουν καὶ ν' ἀνατριχιάζουν.
 Τὸ φεγγάρι, στὸ Ἐβδομο Πάτωμα τοῦ Οὐρανοῦ, τὸ ἀγγίξε ἢ ἀνεπαίσθητη ρυτίδα.

10

Μιὰ σκέψη καὶ ὁ στοχασμός της.
 Ἔνα κλαδί καὶ τὸ καθρέφτισμά του, τοῦτο τὸ ὀρισμένο κλαδί μὲ τὰ φύλλα του ἀνάμεσ' ἀπὸ τ' ἄλλα φύλλα.
 Καὶ πότε ὁ ἀέρας τὸ σαλεύει πάνω ἀπὸ τὸ νερὸ τὸ ἐκστατικό, καὶ ὕπομονετικό, ξανακάνει πάντα τὸ ἴδιο νόημα μελετώντας ἀργὰ τὴν ἀπόκριση, καὶ πότε τοῦτο μένει ἀκίνητο, καὶ τὸ νερὸ εἶναι πού ράθυμα ταράζεται καὶ ἀποσυνθέτει τὸ καθρέφτισμα,
 ἀπαντώντας σ' ἐκεῖνον τὸν ἄγνωστο κλωνισμό, ἀλλοῦ, ἐκεῖ πέρα.

11

Κοιτάω κάτω στὰ πόδια μου γιὰ νὰ βρῶ τὸν ἥλιο.
 Φτάνει νὰ χαμηλώσω τὰ μάτια, κι' ὄλα ὄσα δὲν ἦταν παρὰ θάμπος ἔγιναν εἰκόνα σὲ πλαίσιο, ἀκόμα καὶ ἢ κίνηση ἔγινε ἕνα μὲ τὴ διάρκεια τοῦ ἀσάλευτου νεροῦ.
 Σ' αὐτὸ τὸ ψηφίο πού σημαίνει < νερὸ > ἐμπῆκε μιὰ κόκκινη κοκκίδα πού τὸ σταματᾷ γιὰ πάντα.
 Ὅπως ὁ καλλιτέχνης σ' ἕνα φύλλο χαρτὶ μὲ τὴ μύτη τοῦ πινέλου του ἔκαμε μιὰ κοκκίδα ὅπουδὴποτε,
 ὄνειροπολεῖ, καὶ δὲν ξέρει ἀκόμα τί θὰ τῆς προσθέσει, μιὰ γυναῖκα, ἕνα πεῦκο, τὴ θάλασσα,
 ἔτσι καὶ τὸ βλέμμα μου καρφώνεται σὲ τοῦτο τὸ κόκκινο σημάδι στὰ τρία τέταρτα τοῦ βάλτου,
 πού δὲν εἶναι διόλου ὁ ἥλιος τῆς σημερινῆς ἡμέρας, ἀλλὰ μάρτυρας βυθισμένος στὸ νερὸ καὶ μάτι πολλῶν θεαμάτων πού χάθηκαν
 σὰν τ' ἀναμένα κάρβουνα μαγκαλιοῦ πού δὲν περίμεναν παρὰ ἐμὲ γιὰ νὰ σβύσουν.

12

Κατοικῶ τὸ ἐξωτερικὸ ἐνὸς δαχτυλιδιοῦ.
 Ἔχω μάθει ὅτι δὲν εἶναι ἀπ' ἔξω, ἀπὸ μέσα εἶναι ὁ τοῖχος πού μὲ κρατεῖ φυλακισμένο.
 Ἔχω μάθει ὅτι γιὰ νὰ πάει κανεὶς ἀπὸ τὸ ἕνα σημεῖο στὸ ἄλλο, μπορεῖ νὰ περάσει ἀπὸ παντοῦ, ἔξω ἀπὸ τὸ κέντρο.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΕ ΤΙΣ ΕΚΑΤΟ ΦΩΝΕΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

“Ένα μικρὸ χρωματιστὸ νησάκι, ζωσμένο γύρω-γύρω ἀπὸ πασσαλιὰ θάλασσα. “Έτσι μοῦ πρωτοφάνηκε αὐτὸ πού θὰ γινόταν ἀργότερα γιὰ μένα τὸ «Σπίτι με τις ἑκατὸ φωνές».

“Ὅμως καὶ τὸ νησάκι τῆς πρώτης-πρώτης γνωριμίας ἦταν κι’ αὐτὸ μιὰ δυνατὴ ἐντύπωση. “Έξω ἀπ’ τὸ γήτεμα τῆς φαντασίας πού προκαλοῦσε σὰν ἀναπάντευη ὀπτασία, μοῦ ξεκούραζε χαρωπὰ τὰ φτωχὰ μου μάτια, τὰ μαραμμένα ἀπ’ τὴν πολὺμηνη μαυρίλα πού τάχε ὀλοῦθε κυκλώσει στὸ σκοτεινὸ μας διαμέρισμα τῆς πόλης. Μαῦρα σκεπάσματα στοὺς τοίχους καὶ στὰ ἐπιπλα. Μαῦρο ὀλόκλειστο φουστάνι κι’ ὀλόμαυρη καλύπτρα στὸ κεφάλι, ἔτσι, σὰν ἕνας μεγάλος-μεγάλος κόρακας, ἢ γιαιγιά μου. Μαύρη ὡς κι’ ἡ πλατεία καρδέλλα τῶν μαλλιῶν μου καὶ τὰ μικρά μου καλτσάκια. “Ὅλα, ὅλα... Τὸ μόνο ἄσπρο σημεῖο στὸ σπιτικό μας ἦτανε πιά τὸ ἀλύγιστο κολλάρο τοῦ μπαμπᾶ μου. Πένθιμη ἀσπρίλα κάτω ἀπ’ τὴ θλίψη τῶν ματιῶν. “Ὅμως καὶ τοῦτο τὸ λοξοκοίταζε, θαρρῶ, ἢ γιαιγιά μου γι’ αὐτὴ του τὴν ἀναίδεια, κι’ εὐχαρίστως θὰ τοῦ ἄλλαζε θωριά, ἂν ἦταν δυνατό.

“Εγὼ δὲν καταλάβαινα γιαιγιά, σὰν ἔχει κανεὶς μιὰ τέτοια πίκρα μέσα του, πρέπει νὰ τριγυρνιέται κιόλας ἀπ’ ὅλ’ αὐτὰ τὰ ξόμπλια τῆς λύπης, πού τοῦ διπλοκλειδώνουν τὸ μαράζι μέσα στὴν καρδιά. Μὰ δὲ μιλοῦσα. Δὲ ρωτοῦσα. Εἶχα ξεμάθει τις πολλὲς κουβέντες ἀπὸ τὴ δεῦτερη μέρα τῆς συμφορᾶς μας. Μονάχα, σὰν ἤρθαμε δῶ, σὰν ἀνοιξά τὸ ἄλλο πρωὶ τὰ μάτια μου σ’ ὄλο αὐτὸ τὸ πράσινο καὶ τὸ γαλάζιο καὶ τὸ χαρωπὸ, ἀνάσανα βαθειὰ. Καὶ σκεφτόμουνα πὼς ὄλες οἱ «Χολστίνες» τοῦ κόσμου, κι’ ὄλη ἢ καλὴ θέληση τῆς γιαιγιάς μου δὲ θᾶφταναν νὰ κρύψουν οὔτε πιθαμὴ ἀπ’ αὐτὸ τὸ θάμμα. “Ἦταν μισὴ παρηγοριά γιὰ τὴν ὀρφάνια μου ἢ σκέψη αὐτῆ. Καὶ τὸ «Σπίτι με τις ἑκατὸ φωνές», πού ἦταν ἀκόμα μονάχα τὸ «νησάκι», ἔγινε, ἔτσι, ἀπὸ τὴν πρώτη-πρῶτη στιγμή, —γιατί ἦταν τὸ πρῶτο ἀντικείμενο πού ἀντίκρουζα— τὸ ζωντανὸ σύμβολο τῆς παρηγορίας καὶ τῆς εὐτυχισμένης ἀλλαγῆς στὴ

ζωή μου. Τὸ κοίταζα κι’ ὄλο τὸ κοίταζα γοητευμένη μεσ’ ἀπ’ τὸ κρεβατάκι μου. “Ὅλα κοιμόνταν γύρω. “Έξω, τὸ ἀπριλιάτικο φῶς παιχιδίαζε δειλὸ κι’ ἀβέβαιο ἀκόμα. Καὶ τὸ «νησάκι», μέσα στὸ κάδρο τοῦ κλεισμένου μου παράθυρου, ἔμοιαζε σὰν ψεύτικη ὠραία εἰκόνα, κρεμασμένη γιὰ «ἐκπληξη» ἀντίκρου μου ἀπὸ κάποιο στοργικὸ χέρι κελνὴ τῆ νύχτα.

“Ὁ πατέρας, ἢ μητέρα. “Ὁ μεγάλος γιαιγιάς. “Ἡ ἀδελφὴ τοῦ πατέρα με τὸν ἀρραβωνιαστικὸ τῆς. Κι’ ἄλλα παιδιὰ μικρότερα καὶ μεγαλύτερα, ἀγόρια καὶ κορίτσια ἕνα τσοῦρμιο. “Επειτα, ἢ Εὐδοκία ἢ μαγεύρισα. “Ἡ Οὐρανία ἢ καμαριέρα, ὁ Παμεινόντας ὁ περιβολάρης. “Ένας μαντρόσκυλλος, δυὸ γίδες, Κόττες, χῆνες καὶ κοῦρκοι... “Ένα πιάνο, ἕνα γραμμόφωνο. Τρουμπέττες, ταμποῦρλα καὶ λογίς λογίς σφυρίχτρες... Κι’ ὄλ’ αὐτὰ ἀπὸ μιὰ ξέχωρη φωνή.

“Ἡ μητέρα εἶχε πάντα στὸ στόμα τῆς τῶνομα ἑνὸς παιδιοῦ τῆς: «Γεωργήηη!... Ἐλενίτσα!...» ἢ κάποιο ἄλλο. “Ὁ μεγάλος γιαιγιάς μπαινόβγαίνε σφυρίζοντας. “Ἡ ἀδελφὴ τοῦ πατέρα ὄλο γελοῦσε. Καὶ τότε ἦταν σὰ χιλιάδες ἀσημένια κουδουνάκια νάτρεμαν στὸν ἀέρα. “Ἡ Εὐδοκία τραγουδοῦσε δουλεύοντας. “Ὁ Παμεινόντας ἔβριζε τις κόττες πού τοῦ χαλοῦσαν τὰ σπαρτά. “Ὁ σκύλλος ἐγαύγιζε. Οἱ γίδες βελάζανε. Οἱ κόττες κακάριζαν. Ξελαρυγγίζονταν οἱ χῆνες, κι’ οἱ κοῦρκοι γουργουλίζανε... Καὶ πάνω ἀπ’ ὅλα, τὸ πιάνο ἢ τὸ γραμμόφωνο πολλὲς φορές τὴν ἡμέρα.

“Εγὼ παρακολουθοῦσα ἐκστατικὴ. Τὰ διψασμένα μου αὐτιά ρουφούσανε, ρουφούσανε ἡδονικὰ αὐτὴ τὴ γιορτὴ ἀπὸ ἤχους. “Ἡ γιαιγιά μου διπλοσφαλνοῦσε πόρτες καὶ παράθυρα γιὰ νὰ τὴν κλείσει ἔξω. Κι’ ἦταν πιὸ πονεμένη, καὶ πιὸ μαύρη καὶ πιὸ σκυφτὴ παρὰ στὴν πόλη. “Ὁ πατέρας καθόταν με τὸ κεφάλι στηριγμένο στὶς παλάμες του μπρὸς στὸ γραφεῖο, σὰ νὰ διάβαζε, σὰ νὰ συλλογιζόταν. “Εγὼ, χαμένη σὲ μιὰ βαθειὰ πολυθρόνα, γυρνοῦσα καὶ ξαναγυρνοῦσα τὴν ἀνία μου στὶς ἀτέλειωτες σελίδες κάποιου βαρειοῦ βιβλίου με εἰκόνας,

ἀκουμπισμένοι στὰ γόνατα μου. Στὸν ἄλλο κῆπο, τὰ μικρά, τὰ μεγαλύτερα, παίζαν, μαλλώναν, κυνηγιόνταν με φωνές στριγγές καὶ χάχανα... Τότε, γλυστροῦσα σιγα-οιγὰ ἀπ’ τὴ θέση μου, σίμωνα τὸν πατέρα μου καὶ τριβόμουν ἔλαφρὰ πάνω στὸ ροῦχο του. Κεῖνος περνοῦσε τὸ χέρι του μέσα στὰ μαλλιά μου καὶ μούλεγε:

—Πήγαινε νὰ παίξεις, μικροῦλι μου!

Νὰ παίξω... Μὰ πὼς παίζει ἕνα παιδάκι μόνο του; Δίχως συντρόφους, δίχως φωνές καὶ θόρυβο;

Τὸ βράδυ με στέλνανε νωρίς-νωρίς νὰ κοιμηθῶ. “Ἡ Μαριάννα ἢ καμαριέρα, μοῦ κρατοῦσε συντροφιά. Καθότανε στὸ πλάϊ μου καὶ μούλεγε παραμύθια ὡς νὰ με πάρει ὁ ὕπνος. Μοῦ ἄρесе νὰ σβύνουμε ὄλα τὰ φῶτα καὶ στὸ μισόφεγγο πού ἐρχόταν ἀπ’ ἔξω, ἀπὸ τᾶστέρια ἢ κάποιο φανάρι τοῦ δρόμου, ν’ ἀκούω τὴν ἀπρόσωπη φωνὴ τῆς με τὰ μάτια καρφωμένα στὰ βᾶθη τῶν σκιῶν.

“Ὅμως, τώρα-τώρα εἶχα ἀλλάξει γούστα. Δὲν ἤθελα πιά τὴ Μαριάννα. “Ἡ φωνὴ τῆς, κι’ ἢ βουβὴ ἀόρατὴ τῆς ὕπαρξη ἀκόμα κοντά μου, με νεύριαζε. Βιαζόμουνα νὰ κάνω τὴν κοιμισμένη γιὰ νὰ μείνω μόνη...

Στὸ πλάϊ ἦταν ἢ ὦρα τοῦ τραπεζιοῦ. Μιὰ ἱεροτελεστία δηλαδὴ. “Ένα μακρὸ, μακρὸ-

τατο ἐπιπλο, ὅπως ἀργότερα δὲν εἶδα παρὰ μονάχα στὰ σχολειὰ, μάζευε γύρω του σὲ κοινὴ ἀπασχόληση δέκα ἀπ’ τοὺς ἐνοίκους τοῦ σπιτιοῦ. “Ἡ γραμμὴ τῶν κεφαλιῶν τους ἔκανε τὴν πιὸ καπριτσιόζα τεθλασμένη, ἀπ’ τὴν ψηλὴ κορφή τοῦ πατέρα, ὡς τὴ χαμηλότατη τοῦ Μπέμμη, πού μόλις καὶ μετὰ βίας ἀναδυότανε πάνω ἀπ’ τὴν ἐπιφοερχότανε, γεμάτη ἀπασχόληση, ἀπ’ τὴν κουζίνα στὴν τραπεζαρία. Μιὰ μουσικὴ ἀπὸ κρύσταλλα, μαχαιροπήρουνά καὶ πιαιτικά συνόδευε τὸ βούϊσμα ἀπὸ τις γελαστές κουβέντες τους... Θεοῦλη μου! πὼς νὰ κοιμηθῶ ἡσυχά ἐγὼ στὴν κόχη μου; “Ἡ προσοχὴ μου ὄλη, ὀλόκληρη ἢ λαχτάρα μου φτερούγιζε πάνω ἀπὸ κεῖνο τὸ τραπέζι, ὅμοια με πεταλουδίτσα γύρω στὸ φῶς.

Σ’ αὐτὲς τις ἀτέλειωτες στιγμὲς τῆς νύχτας, με τὸ κορμὶ ἀκίνητο μέσα στὰ σεντόνια, καὶ τὴν ψυχὴ ταξιδεμένη ἀπ’ τ’ ἀνοιχτὸ παράθυρο, γνώρισα συναισθήματα πολὺ βαριά γιὰ ἕνα πεντάχρονο παιδάκι...

Μὲ τὴ Μαριάννα, μιλοῦσα κάποτε γιὰ τὸ «πλαῖνο» καὶ ξεθούμαινα.

Σὰν ἀκούα τὴν Εὐδοκία νὰ τραγουδαί ὄλη μέρα ξένοιαστη, λυπόμουνα τὴ δικὴ μας τὴ Μαριάννα, πού μαζί μας κι’ αὐτὴ ζοῦσε μιὰ τόσο πένθιμη ζωὴ.

— “Ε, Μαριάννα! νάσουνα στὴ θέση αὐτῆς τῆς Εὐδοκίας! εἶπα μιὰ φορά.

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΘΑΛΕΙΑ ΔΙΠΛΑΡΑΚΟΥ

ΜΗΤΕΡΑ ΚΑΙ ΚΟΡΗ

— Πά, πά, πά! Θεὸς φυλάξοι! Μέσα σὲ τέτοιο βουρβουτσούλι!

Καὶ τράβηξε τὸ γιακά της. Ἐγὼ παραξενεύτηκα πολὺ, πῶς ἦταν κι' ἄνθρωποι ἄλλοι ἔξω ἀπ' τὴ γιαγιά μου, πού δὲν ἀναγαλλιάζανε μὲ τὴ βοή καὶ μὲ τὴν κίνηση. Στὴν ὥρα, μᾶς ἤρθε ἀπὸ τὸ πλάι σὰν ἕνα κῦμα ἀπ' ὄλους τοὺς ἤχους ἐνωμένους: Τὸ γέλιο τὸ κουδουνιστὸ τῆς ἀδελφῆς τοῦ πατέρα, οἱ τσιρίδες μιᾶς σφυρίχτας, τοῦ μαντρόσκυλλου τὰ γαυγίσματα. Κι' ἀκόμα ἕνα σωρὸ ἄλλοι, πού δὲν ἦταν βολετὸ νὰ τοὺς χωρίσεις ἕνα ἕνα. Τὸ αἷμα μοῦ μυρμύγκιασε στὶς φλέβες, κι' ἐνίωσα κάτι σχεδὸν ὀδυνηρό: τὴν ἀνάγκη νὰ βρῶ, νὰ πῶ, νὰ χύσω σὲ λόγια λιγάκι ἀπ' τὴν ἐντύπωση πού μ' ἔπνιξε.

— Ἀχ, Μαριάννα!.. πόσες... πόσες! Τί πολλές φωνές! χίλιες... ἕνα ἑκατομμύριο φωνές!

Ἡ Μαριάννα γέλασε. Κατάλαβα πῶς εἶπα μὴν ὑπερβολὴ καὶ διόρθωσα:

— Ἐκατομμύριο ὄχι, μὰ ἑκατὸ σίγουρα. Θέ νᾶναι σίγουρα ἑκατὸ φωνές στὸ πλάι, Μαριάννα.

Ἐτσι ἀναπάντεχα ἡ πέτρα τοῦ σκανδαλοβρήκε στὴ φαντασία μου τὸν ταιριαγμένο ὄρισμό της. Βρήκα κι' ἐγὼ τὴν ἡσυχία μου. «Τὸ σπίτι μὲ τις ἑκατὸ φωνές»... Τὰ λόγια αὐτά, τόσο κοινὰ καθένα χωριστὰ, βαλμένα πλάι-πλάι, μοῦ φάνταζαν σὰν κάποιο ξόρκι, πού ἔδενε κι' ἀκίνητοῦσε τίς συγκινήσεις, ὅσες κοχλάζαν στὴ μικροσκοπικὴ ψυχὴ μου ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς γειτονιάς. «Τὸ Σπί-τι μὲ τις ἑ-κα-τὸ φωνές». Ὅταν τὸ ἔλεγα μυστικὰ ἀπὸ μέσα μου, μὲ γέμιζε. Μὲ ἱκανοποιῶσε. Μοῦ φαινόταν σὰ νὰ τὸ κρατοῦσα ὀλόκληρο στὴ φοῦχτα μου. Νὰ τῶχα κάνει λιγάκι δικό μου, μ' ὄλη του τὴν πρόσχαρη ζωὴ τὴν τόσο ξένη καὶ λαχταριστὴ γιὰ μένα.

Ἐτσι ὅσο μείναμε στὴν ἐξοχή. Καὶ σὰν ξαναγυρίσαμε στὴν πόλη, τὸ «Σπίτι μὲ τις ἑκατὸ φωνές» ἦταν ἡ μονάκριβη νοσταλγία πού κουβάλησα μαζί μου. Μὲ τὸν καιρὸ ξεθώριασε καὶ τούτη. Ὅμως ἀπάμεινε κάτι σὰ θρύλος στὸ βάθος-βάθος τοῦ εἶναι μου.

Πέρασαν χρόνια πολλά. Ἡ πολυδάκρυτη φτωχὴ μου γιαγιά πῆγε νὰ ἡσυχάσει κοντὰ στὴν κόρη της, στὸ κοιμητήρι... Καὶ μείναμε μόνοι ὁ πατέρας κι' ἐγὼ. Τὸ σπιτικό μας, δίχως νᾶναι ἐξαιρετικὰ εὐθυμο, δὲν εἶχε πιά τὴν παλιὰ βαρειὰ του ἀτμοσφαῖρα τῶν πρώτων μου χρόνων. Ὁ πατέρας ἀφῆνε κάποτε γιὰ χάρη μου τὸ συνεφιασμένο του μέτωπο καὶ γινόταν ἕνας πρόσχαρος «μπαμπᾶς». Καὶ τότε κάναμε οἱ δύο μας ὠραίους περιπάτους καὶ μακρινὲς ἐκδρομές. Καὶ δὲ μᾶς ξεχώριζες σὲ τίποτε ἀπ' τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους πού δὲν τοὺς ἔκαψε ἀπ' τὴ ρίζα τοὺς τ' ἀγιάζι τοῦ χάρου. Μιά τέτοια ἐκδρομὴ μᾶς ξανάφερε γιὰ

πρῶτη φορὰ ἀπὸ τόσα χρόνια στὰ παλιὰ μας ἐκεῖνα λημέρια. Ἦταν Ἀπρίλης σὰν τότε πού πρωτοπήγαμε, κι' ὄλα ἕνα γύρω φωτίζονταν μὲ τὸ ἴδιο, ὀλόιδιο φῶς ὅπως καὶ τότε. Τὸ φῶς τὸ ἀπριλιάτικο, τὸ μοναδικό, χαδευτικό καὶ «καινούργιο» σὰν τὸ βλέμμα μικροῦ παιδιοῦ. Οἱ ψυχές μας ἀπλώνονταν ζεσταμένες στὸν γλυκὸν ἥλιο μὲ τὰ ἡδονικὰ τανίσματα τῆς γάτας.

Ἀναμνήσεις δὲν εἶχαμε πολλές ἀπὸ τὸν τόπο. Τὸν βλέπαμε σὰν κάτι καινούργιο. Ὁ πατέρας μου ἦταν κλεισμένος πάντα τότε στὸ γραφεῖο του. Ἐγὼ κάπου-κάπου τοῦ ἔλεγα μὲ χαρὰ, σὰ νὰ ξανάβρισκα κάτι χαμένο.

— Νὰ τὸ ἀγίασμα τοῦ Προφητηλῆ! Νὰ κι' ἡ μάντρα τῆς Φεβρώνας τῆς γαλατοῦς. Νὰ τὸ μπιστάνι τοῦ μπάρμπα Γιάκουμη.

— Νὰ καὶ τὸ σπίτι μας! φώναξε κι' ὁ πατέρας.

Τὸ «σπίτι μας» τὸ ἴδιο δὲ μοῦλεγε μεγάλα πράγματα. Μὰ εἶχε κάποια σημασία γιὰ τὴν τοπογραφικὴ του θέση, ἕνα μικροῦλο ξυπνητηράκι ἀρχίζε νὰ κουδουνίζει μέσα μου, καλώντας ληθαργημένες ἀναμνήσεις. Πέρα ἀπ' τὴ νταντελλωτὴ γραμμὴ τῆς φραγῆς τοῦ σπιτιοῦ μας, δίχως νὰ σταματήσει καθόλου σ' αὐτὴν, ρίχτηκε λαίμαργο τὸ μάτι του. Τὸ «Σπίτι μὲ τις ἑκατὸ φωνές»!.. Τάχα στεκόταν πάντα ἐκεῖ; Τάχα νὰ στάθηκε ποτέ ἄλλοῦ ἔξω ἀπὸ τὴ φαντασία μου; Ἦμουν τόσο μικρὴ κι' ὄνειροπλάνταχτη τότε! Κι' εἶχαν περάσει τόσα χρόνια! Προχωροῦσα μὲ τὸ βλέμμα στηλωμένο στὴν ἴδια διεύθυνση, προσμένοντας ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή νὰ προβάλει ζωντανεμένος ὁ θρύλος, ἢ νὰ χαθεῖ γιὰ πάντα σὰν καπνός.

Μόλις προσπεράσαμε τὴν εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ μας, πού δὲν τ' ἀξίωσα οὐτ' ἕνα βλέμμα, νὰ το!.. Ἀσπρο, καμαρωτὸ μέσ' στὰ λογισ-λογίς φυλλώματα, στητὸ πάνω στὸ ὕψωμα πού τόκανε νὰ φαντάζει ἀπὸ μακριὰ σὰ θαλερὸ νησάκι. Σιμὰ στὸ φράχτη περίγυρα πηχτὴ γραμμὴ ἀπ' ἀνθισμένες πασσαλιές τοῦ ἔπλεξε χαρωπὴ ζώνη, ὅπως καὶ τότε... Θέ μου, τί ὄμορφο πού ἦταν! Εἶχε κάτι, εἶχε κάτι τὸ ἀπροσδιόριστο πάνω του αὐτὸ τὸ σπίτι... Θαρρεῖς κι' ἔσταζε, καὶ φεγγοβολοῦσε γύρω εὐτυχία. Ἦταν, ὀλόκληρο, ἕνα χαμόγελο. Καλότυχοι αὐτοὶ πού ζοῦνε κεῖ μέσα!

Μὰ τὰ παράθυρα ἦταν γυμνά. Καὶ στὴν ἐξώθυρα, κρεμασμένη μιὰ γνωστοποίησι: «Γιὰ πούλημα»...

Ὁ πατέρας μου ἐπιθυμοῦσε πάντα ἕνα σπίτι στὴν ἐξοχή.

— Σοῦ ἀρέσει; μὲ ρώτησε ὅταν ὁ φύλακας μᾶς τὸ ἔδειξε ἀπ' τὰ ὑπόγεια ὡς στὴ σοφίτα καὶ ὄλες τίς γωνιές τοῦ ἀπέραντου κήπου.

— Ἀ, ναί, πολὺ!.. πάρα πολὺ, μπαμπάκα!

Δὲν ἦταν πιά τόσο καινούργιο μέσα, εἰν' ἀλήθεια. Σπασμένα τζάμια, ραγισμένοι τοῖχοι, ξέβαφες θύρες. Μὰ τὰ παράθυρα καὶ τὰ μπαλκόνια ἀνοίγαν διάπλατα στὴν πρὶ χαρούμενη θεὰ τοῦ κόσμου. Καὶ στὶς εὐρύχωρες σκάλες, στὰ δωμάτια, πλανιόταν ἡ ἠχώ ἀπὸ εὐτυχισμένα γέλια ἢ τραγούδια. Κι' ἐγὼ δὲν εἶχα γελάσει. Δὲν εἶχα ποτέ μου τραγουδήσει. Ἐτσι πού αὐτὰ τὰ δυὸ μοῦ φαινόταν τὸ πολυτιμότερο στὴ γῆ.

Προτοῦ ἀφήσουμε τὴ «μέλλουσα κατοικία μας», φέραμε δυὸ τρεῖς γύρους, μελετώντας τὴν ἐγκατάστασή μας.

— Ἐδῶ θὰ γίνει τὸ γραφεῖο σου, μπαμπά. Ἐδῶ, τὸ δωμάτιό σου. Αὐτὸ ἐδῶ, τραπεζαρία. Γιὰ τὴν βεράντα θὰ πάρουμε καλαμιτὰ καθίσματα. Τὸ πιάνο θὰ τὸ βάλουμε στὴ σέρρα. Ναί! ναί! στὴ σέρρα... Ἐτσι θέλω. Καὶ θὰ παίζω πιά κάθε μέρα. Θὰ μοῦ ἀγοράσεις καὶ γραμμόφωνο... Ἐξοῦμε καὶ ράδιο... Ναί, ναί, μὴν κατσουφιάζεις, μπαμπακούλη μου, καὶ δὲ σοῦ πάει! Θάρχισουμε πιά καινούργια ζωὴ στὸ καινούργιο σπίτι. Θὰ δεῖς! Θὰ δεῖς!...

Μιλοῦσα ξαναμμένη, χτυποῦσα τὰ χέρια μου. Στριφογυρνοῦσα ζωηρὰ πάνω στὰ τακούνια μου. Γελοῦσα κιόλας. Λές κι' ἡ χαρὰ εἶχε κατοικήσει μέσα μου, μονάχα πού ἔβαλα τὸ πόδι στὸ μαγεμένο σπίτι. Καὶ κάθε τόσο ἐπαναλάμβανα μὲ ἔκταση: «Ἡ βίλλα μας!... ἡ βίλλα μας!...».

— Πρέπει νὰ τῆς βροῦμε κι' ἕνα ὄνομα, ἀστειεύτηκε ὁ πατέρας.

— Θὰ τὴ βαφτίσω «Τὸ Σπίτι μὲ τις ἑκατὸ φωνές», τοῦ ἀπάντησα βιαστικά, κι' ἔφυγα εὐθύς, μὴν ἀντικρῶσω τὴν ἀπορία στὰ μάτια του.

Καὶ τώρα, τὸ «Σπίτι μὲ τις ἑκατὸ φωνές» εἶναι πιά δικό μου. Μιὰ ὀλόχρυση πινακίδα μὲ μεγάλα μαῦρα γράμματα, καρφωμένη ψηλὰ στὴ σιδερένια καγκελόπορτα, μαθαίνει σ' ὄλους τοὺς διαβάτες τὸν παράξενο τίτλο του. Παρέες ἀπὸ ἀργόσχολους περιπατητὲς στέκουν συχνὰ ἀπὸ κάτω, δια-

βάζουν καὶ ξαναδιαβάζουν φωναχτὰ σὰ νὰ μὴν πιστεύουνε τὰ μάτια τους. Εὐφυολογοῦνε, σχολιάζουνε ἢ προσπαθοῦνε νὰ δώσουν μιὰν ἐξήγηση στὸ αἶνιγμα. Γιατί, ἀλίμονο, «τὸ Σπίτι μὲ τις ἑκατὸ φωνές» ἀπ' τὸν καιρὸ πού τὸ ἀπόχτησα ἐπίσημα, ἔπαψε πιά νὰ δικαιολογεῖ τὸνομά του.

Τοῦ κάκου γυρνῶ ἀπὸ δωμάτιο σὲ δωμάτιο, διαπλατώνοντας πόρτες καὶ παράθυρα γιὰ νὰ μπει ὀλόλαμπρο τὸ φῶς. Σάλλες, διάδρομοι καὶ σκάλλες, στολισμένα ὄλα σὰν πριγκηπόπουλα, εἶναι ἄδεια καὶ νεκρά. Μ' ὄλες μου τίς προσπάθειες νὰ δεκαπλασιαστῶ, δὲν καταφέρνω νὰ γεμίσω αὐτὸ τὸ κτίριο, ἀπὸ πάνω ὡς κάτω, μόνη μου...

Κι' ἀρχίσα νὰ τὸ μισῶ. Γιατί μὲ γέλασε. Μὲ πότισε ἀπογοήτευση. Πίστρεψα στὴν κάποια μαγικὴ του δύναμη. Κι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ ἕνα καλοβαλμένο σωρὸ πέτρες καὶ ξύλα.

Πλανιέμαι κάτω ἀπὸ τὰ σκαλιστὰ ταβάνια του καὶ χτυπῶ δυνατὰ τὰ πόδια μου γιὰ νὰ ξυπνήσω τὸν ἀέρα. Μ' ἀντίς γι' αὐτόν, ξυπνᾷ ἡ ἠχώ πού κρέμασαν σ' ὄλες τίς γωνιές τὰ «περασμένα», καθὼς ἀνοικιὰτικες ἀράχνες τοὺς ἀνοικονόμητους ἴστους τους. Καὶ μὲ κυνηγᾷ κοροϊδεύοντας.

Ἐχω κι' ἐγὼ πιάνο, γραμμόφωνο, σὰν καὶ τότε. Ἀκόμα ἔχω καὶ ράδιο, ἐγὼ!.. Μὰ, τί ὠφελεῖ; Νοιώθω πῶς κι' ὀλόκληρη μιὰ τζάζ νὰ φέρω, οἱ ἤχοι τῆς θὰ πέσουν σὰ βαρύτατες πέτρες ἴσια στὸ βάθος τῆς Σιωπῆς, δίχως νὰ ταραξοῦν μ' ἀρμονικούς κύκλους τὸ διάστημα. Κάθε μέρα τὰ πλησιάζω καὶ λιγώτερο. Αὐτά, πού πάνω τους εἶχα στηρίξει τίς καλύτερες ἐλπίδες μου γιὰ νὰ φέρω ξανά πρὶς τὴν πολύλαλη νεράιδα τοῦ τόπου. Οἱ ἀπελπισμένες τους προσπάθειες νὰ νικήσουνε τὴ νεκρὰ μοῦ κάνουν κακό. Μοιάζουν μὲ ἀγωνιώδεις κραυγὲς μέσα στὴ νύχτα.

Κι' ἔτσι «τὸ Σπίτι μὲ τις ἑκατὸ φωνές» εἶναι τώρα σχεδὸν τόσο βουβό, ὅσο πρὶν δεκαπέντε χρόνια τὸ πλαῖνό του... Καὶ σκανδαλίζει τοὺς διαβάτες μὲ τὸν ἀταίριαστο τίτλο του.

ΜΑΓΙΑ ΔΡΟΣΟΥ

L. STECCHETTI

SPES, ULTIMA DEA

Εἶπα στὴν καρδιά, τὴ φτωχὴ καρδιά μου:
— Ποιὲς πίκρες καὶ καημοὶ σ' ἔχουν μαράνε
Καὶ μ' ἀπαντᾷ: — Ἡ ἀγάπη ἔχει πεθάνει.

Εἶπα στὴν καρδιά, τὴ φτωχὴ καρδιά μου:
— Μ' ἀφοῦ ἡ Ἀγάπη πέθανε, τί ἐλπίδα πιά σοῦ μένει;
Καὶ λέει: — Ὅποιος δὲν ἐλπίζει, ἄλλοι, πεθαίνει!

Μεταφρ. Α. Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

URUGUAY

(MONTEVIDÉO)

Αφίνοντας τὸ Río de Janeiro, ὁ ἥλιος δὲ φάνηκε πιά, ἀπόμεινε ὁ ὠκεανὸς μ' ἓνα κιτρινοπράσινο λερωμένο χρῶμα, δίχως γλυκάδα, δίχως φιλοξενία. Φίλη τῆς τρικυμίας, περνοῦσα ὅλες τὶς ὥρες στὴ γέφυρα, μὰ καμμιά κουβέντα, κανένα λόγο δὲν πῆρα ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Ὅλους τῆς τοὺς ἀναστεναγμοὺς τοὺς ἔνωσε μὲ τὶς ἄγριες φωνές τῶν γλάρων.

Ξάφνου ἓνα πρωὶ διαγράφηκε καθαρά στὸν ὀρίζοντα ἓνα βουναλάκι, ἓνας τρίγωνος λόφος, ὁ μόνος σ' ὅλες τὶς ἀπέραντες ἀμμουδιές. Τὸ Cerro.

Ἡ πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας τῆς Uruguay χρωστᾷ σ' αὐτὸ τὸνομά της. Ἔτσι μᾶς λέει ἡ παράδοση πού θέλει νὰ ὀνομάζονται οἱ πόλεις τῆς νέας γῆς ἀπὸ τὸ στόμα τῶν ἐξερευνητῶν.

«¡Dónde vivíe!» ἦταν ὁ πρῶτος λόγος τοῦ σκοποῦ τοῦ καραβιοῦ, μόλις ξεχώρισε στὸ μουντὸ ὀρίζοντα τὸ ἴδιο ἐκεῖνο βουναλάκι. Ἴσως νὰ ἦταν τὸ ἴδιο καράβι πού κυβερνοῦσε ὁ πορτογάλος ἐξερευνητὴς Magellan.

Μᾶς πρωτοδέχτηκαν καὶ μᾶς ἐγκαρδίωσαν τὰ παιγνιδιάρικα δελφίνια, πού πολιόρκησαν τὸ πλοῖο καὶ γέμισαν τὴ σταχτοπράσινη θάλασσα μακριὰ μὲ τὶς μαυρειδερές φτερούγες καὶ τὶς καμπυλωτές οὐρές των.

Ἐπειτα, γνωρίσαμε τὴν πόλη, μὲ τὰ χαμηλά της σπίτια ἰταλικοῦ ρυθμοῦ, τὶς ὠραίες νέες δεντροστοιχίες καὶ τοὺς στενοὺς, στριφογυριστοὺς δρόμους, πού ἀνηφορίζουνε στὰ ἐμπορικὰ κέντρα.

Σιμὰ στὴ θάλασσα, ἀτέλειωτες χρυσές ἀμμουδιές, καὶ πρὸς τὰ μέσα, οἱ πεδιάδες ἢ μία πλῶ ἀπ' τὴν ἄλλη.

Ἐκεῖνοι οἱ περίπατοι πρὸς τὴν ἐξοχὴ κούραζαν περισσότερο ἀπὸ τοὺς στριφτοὺς ἀνηφορικοὺς δρόμους.

Ἐίχε κανεὶς τὴν ἐντύπωση ὅτι μποροῦσε νὰ ἐξακολουθήσει γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ νὰ τρέχει, δίχως τὴν ἐλπίδα ν' ἀντικρύσει ἓνα πλευρὸ βουνοῦ, ἓνα βράχο.

Αὐτὲς οἱ διαδρομὲς ἀδειάζαν τὴν ψυχὴ περισσότερο ἀπὸ τὶς εἰκοσιδύο μέρες πού ἔζησα βλέποντας μόνο οὐρανὸ καὶ θάλασσα. Γνώρισα τὴν πεδιάδα, ἀφοῦ εἶχα γνωρίσει τὴ θάλασσα, μὰ δὲν τὴν ἀγάπησα καθόλου, — δὲν ἔχει οὔτε καν τὴν ἰκανότητα νὰ φουρτουλιάσει.

Στοὺς ἀπέραντους αὐτοὺς κάμπους, πού καὶ πού φουντώνουνε μικρὰ δάση γύρω ἀπὸ τὶς estancia. Αὐτὲς τὶς ἀνοιχτόκαρδες χαμηλοχτισμένες κατοικίες πού ἔχουνε ὅλη τὴ χάρη τῶν bungalows, τὶς κατοικεῖ συνήθως ὁ ἰδιοκτήτης.

Ὅσες estancia εἶδα, ἦταν ὅλες περιποιημένες, μὲ ζωηρὲς πρασινάδες πιασμένες στὰ παράθυρα, μὲ ἀνθισμένο κῆπο, καὶ σιμὰ του χτισμένοι οἱ στάβλοι γιὰ τὰ ὄραϊα ἄλογά τους.

Λίγο μακρύτερα, ὅπως ἦταν ὀρισμένη τὴν παλιὰ φεουδαλικὴ ἐποχὴ ἢ ἀπόσταση τοῦ πύργου καὶ τοῦ χωριοῦ, φαίνονται μαζεμένες, ἢ μιά σιμὰ στὴν ἄλλη, οἱ καλύβες τῶν σκαφτιάδων. Οἱ σκαφτιάδες αὐτοί, οἱ réus, πού νοικιάζοντας τὴν ἐργασία τους νοικιάζουσε ὀλόκληρη τὴν οἰκογένειά τους, παραμένουνε κάποτε δυό-τρὶς γενεές στὰ ἴδια κτήματα.

Γεννιῶνται καὶ γεράζουνε στὴν ἴδια καλύβα, μὲ τὸν ἴδιον ὀρίζοντα, σὰ νάταν δική τους ἢ γῆ.

Σιμὰ στοὺς estancia καὶ στοὺς σκαφτιάδες, ζοῦνε οἱ ἐπιστάτες, καὶ μ' αὐτοὺς συνήθως ἔχουνε νὰ συμφωνήσουνε οἱ ἐργάτες.

Κάθε ἐργασία ἔχει χωριστὸν ἐπιστάτη, μὰ οἱ περισσότεροι εἶναι οἱ puesteros, δηλαδή οἱ ἐπιστάτες τῶν βοσκῶν, οἱ ἄξιοι καβαλάρηδες πού τρέχουνε πάνου στὰ ἀκούραστα ἄλογα, μὲσ' τὶς χιλιάδες πρόβατα.

Στὸ ξανακαινούργωμα καὶ τὸ αἰώνιο ξεδίπλωμα τῆς πεδιάδας, ἢ estancia, μὲ τὶς μαγεμένες καλύβες καὶ τὰ δασύλλια, φέρνει στὸ διαβάτη τὴ δροσερότητα καὶ τὴ φιλοξενία τῆς δάσης.

Μὲ συμβούλεψαν νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ ἰ-

ποδρόμιο. Εἶναι γιὰ τοὺς λαοὺς τῆς Ν. Ἀμερικής, ὁ ναὸς μιᾶς δευτέρας ὀρισκειας, καὶ δὲν ὑπερβάλλω λέγοντας ὅτι θὰ ξεφώνιζαν ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι «ἰπὸδρομο καὶ ψαμί!» ἀν τοὺς ρωτοῦσε ἡ Δημοκρατία τί ἐπιθυμοῦνε.

Ἡ Δημοκρατία τοὺς ὅμως σωπαίνει καὶ τοὺς θαμπώνει μ' ἓνα κολοσσιαῖο κτίριο, τὸ Palacio Legislativo, πού χτίζεται ἀπὸ χρόνια καὶ στοιχίζει πολλὰ ἑκατομύρια pesa.

Ὁμολογῶ ὅτι δὲν κατάλαβα οὔτε τὸ σκοπὸ, οὔτε τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχιτέκτονος ἀναγνώρισα μόνο στὰ ἀνάγλυφα καὶ στὰ ἀγάλματα πολλὲς ἀγαπητὲς μορφές, ἀντιγραμμένες ἀπὸ ἀριστουργήματα ἑλληνικά, καὶ θαύμασα τὴν ποικιλία ἀπὸ μάρμαρο πού βγάζει ὁ τόπος.

Θὰ προτιμοῦσα νὰ ἔλειπε ὁ μέγας θαυμασμός τῆς Ν. Ἀμερικής πρὸς τ' ἀρχαῖα μας, γιὰ τὴν θὰ ἔλειπαν καὶ οἱ ἀπομιμήσεις, πού εἶναι σχεδὸν μιὰ ἱεροσυλία. Αὐτοὶ ὅμως δὲν παραδέχονται ὅτι ἓνα κτίριο εἶναι ὠραῖο ἀν δὲν φιλοξενεῖ Καρυάτιδες καὶ δὲν συγκρατιέται ἀπὸ στύλους.

Καὶ οἱ ἀρχιτέκτονες δὲν δειλιάζουν νὰ στολίσουν μιὰ δική τους παλιὰ μυθολογία, ἓνα ἥρωα, μὲ τὴν παρουσία τῆς Ἀθηνᾶς, μὲ ἐμβλήματα παλαιᾶς πολιτισμένης ἐποχῆς.

Ἀπὸ τὸ Palacio Legislativo δὲν λείπει τίποτε. Τὰ θυμῆθηκε ὅλα ὁ καλλιτέχνης, δὲν παραμέλησε τίποτα. Τὸ μόνο πού δὲν ἔχει εἶναι ἀρμονία, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι τὴν ἀγνοεῖ.

Τὸ Montevideo ἔχει πάνου κάτω δυὸ αἰῶνες.

Τὸ ἔκτισε ἓνας διοικητὴς τοῦ Buenos-Ayres, ὁ Dom Bruno de Zabala, περίπου τὸ 1726.

Ὡς τότε δὲν ἦταν παρὰ ἓνα μικρὸ φρού-

ριο πορτογαλικό, καὶ ὡστόσο ἐκεῖ θέλησε νὰ οἰκοδομήσει ὁ στρατηγὸς Zabala τὴν πόλη πού ὄνειρευόταν. Μιά πόλη πού νὰ βασιλεύει στὰ 140 μίλλια χρυσές ἀμμουδιές, πλάι στ' ἀφροκῦματα τοῦ Ὠκεανοῦ, πάνου στὸ Rio de la Plata. Ἐνα πελώριο ἀγαλμα τοῦ Dom Zabala στολίζει μιὰ ἀπὸ τὶς πλατεῖες καὶ θὰ μοῦ μένει πάντα στὴ σκέψη μαζί μὲ τὰ λόγια ἑνὸς ἑλληνα πλανόδιου φωτογράφου, πού ἦταν ἐγκατεστημένος μὲ δέκα ἄλλους τουλάχιστο, γύρω ἀπὸ τὸ ἀγαλμα:

«Αὐτὸς, ἀρχισε νὰ λέει, ἦταν ὁ ἰδρυτὴς τῆς πόλεως. Καὶ σὰ νὰ διέγνωσε ξαφνικὰ στὸ πρόσωπό μου μεγαλύτερο θαυμασμὸ ἀπ' ὅτι θὰ τοῦ ἄξιζε, πρόσθεσε ζωηρά: «Ὅλοι αὐτοὶ ἐδῶ κάτω, ποῦχουνε ἀγάλματα, ἦτανε κατσικοκλέφτες, αὐτὸς, χειρότερος ἀπ' ὅλους. Κατσικοκλέφτης μὲ δίπλωμα.»

Γιὰ τέτοιον θὰ περνοῦσε λοιπὸν καὶ τὸν Garibaldi, ἀφοῦ τοῦ ἔχουνε ἀφιερωμένη μιὰ πλατεῖα μ' ἓνα σπουδαῖο ἀγαλμα.

Νομίζω ὅμως ὅτι ὅσα ἔκαμε ὁ ἰταλὸς ἐνθουσιώδης πολεμιστὴς δὲν τὰ ἔκαμαν ὅλοι οἱ ἰδρυταὶ καὶ ἀπελευθερωταὶ τῆς Ν. Ἀμερικής.

Φύγαμε καὶ ἀπὸ τὸ Montevideo.

Σιγὰ, ἓνα-ἓνα, τὰ ἐπιδεικτικὰ κτίρια τοῦ λιμένος, καὶ τὰ χαμηλά σπίτια τῆς πόλεως, οἱ τροῦλοι, ὅλα ἔσβυναν, ἀκόμη καὶ τὸ Cerro.

Στὴν ψυχὴ δὲν αἰστάνθηκα πόνο, γιὰ τὴν κανένας δεσμὸς δὲ μ' εἶχε συνδέσει μὲ τὴ μικρὴ πρωτεύουσα. Δὲν ἔπαιρνα τίποτα φεύγοντας, μόνον ἴσως μιὰ μικρὴ ἀπογοήτευση, καὶ σὲ κάποια δίπλα τῆς καρδιᾶς ἔμεινε ζαρωμένη ἢ εἰκόνα πού εἶχε πλάσει ἡ φαντασία γιὰ τὸ ξωτικὸ ὄνομα, γιὰ τὸ Montevideo.

ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ

(BAHIA - BLANCA — BUENOS - AYRES)

Γιατὶ Bahía Blanca; Ἴσως γιὰ τὶς ἀπέραντες ἀμμουδιές της, πού τὶς γλυκαίνει τὸ ποτάμι Nariosta.

Ἐγὼ ὅμως γνώρισα ἓνα μικρὸ, φτωχὸ χωριό, κακοχτισμένο, σὲ βούρκους, σὲ νερά, μὲ μόνη πρασινάδα ἓνα χαμηλὸ γαλαζοπράσινο δεντράκι πού μοιάζει μὲ ἀπλωτὸ κυπαρίσσι.

Τὸ χωριό, τόσο μικρὸ καὶ χαμένο, δὲ φαίνεται ἀπὸ τὴ θάλασσα μόνον, σὰν προπύλαια, τὰ φρούρια τοῦ σταριοῦ διαγράφουνε τὸν ὄγκο τους καὶ τὴ δύναμή τους στὸ ἐμπορικὸ βουρκωμένο λιμάνι.

Ἀπὸ τὶς ἀραδιασμένες σηματοῦρες, πού ἀρχινᾶνε ἀπὸ τὰ νερά τοῦ Ὠκεανοῦ, ση-

μαδεύοντας τὸ κανάλι, ὡς τὸ λιμάνι, χρειάστηκαν πολλὲς ὥρες.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴ θάλασσα, ὅταν φτάσαμε στὶς μαυρειδερές ἀμμουδιές καὶ τὸ καράβι προχώρησε στὸ βαθὺ αὐλάκι πού ἔχουνε σκάψει στὸ βούρκο, εἶχα τὴν ἐντύπωση πὼς γλυστροῦσε στὸν ἀσημένιο ἄμμο, σὰ νάταν ἀρματωμένη ἢ καρλίνα του μὲ πελώρια ἔλκυθρα.

Πρωτοσάραξαμε στὸ Ing-White Elevadors, κι' ἀρχισε ἡ φόρτωση. Γύρισα τὸ χωριό, ἐπήγα ὡς τὴν πόλη Bahía Blanca, περίπου εἴκοσι λεπτά μὲ αὐτοκίνητο, καὶ βαρεμένη ἀπὸ τὴ μονοτονία τῆς ἐξοχῆς, θέλησα νὰ γνωρίσω τὶς «λευκὲς παραλίες». Δὲ μᾶ-

φησαν όμως κάτι Άργεντινοί, και μου έδήλωσαν ότι μόνο οι ντόπιοι θαλασσινοί μπορούσαν να γυρίζουν στις άμμουδιές όσο ήθελαν, γιατί έπρεπε να ξέρει να ξεχωρίζει κανείς τον καλό από τον κακό άμμο.

Παράτησα τὰ σχέδιά μου να παίζω με τὰ ψαράκια στις λιμνοὺλες που σχηματίζει ο ὠκεανός στις άμμουδιές, ζήλεψα την έλαφρότητα τῶν μαυριδερῶν γλάρων που γέμιζαν ὅλες τις άκτές, κι' έφυγα για τὸ Βυένος-Άγρες. Μιά διαδρομή με σιδηρόδρομο που κράτησε δεκατέσσερις ὠρες.

Έπειτ' από τις πεδιάδες τῆς Ούραγουάης, γύριζα τὴν Άργεντινή. Πάλι κάμπος και οὐρανός. Πάλι χιλιάδες κοπάδια, και αντί priesteros, άλλοι έπιστάτες με τὰ δερμάτινα ψαλιδιστὰ ρούχα, τὸ κουλουριασμένο σχοινί τοῦ λάσο στη σέλλα, τὰ ζωηρά άλογα.

Έφτασα στη μεγαλούπολη ένα ηλιόλουστο πρωί, και με βία, μη θέλοντας να χάσω στιγμή, άρχισα να γυρίζω στους πλατειούς δρόμους.

Πολύ σοφά ονόμασαν τὸ Βυένος-Άγρες, μικρὸ Παρίσι. Ἡ μεγάλη αὐτὴ πρωτεύουσα, δέν είναι οὔτε τὸ γοητευτικὸ Río de Janéio, οὔτε τὸ μικρὸ Μοντενιδέο.

Δέν έχει καμία Ιδιορρυθμία, μάταια θ' αναζητήσει κανείς, σ' αὐτήν, τὴν ζωτικὴ χώρα που στη φαντασία μας πλάθει ὠραίες, φαντασμαγορικὲς εἰκόνες.

Τίποτε βγαλμένο από τὴν ἴδια τους τὴ γῆ, γεννημένο κάτου από τὸν οὐρανὸ τους.

Ἡ ψυχὴ τῆς παλιάς Άργεντινῆς έχει αποτραβηχτεῖ και ὑπάρχει μόνο στις άπόκρημες Cordillieros, στις λίμνες τῶν βουνῶν, στους κάμπους τῶν rampa, στὰ χωριὰ τῶν Παταγόνων.

Υπάρχει ὅπου ἀπόμεινε ανέγγιχτη ἡ φύση, ὅπου ζοῦνε οι Ιθαγενεῖς, ὑπάρχει στὸ πρωτόγονο μπόλας.

Τὸ Río de Janéio χωρὶς τὴ βραζιλιακὴ φύση, θάτανε ένα μεγαλύτερο, ένα καθαρώτερο, πλουσιώτερο Μοντενιδέο, μιὰ νεοχτισμένη πόλη, τίποτε άλλο.

Τὸ Βυένος-Άγρες, δίχως τὴν ἐπιβλητικὴτητα τῶν βουνῶν του, δίχως τὴν παραμικρότερη βοήθεια από τὴ φύση, είναι μιὰ μεγαλούπολη, ἡ μητρόπολη τῆς Ν. Ἄμερικῆς. Στις περιηγήσεις μου, μου θύμιζε πότε τὸ Λονδίνο πότε τὸ Παρίσι.

Ένα Λονδίνο δίχως τὴ μουντὴ ὀμίληση, ένα Παρίσι δίχως τὰ ἀριστουργήματά του, — και ὡστόσο ξεχνιόμουνα, γελιόμουνα.

Ἄπο τις τρεῖς πρωτεύουσες που έπισκέφθηκα στη Ν. Ἄμερικῆ, τὸ Βυένος-Άγρες είναι ἡ ἀληθινή, ἡ πραγματικὴ μεγάλη πρωτεύουσα. Και ἡ πρωτεύουσα που πιὸ εύκολα παραδόθηκε στὸν έξευρωπαϊσμό.

Τὴν συνδέουν ἀκόμη με τὸ πνεῦμα τῶν νέων φυλῶν οι ἀναρίθμητοι τροῦλοι, οι κούπολες αὐτές που κατενθουσιάζουνε και σκλαβώνουνε τοὺς λαοὺς τῆς Ν. Ἄμερικῆς.

Δίχως αὐτές, και δίχως τὴν ἀρχοντικὴ

φυλὴ του, τὸ Βυένος-Άγρες θάταν μιὰ ὠραία, μιὰ γνήσια Εὐρωπαϊκὴ ἀπομίμηση.

Μὰ στους 120 δρόμους του, χτισμένους σὲ πλάνο τῆς Β. Ἄμερικῆς, διαβαίνουνε οι ὠραίες Άργεντινές με τὸ ψηλὸ εύλύγιστο χαρτιωμένο σῶμα, και ἂν τὰ πολυτελέστατα αὐτοκίνητο τὸ διευθύνει μιὰ νέα που φορεῖ παριζιάνικο κοστοῦμι και ἂν τὸ περήφανο άλογο τὸ ἱπεύει μιὰ καβαλάρισσα που θυμίζει τὴν ψυχραιμὴ ἀγγλίδα, ἡ Άργεντινὴ παρ' ὄλο τὸν έξευρωπαϊσμό τῆς, διατηρεῖ τὸν τύπο τῆς, τὴ γοητεία τῆς, που είναι ὁ ἀληθινός και μόνος ζωτικός παλμός.

Θὰ γνωρίζουνε βέβαια οι Άργεντινοί τὴ δύναμη αὐτὴ γι' αὐτὸ δέν φοβήθηκαν να ξεκαινουργώσουνε τόσο τὴν πρωτεύουσά τους.

Νὰ τὴν ξεκαινουργώσουν!

Μὰ είναι νέα. Δέν μετράει περισσότερο από 400 χρόνια. Τὸ 1526 χτίστηκε στις ὄχθες τοῦ ποταμοῦ τὸ πρῶτο χωριὸ που τὸ κατάστρεψαν οι Ἴνδοί, και τὸ 1836 ὁ Pedro de Mendoza ἱδρυσε τὴν πρώτη πόλη, Santa Maria de Buenos - Ayres.

Τετρακόσια χρόνια πίσω, στὰ νερά τοῦ Parana περνοῦσε ὁ άγριος Ἴνδός με τὸ μονόξυλο! Και τώρα τὰ λερώνουν τὰ πλοῖα. τὰ κάρβουνα, τὸ πετρέλαιο . . .

Ὁ έγωῖσμός τῶν Άργεντινῶν και ἡ περηφάνειά τους δέν ὑπερβαίνει τὴν ἀγγλικὴ, τὴ γαλλικὴ, τὴν ἰταλικὴ. Ἐνοχλεῖ ὅμως, ὅπως ένοχλεῖ ἡ περηφάνεια τῶν πολὺ νέων, ἔνω τὸς μεγάλους, τοὺς γέρους, τοὺς συγχωρεῖ κανείς, τοὺς σέβεται.

Ένας κῆπος που μου μένει ἀλησμόνητος είναι τὸ Rosedal, κοντὰ στὴν ἰταλικὴ παροικία, τὸ Palermo. Ὁ τριανταφυλλῶνας αὐτός δέν συναντιέται εύκολα, μήτε ξεχνιέται ποτέ.

Παντοῦ τριαντάφυλλα, παντοῦ πέταλα μυρωδάτα, και γύρω τους ένα ποταμάκι με τις λιμνοῦλες του και τοὺς κύκνους του. Ὅλα ἐκεῖνα τὰ βασιρικὰ τριαντάφυλλα μου θύμισαν περσικὰ τραγούδια.

Πρέπει ὅμως να μιλήσω και για μιὰν ἀνθισμένη κερασιά που είχε παρόμοια ἀνθη σάν τριανταφυλλιάς, μυροπέταλα και ρόδινα.

Θάφευγα από τὴν Άργεντινὴ δίχως να τὴν γνωρίσω. Ἡ πρωτεύουσα δέν είναι πάντα ὁ καθρέφτης τοῦ λαοῦ, και μιὰ μικρὴ διαδρομὴ στις πεδιάδες δέν ἀρκοῦσε για να μου ἀναπαραστήσει τὸ ἄπειρο τῶν rampa. Τὸ Βυένος-Άγρες μου ἔφινε μιὰ συμπαθέστατη ἀνάμνηση, οι Άργεντινές και οι Άργεντινοί μου φανέρωσαν μιὰ γοητευτικὴ νέα φυλὴ, τὸ Rosedal θάταν τὸ αἰώνια μοσχοβολισμένο τριαντάφυλλο, τὸ City με τὰ πολυτελέστατα γραφεῖα—πολυτέλεια που δέν ὑπάρχει οὔτε στὸ σπουδαῖο City τοῦ Λονδίνου—ἀναπαρέστησε τὴν δύναμη τοῦ πλοῦτου, και ὡστόσο, παρ' ὄλα αὐτά, παρ' ὄλες τις ἀναζητήσεις μου, παρ' ὄλες τις προσφορές τῆς μητροπόλεως, θά-

φευγα ξένη για ὄλες τις ὁμορφιές τῆς Άργεντινῆς.

Γυρίζοντας στὸ καράβι, στὴν Bahia-Blanca, ένας Άργεντινός μου χάρισε ένα βέλος, ένα μαυρισμένο παλιὸ βέλος, που είχε φέρει από κάποιον μακρυνὸ χωριὸ τῆς Παταγωνίας. Μὰ ἦταν τόσο παλιὸ, είχε χάσει τόσο πολὺ τὸ χρῶμα του, φαινόταν τόσο ἀχρηστο, σάν ένα ραβδί σκαλιστό, που τὸ λυπήθηκα και μήτε πεθύμησα να τὸ κρατήσω.

Πάλι δέν πρόφταινα να πλεύσω σὲ ποτάμι τῆς νέας γῆς. Δέ θὰ γνώριζα οὔτε τὰ μικρὰ ποταμάκια, τὰ «riachos», οὔτε τὸ Rio de la Plata με τὰ πρασινωπά νερά του, που χρωματίζει ἡ γόνιμη λάσπη, και που τὸ βράδυ φεγγοβολάει σὰ ν' ἀσήμωνε με τὴ νύχτα, αὐτό, τὸ «Άργυρὸ Ποτάμι» που φαίνεται πῶς ἔδωσε τὸνομά του σ' ὄλο κληρὴ τὴ χώρα.

Μήτε θὰ γνώριζα τὴν πόλη του, La Plata, που χτίστηκε ὅπως τὰ παραμυθένια παλάτια σὲ μιὰ νύχτα μέσα, και ὄλες τις ἄλλες πόλεις, τὸ Rosario και τὸ Santa - Fe, τις δύο αἰώνια μαλλωμένες, τις δύο ἀντιζήλες ἔμπορικὲς πόλεις.

Μὲ ἀπογοήτευση ξανάδωσα πίσω στὴ φαντασία τὸ ταξίδι στὸ πλούσιο ποτάμι, σιμὰ σὲ ἄλλες εἰκόνες, σιμὰ στους «Κήπους τῶν Ἄνδεων» τὴν ὠραία Mendoza πουναί χτισμένη στους βράχους τῶν Cordillieros σὲ 2.700 μ. ὕψος.

Προτοῦ φύγω, ένα πρωί στὴν Bahia-Blanca, δοκίμασα τὸ τσάι τους, τὸ zyerna. Ένα

τσάι που καλλιεργοῦνε στὴν ὠραία Βραζιλία.

Τὸ ζυερνα τὸ φτιάχνουνε ὅπως τὸ κινέζικο τσάι και τὸ προσφέρουνε σὲ μικρὰ ξύλινα δοχεῖα, στρογγυλά, τὰ ματέ.

Για τοὺς Άργεντινοὺς τὸ ζυερνα είναι ὅτι ὁ καφές για τοὺς Βραζιλιάνους, και δέν ὑπάρχει ἀρχοντόσπιτο και καλύβα στὴν Άργεντινὴ που νὰ μὴν έχει ματέ. Αὐτὸ τὸ ποτήρι είναι συνήθως από καλοκύθι σκαλιστό, και ἀντὶ για κουταλάκι, έχει ένα σωληνάριο, τὸ bombilla. Ὁμοια με τὴν πικρὴ γεύση που μου ἔφινε τὸ ρουφηχτὸ πράσινο τσάι, αἰστάνθηκα μιὰ πικράδα στὴν καρδιά, τὴν ὠρα που τὸ καράβι ξανάπαιρνε τὸ στενὸ αὐλάκι μέσ' τις βουρκωμένες άμμουδιές για να φτάσει στὸν ὠκεανό. Ἦτανε τὸ τελευταῖο λιμάνι τῆς νέας γῆς που ἀφίναμε. Θυμᾶμαι ἀκόμη τὴ στιγμή που κατέβηκε ὁ πιλότος τὴν ἀνεμόσκαλα, και μᾶς εὐχῆθηκε φιλικὰ μιὰ γρήγορη ἐπιστροφή.

«Σταλοῖγο!»

Τὸ καράβι ἄρχισε να ρμενίζει στὴ φουρτουνιασμένη θάλασσα, που ἀνασήκωσε ὁ ραιρηρο, ὁ σιμούν τῆς Ν. Ἄμερικῆς, και χωριστήκαμε.

Δέν μᾶς ἔνωσαν, παρὰ τὰ παθητικὰ ἀργεντινικὰ tanco, και ἡ συρτὴ μουσικὴ τοῦ rancheo—και πάνου στὴ γέφυρα, ὅταν ἔμενα μόνη, άρχιζα με τὴ σκέψη ένα νέο ταξίδι, σὲ μιὰ ἀγνωστὴ Άργεντινὴ, σὲ μιὰ ὠραία χώρα που νάχει ὄλη τὴν ψυχὴ, ὄλο τὸν παλμό τῶν τραγουδιῶν τῆς.

ΕΥΡΩΠΗ

Έπειτ' από τὰ ζωτικὰ μέρη τοῦ νέου κόσμου, κρατώντας ἀκόμη στὴν καρδιά και στὰ μάτια τὴν εἰκόνα από τὰ φαντασμαγορικὰ βουνὰ τῆς Βραζιλίας και τις πεδιάδες τῆς Άργεντινῆς ὅπου βόσκουνε χιλιάδες τὰ κοπάδια, τὸ χιόνι τῆς Ἑλβετίας μου κάμε ζωηρὴ ἐντύπωση, ἀπλωμένο παντοῦ, στὰ δάση, στὰ βουνά, στις χαράδρες, στις πόλεις. Πουπουλένιο και ανέγγιχτο, ραντισμένο τὴ νύχτα και τὴν ἡμέρα. Ὅσο κι' ἂν είναι πολὺ, πάντα ἀνάλαφο, πάντα ἀφράτο.

Κάνει τὴν ἐντύπωση πῶς ὁ βαρὺς σταχτὺς οὐρανός μπορεί να στέλνει στὴ γῆ, τὸ κάτασπρο αὐτὸ χιόνι! . .

Τὴν Ἑλβετία δέν τὴν εἶχα δεῖ ποτέ με χιόνια. Πάντα φρεσκολουσμένη από κάποια ὄροσερὴ βροχὴ τοῦ Σεπτέμβρη. Ἀκόμα πρᾶσινη, ἀκόμα ἀνθισμένη, με τὰ νοικοκυρεμένα σπιτάκια τῆς τὰ ὁμοίμορφα, με τὴν προσοχὴ χτισμένα στις ὠραιότερες γωνιές.

Στὴν Ἑλβετία δέν μπορεί οὔτε να θυμώσει κανείς οὔτε να ταραχτεῖ. Τρυπῶνει ἐντὸς σου μιὰ γαλήνη, μιὰ γλυκάδα, κάτι που γεννιέται από τὴν ἀρμονία που σὲ περιβάλλει.

Έτσι κουρασμένος ἀπ' αὐτὴ τὴ γλυκάδα, ὀνειρεύεσαι. Ταραχὴ θὰ ὑπάρχει στὰ βουνὰ τῆς και σ' ὄλες τις ὠραίες ψυχές που ἀνεβαίνουνε στις ψηλές κορυφές.

Ὁ διαβάτης παίρνει μόνο τὴ γαλήνη. Μὰ τὸ χιόνι που σκεπάζει τις πλαγιές, που ἀσπρίζει τὰ καμπυλωτὰ κλαριά τῶν πεύκων, που μαζεύεται στις ὀλόρθες στέγες τῶν σπιτιῶν, χαλάει τὴ μεγάλη ἔγνοια που σπατάλησε ὁ ἀνθρώπος γι' αὐτὸ τὸ σιγῦρισμα.

Τὸ ὠραῖο ἀνέγγιχτο χιόνι φέρνει μιὰ ἰδιαιτέρη ὁμορφιά. Δημιουργεῖ ένα δεσμὸ ὅπου ἀκροπιάνονται ἡ Ἑλβετία και οι ψυχές μας.

Τὸ χιόνι, βρίσκω, κρύβοντας τὴν ἀνθρώπινη δουλιὰ, ἐλευθερώνει τὸ πνεῦμα τῆς φύσεως. Τοῦ ξαναδίνει ὄλη του τὴν ἀνεξαρτησία, ὄλο του τὸ μέγεθος και μιὰ φερά δὲ βρέθηκα τόσο σιμὰ, τόσο ἀρμονισμένη με τὴν Ἑλβετικὴ φύση.

Ταξιδεύοντας στὸν ὠκεανό, πέρασαν πέντε μῆνες, —στὴν ἐπιστροφή που καθυστέρησαν τὰ ρεύματα και οι κακοκαιρίες,

Ὁ ὠκεανὸς ἦτανε ὄλο πείσμα. Μὰ τὸ καλοθάλασσο καράβι, ἀρμενίζοντας μέρα-νύχτα στὰ πανύψηλα κύματα, μὲ τὴν ἀκολουθία του ἀπὸ δελφίνια καὶ σκυλόψαρα, ἔφτασε στὰ γλυκὰ νερὰ τοῦ Τάμεση.

Πίσω, μακριά, στὴ Νέα Γῆ, ὁ βραζιλιάνικος ἥλιος θὰ ὠρίμαζε τὶς μπανάνες καὶ θὰ ξάνοιγε τὰ βασιλικά νερολούλουδα, κι' ἐδῶ, στὴ χώρα τῆς μαυρίλας καὶ τῆς ὀμίχλης, στὴ χώρα τῆς δουλειᾶς καὶ τοῦ μόχθου, στὴν καρβουνιασμένη Ἀγγλία, ξανάβρισκα τὸ χειμῶνα.

Οἱ μέρες περνοῦσαν, καὶ σὲ λίγο ἔπρεπε νάρχισι τὸ νέο ταξίδι τῆς ἐπιστροφῆς.

Τὰ ταξίδια εἶναι μεθυστικά ὅσο τὸ ἀγνότερο κρασί. Ὅσο μακρύτερα ταξιδέψεις, τόσο σὲ κυριεύει ἡ ἐπιθυμία νὰ ἐξακολουθήσεις, νὰ ἀιστανθεῖς ἀκόμη κι' ἄλλα συ-

ναισθήματα, κι' ἄλλες συγκινήσεις. Στὸ διάβα σου, αἰσθάνεσαι, ἀκοῦς σχεδόν, νὰ φθάνουν ἀπὸ τὶς γύρω πόλεις οἱ παρακλήσεις, οἱ κουβέντες πού προσφέρουν ἄλλες γοητεῖες, τάζουνε νέες ὁμορφιές.

Τοῦ Ὀδυσσεῶς σφραγίσανε μὲ κερί τ' αὐτιά, γιὰ νὰ μὴν παρασυρθεῖ ἀπὸ τὰ μαγευτικά τραγούδια τῶν σειρήνων. Σὰ σειρήνες δὲν εἶναι ὅλες οἱ ἀγνωστες πόλεις;

Ὡραῖες πόλεις, πού δὲν σὰς φοβίζουνε τὰ χρόνια, τραγουδήστε γιὰ τοὺς ταξιδιώτες τραγούδια ὅμοια μὲ κείνα πού γνώριζαν οἱ μυθολογικὲς νεράιδες. Ἐκεῖνος πού ἔχει μιὰ ἔγνοια, ἕνα δεσμό, ἄς σφραγίσαι τ' αὐτιά, γιὰ νὰ γυρίσει στὴν πατρίδα, μὰ οἱ ὄρφανοί, ὅσοι εἶναι κατὰμονοι, νὰ πάρουνε ἔσῳς γιὰ μάνα, καὶ σὰς ν' ἀγαπᾶνε καὶ νὰ ὀμνοῦνε.

ΑΘΑΝΑΣΙΑ Ι. ΑΝΕΜΟΓΙΑΝΝΗ

ΑΠΟ ΤΙΣ ΩΔΕΣ ΤΟΥ ΟΡΑΤΙΟΥ

ΣΤΗΝ ΕΤΑΙΡΑ ΛΥΝΤΙΑ (ΒΙΒΛ. Α' — ΩΔΗ 26)

Αἰ, τώρα πιά λιγώτερες φορές μέσα στις νύχτες
στὰ παρεθύρια τὰ κλειστά χτύπους ἀκοῦς συχνούς!
Λιγότεψαν οἱ ἀκόλαστοι πού ἐρχόντουσαν ξενύχτες
καὶ δὲ χαλᾶν τὸν ὕπνο σου ἀδιάκριτα μ' αὐτοῦς.

Ἄνοιγοκλειοῦσε εὐκόλα πρὶν ἢ πόρτα σου! Θυμάσαι;
Μὰ τώρα τὸ κατῶφλι τῆς φυλάει ἀγκαλιαστά!
Δύσκολα πιά τέτοια νὰ κλαῖν ἀκοῦς: «Λύντα, κοιμᾶσαι;
πού ἐγώ, ὁ καλὰς σου, χάνομαι στὰ μακρονύχτια αὐτά;

Κάτω ἀπ' ἀσέληνο οὐρανὸ καὶ Σὺ, μὲ τὴ σειρά σου,
Θὰ κλάψης κάποτε γριὰ σ' ἀπόμερο στενὸ,
σ' ὄρες χειμῶνα, βλέποντας ἀδιάφορους μπροστὰ σου
αὐτοῦς πού σὲ τριγύριζαν ἐκεῖνον τὸν καιρὸ!

Γεμάτος φλόγα ὁ Ἔρωτας κι' οἱ Πιθυμῖες, Μαινάδες,
τὰ πληγωμένα στήθια σου μὲ λύσσα θὰ κεντοῦν,
θὰ σοῦ ξανάψουν τὶς ὀρμές τρελλές, σὰ στις φοράδες,
μὰ μοναχὰ στὰ δάκρυα σου ξεθύμασμα θὰ βροῦν!

Χλωρὸ κισσὸ ὄλοπράσινο θέλουνε στὴ χαρὰ τους
οἱ Νέοι γιὰ τὰ στεφάνια τους, κι' ὄχι μυρτιές ξερές!
Τὰ φύλλα πού μαράθηκαν τὰ ρίχνουνε μακριὰ τους
στοῦ ἀγύριου Ἔβρου τὶς θολές καὶ κρύες νεροσυρμές!

(Μεταφρ.) ΜΙΜΗΣ ΛΟΥΚΑΤΟΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΙΛΛΑΝΤ

Ἀπόλυτα σύγχρονος δὲν εἶναι, βέβαια, ὁ Ἀλέξανδρος Κίλλαντ, πού πέθανε λίγα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον. Κ' ἐπειτα, μαζί μὲ τὸν Ἴψεν, τὸν Μπγιόρνσον καὶ τὸν Ἰωνᾶ Λι, συμπληρώνει τὴ μεγάλη τετράδα τῶν Ἰορβηγῶν συγγραφέων, πού βάλανε, μπορεῖ νὰ πῆ κανένας, τὰ στερὰ θεμέλια μιᾶς λογοτεχνίας πού ἀρχίζει στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα καὶ πού τὴν παράδοσή της συνεχίσανε ὡς σήμερα λογοτέχνες ὡς τὸν Ἄρνε Γκάρμπουργκ, τὸν Γκούνναρ Χάιμπεργκ, τὸν Κνουτ Χάμσον, τὴν Ὀννοτενι καὶ τὸ Γιόχαν Μπόγερ. Ὡστόσο μπορεῖ νὰ στέκει πλάι στοὺς σύγχρονους, γιατί ἔχει μιὰ πολὺ στενὴ πνευματικὴ συγγένεια μαζί τους. Ἄν μάλιστα δὲ ζοῦσε σὲ μιὰ χώρα πού ἔπαιρνε τότε τὴν πρώτη πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ της διαμόρφωση καὶ πού ἦτανε πολὺ φυσικὸ τὰ κοινωνικὰ της προβλήματα ν' ἀπασχολοῦνε περισσότερο ἀπὸ ὅλα τ' ἄλλα κάθε διανοούμενο, ὁ Ἀλέξανδρος Κίλλαντ θάβηκε σίγουρα ἕνα λογοτεχνικὸ ἔργο κατὰ πολὺ σημαντικώτερο καὶ θὰ διεκδικοῦσε μὲ ὅλο του τὸ δίκιο μιὰ θέση πλάι στὸν πατέρα τῆς νορβηγικῆς πεζογραφίας, τὸν Μπγιόρνσον, πού ἔμεινε πιστὸς στὴς καθαρῆς τέχνης τὴν προσταγὴ καὶ τὸ νόημα. Γιατί, χωρὶς νάχη, φυσικά, τὸ πληθωρικὸ καὶ πηγαῖο ταλέντο τοῦ Μπγιόρνσον, παρουσιάζει ὡστόσο μεγάλες συγγραφικὲς ἀρετὲς: μοναδικὴ περιγραφικὴ καὶ ψυχολογικὴ δύναμη, μιὰ φυσικὴ ἀφηγηματικὴ τέχνη σπάνια καὶ μιὰ φραστικὴ πληρότητα, πού ὅμοια τῆς δούκολα συναντιέται στὴ νορβηγικὴ λογοτεχνία. Ὁ Κίλλαντ εἶναι ἴσως ὁ καλύτερος Νορβηγὸς στιλίστας. Μὰ, καθὼς εἶπαμε, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὶς κοινωνικὲς καὶ πολιτικὲς ζυμώσεις τοῦ καιροῦ του, δὲν εἶδε τὴ ζωὴ μὲ τὸ γαλήνιο μάτι τοῦ δημιουργοῦ, πού θέλει νὰ συνταιριάσει τὸ προσωπικὸ του ἄραμα μὲ τῆς ζωῆς τὴν ἀλήθεια, καὶ παρασύρθηκε ἀπὸ τὴν ἀνίσθη διαμόρφωση τῆς τελευταίας σὲ μιὰν, εὐτυχῶς ὄχι πάντα, ἐμπαθῆ ὄσο καὶ προγραμματικὴ πολεμικὴ ἐναντίον τῶν ἀφορμῶν τῆς ἀνθρώπινης κακομοιρίας καὶ δυστυχίας. Ἄν ὅμως ἐξαιρέσει κανένας τὸν Μπγιόρνσον, πού κι' αὐτὸς δὲν ἀντιστάθηκε στὸν πειρασμὸ τοῦ καιροῦ του γράφοντας τὰ θεατρικὰ του ἔργα, ὅλοι, σχεδὸν χωρὶς ἐξαιρέση, οἱ Νορβηγοὶ συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μὲ τὸν Ἴψεν ἐπὶ κεφαλῆς, παρασυρθήκανε ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ διαμάχη καὶ σηκώσανε τὴ σημαία τῆς ἀνταρσίας. Ἡ μόνη διαφορά εἶναι πὼς ὁ Ἴψεν, ὡς ἰσχυρότερο δημιουργικὸ ἔνστιχτο, μπόρεσε καὶ στὸ λεγόμενὸ κοινωνικὸ του θέατρο νὰ πλάσει τύπους ἀντιπροσωπευτικὸς κ' αἰώνιους καὶ νὰ δώσῃ τὴν τεχνικῶς ἀρτιώτερη μορφή τοῦ σύγχρονου δράματος.

Ὁ Ἀλέξανδρος Κίλλαντ γεννήθηκε τὸ 1849 στὸ Στάβαγκερ καὶ κεῖ τέλειωσε τὶς ἐγκύκλιες σπουδές του. Σὲ ἡλικία 30 χρονῶν δημοσίεψε τὸ πρῶτο βιβλίον του, τὰ «Μικρὰ διηγήματα», πού τὸν ἔβαλε ἀμέσως στὴν πρώτη σειρά τῶν Νορβηγῶν πεζογράφων. Πῆρε διπλωμα ἀπὸ νομικὰ κ' ἔζησε πολλὰ χρόνια στὸ Παρίσι, πού ἡ ζωὴ του τοῦδωσε τὴ στόφα πολλῶν ἀφηγηματικῶν ἔργων του. Μὰ σὲ ἡλικία 42 χρονῶν σταμάτησε ξαφνικὰ νὰ γράφῃ. Ἄνοιξε ἕνα ἐργαστάριο κεραμοποιίας στὰ περίχωρα τοῦ Στάβαγκερ κι' ἀργότερα ἔγινε δῆμαρχος στὴ γενέτειρά του καὶ διοικητὴς τοῦ Μόλντε. Ἀπὸ τὰ 1891 ὡς τὰ 1905 πού πέθανε, δὲν ἔγραψε τίποτε ἄλλο, ἐξὸν ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ σύγγραμμά «Γύρω στὸ Ναπολέοντα», πού στέκει ξεχωρὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη ποιητικὴ δημιουργία του. Τὰ λογοτεχνικὰ του ἔργα τὰ γράφει ἀνάμεσα τοῦ 1879 καὶ 1891. Στὸ μυθιστόρημά του «Ἰακώβ», ὁ Κίλλαντ χτυπᾷ ἀλύπητα τὴν κυριαρχία τοῦ κλήρου στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου του, κυριαρχία πού ἐμποδίζει τὴν ἐλεύθερη προσήλωσιν τοῦ ἀνθρώπου στὶς πνευματικὲς πηγές τῆς μορφῆς καὶ τῆς χαρᾶς. Πλαστικώτερο καὶ μὲ βαθύτερη ζωικὴ σύλληψη εἶναι τὸ μυθιστόρημά του «Κάρμαν καὶ Βόρσε» καὶ τὰ μεγαλύτερα διηγήματά του «Ἐλση», «Τὸ χιόνι» καὶ «Τ' Ἀη Γιαννίου». Τὰ μυθιστορηματὰ του «Δουλευτὴς λαὸς» καὶ «Φαρμάκι» — στὸ τελευταῖο χτυπᾷ τὴν καταστροφικὴ ἐπίδραση τοῦ σχολειοῦ τοῦ καιροῦ του πάνω στὶς ἀπλαστες ψυχές τῶν παιδιῶν — ἀρέσανε λιγώτερο. Ξεχωριστὴ θέση παίρνει στὴν παραγωγή τοῦ Κίλλαντ τὸ μικρότερο διηγημά του «Γυρνώντας στὸν τόπο μας», πού κλείνει, παρὰ τὴν προγραμματικὴ θέση τοῦ συγγραφέα γιὰ τὸ ζήτημα τῆς γυναίκας, μερικὲς ἀπὸ τὶς πιὸ βμορφες καὶ δυνατὲς σελίδες του. Ἀπὸ τὰ μικρὰ διηγήματά του, τὶς «νοβελέττες» του, μπορεῖ νὰ ξεχωρίσει κανένας ἀληθινὰ ἀριστουργήματα περιγραφικῆς τέχνης καὶ καλοῦ ὄψους. Ὁ Κίλλαντ ἔγραψε ἐπίσης καὶ γιὰ τὸ θέατρο. Στὸ ἔργο του «Γρία Ζευγάρια» ἐξετάζει ἕνα ἀγαπημένον θέμα τῆς ἐποχῆς του, τὸν ἐλεύθερον ἔρωτα. Στὸν «Κηδεμόνα τῆς Μπέττης» σατυρίζει χωρὶς αἴχτο τὶς κυρίαρχες κοινωνικὲς τάξεις τῆς Χριστιανίας, τοὺς νεαροὺς καλλιτέχνες καὶ τοὺς «ἐκκολλητομένους» πολιτικάντηδες, πού μάχονται τόχα γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῶν νέων ἰδεῶν, ἐνῶ στὸ βάθος εἶναι στοιχεῖα συντηρητικὰ κ' ὀπισθοδρομικά. Τέλος στὸ ἔργο του «Ὁ καθηγητὴς» μᾶς δίνει μιὰ φάση τῆς ἀδιάκοπης κ' ἀδιάλλαχτης διαμάχης ἀνάμεσα παλαιῶν καὶ νέων, καθὼς ὁ Ἴψεν στὸν «Ἀρχιτέκτονα Σόλντε». Ὡστόσο δὲ θάπρεπε νὰ πιστέψουμε πὼς ὁ Κίλλαντ, πού ὡς ἰδεολόγος ἄλλωστε δὲν ἀνήκει σὲ καμμιὰν ὀρισμένην πατρίδα, μὰ χτύπησε χωρὶς διάκριση, δεξιὰ κ' ἀριστερά, ὅπου ἔβρισκε τὴν ψευτιά καὶ τὴ σαπίλα. Θυσίασε ὀλότελα τὴν τέχνη στὴν ἰδεολογία του. Καθὼς εἶπαμε, τὸ ἔργο του παρουσιάζει σπάνιες συγγραφικὲς ἀρετὲς καὶ μερικὰ, προπάντων ἀπὸ τὰ μικρότερα, ἀφηγηματικὰ ἔργα του, εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα τῆς νορβηγικῆς καὶ, γενικώτερα, τῆς σκανδιναυικῆς λογοτεχνίας.

Στὴν Ἑλλάδα ἔγινε γνωστὸς ὁ Κίλλαντ ἀπὸ τὸν ὑποφαινόμενον μὲ μιὰ σειρά διηγηματὰ του μὲ τὸ γενικὸ τίτλο «Ἡ μάχη τοῦ Βατερλώ», πού βγήκανε σὲ βιβλίο ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια. Καὶ φαίνεται πὼς ἡ λογοτεχνικὴ ἀξία του ἀναγνωρίστηκε, γιατί λίγα ἀργότερα παρουσιάστηκαν κι' ἄλλες μεταφράσεις ἔργων του. Τὸ διηγημά του «Ὁ βάλτσας», πού δημοσιεύομε σήμερα, μιὰ φαντασία πιὸ πολὺ παρὰ ἕνα διηγημα, εἶναι ἕνα κομμάτι ἀρκετὰ συγκινημένο καὶ πρωτότυπο, πού φανερώνει τὴ χαρακτηριστικὴ ἐκείνη προσήλωσιν ὅλων τῶν βορειῶν συγγραφέων στὸ χῶμα τῆς γῆς τους.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

Ο ΒΑΛΤΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ψηλά, πίσω από τὸν κάμπο μὲ τὰ ρεῖκια, πετοῦσε ἕνας γέρος, φρόνιμος κόρακας.

Εἶχε νὰ κάνει ἀκόμα κάμποσα μίλλια δρόμο, σύρριζα στὴν παραλία, γιὰ νὰ ξεθάψῃ ἕνα γουρουνίσιο αὐτί, ποῦ τόχε κάπου χωμένο ἀπὸ τὸν παλιὸ καλὸν καιρὸ. Τώρα πιά ἦτανε χινόπωρο καὶ ἡ θροφή σπάνιζε.

Ὅταν ἔρχεται ἕνας κόρακας — λέει ὁ μπάρμπα Μπρέμι—φτάνει νὰ κοιτάξῃ ἕνα γύρο, γιὰ νὰ διακρίνῃ καὶ τὸ δεύτερο.

Ὅσο ἄνθρωπος θὰ μπορούσε νὰ βλέπῃ κανέναν ἐπίμονα κατὰ τὴ μεριά ποῦ ἐρχότανε ὁ γέρος, φρόνιμος κόρακας—ἦτανε κ' ἔμεινε κατόμιμος. Καὶ χωρὶς νὰ σκοτίζεται γιὰ τίποτα, γλυστροῦσε τώρα μὲ τὰ γερά καὶ μαῦρα σὰν τὸ κάρβουνο φτερά του ἀνάμεσα ἀπὸ τὸν πυκνὸ βροχερὸν ἀέρα, τραβώντας ὀλοῖσα κατὰ τὴ νοτιά, χωρὶς νὰ βγάζει τσιμουδιά ἀπ' τὸ στόμα του.

Καθὼς ὁμοῦ πετοῦσε ἔτσι ἀργὰ καὶ συλλογισμένα, τὰ διαπεραστικὰ μάτια του παρακολουθοῦσαν κάτω τὸ τοπίο, καὶ τὸ γεραλέο πουλὶ θύμωνε.

Χρόνο μὲ τὸ χρόνο οἱ πράσινες καὶ οἱ κίτρινες λουρίδες ἐκεῖ κάτω πληθαίνουν καὶ μεγαλώνανε· κομμάτια κομμάτια ξεχωρίζανε ἀνάμεσα στὴ χέρσα γῆ· κ' ὕστερα ξεπροβάλλανε μικρὰ σπίτια μὲ στέγες ἀπὸ κόκκινα κεραμίδια, μὲ χαμηλές καπνοδόχες, ποῦ βγάζανε πηχτὰ σύννεφα—παντοῦ ἄνθρωποι κ' ἔργα ἀνθρώπων!

Θυμότανε ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς πρώτης νιότης του—θὰ περάσανε ἀπὸ τότε κάμποσοι χειμῶνες—πὼς σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ μέρος μπορούσε μιά χαρὰ νὰ ζήσῃ ἕνας ἱκανὸς κόρακας μὲ τὴ φαμελιά του: ἀπλώνονταν μεγάλα, ἀτέλειωτα ρεικοφυτεμένα κομμάτια γῆς, νιογέννητοι λαγοὶ τριγυρίζανε, ἀμέτρητα κοπάδια μικρόπουλα, καὶ κάτω στὴν παραλία ἕνα πλήθος φουντωτὲς ἀγριοχηνες μὲ μεγάλα κ' ὁμορφα αὐγά—κοντολογῆς βρισκόντουσαν ἐκεῖ πολλοὶ καὶ διαλεχτοὶ μεζέδες, καταπῶς μπορούσε νὰποθυμῆσῃ ἡ καρδιά του.

Τώρα ὁμοῦ τὸ ἕνα σπίτι ἀκουμποῦσε πάνω στὸ ἄλλο, χρυσοκίτρινα, χωράφια καὶ πράσινα λειβάδια ξεχωρίζανε παντοῦ, κ' ἡ θροφή ἦτανε τόσο λίγη, ποῦ ἕνας γέρος, σεβάσιμος κόρακας ἔπρεπε νὰ κἀνὲ ὀλάκερα μίλλια δρόμο γιὰ τὸ χατήρι ἑνὸς συχαμένου γουρουνίσου αὐτιοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι—Ναί, οἱ ἄνθρωποι!—Τὸ γεραλέο πουλὶ τοὺς ἤξερε πολὺ καλά!

Μεγάλωσε ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ μάλιστα ἀνάμεσα σὲ μερικοὺς ἀπ' τοὺς καλύτερους τῆς ράτσας αὐτῆς. Στὸ μεγά-

λο μετόχι, πολὺ κοντὰ στὴν πολιτεία, πέρασε ὄλα τὰ χρόνια τῆς παιδικῆς καὶ τῆς νεανικῆς του ζωῆς.

Κάθε φορὰ ὁμοῦ ποῦ περνοῦσε τώρα πάνω ἀπὸ τὸ χτήμα, πετοῦσε πολὺ ψηλὰ στὸν ἀέρα, γιὰ νὰ μὴν τὸν ἀναγνωρίσῃ κανένας. Γιατὶ σὰν ἔβλεπε κάτω στὸν κῆπο μιά γυναικεία κορμωστασιά, θαρροῦσε πὼς ἦταν ἡ νέα δεσποσύνη μὲ τὰ πουντραρισμένα μαλλιά καὶ τοὺς φραντσέζικους φιδύγους: στὴν πραγματικότητα ὁμοῦ ἦτανε ἡ κόρη τῆς μὲ τὰ κάτασπρα μαλλιά καὶ τὰ κρέπια τῆς χηρευάμενης!

Ἄν δὲν τὰ πέρασε μαθὲς καλὰ μὲ τοὺς καθὼς πρέπει ἀνθρώπους;—Μμ—ἔτσι κ' ἔτσι—ὅπως θὰ τῶπαιρνε κανένας. Θροφή μπόλικη κ' ἕνα σωρὸ πράματα γιὰ νὰ μάθῃ ὡστόσο ἦτανε πάντα μιά σκλαβιά· τὰ πρῶτα χρόνια μὲ ψαλιδισμένη τὴν ἀριστερή του φτερούγα κ' ἀργότερα μὲ τὸ νὰ λὲῖ ὀλοένα «patole d' lionneur», καθὼς συνηθίζε νὰ λὲῖ κ' ὁ γέρος ἀφέντης.

Μὰ αὐτὸν τὸ λόγο τιμῆς τὸν εἶχε πατήσῃ, κ' ἕνα πασίχαρο κ' ἡλιόχαρο ἀνοιξιὰτικο πρωῖνὸ, σὰν εἶδε νὰ περνᾷ μιά μαύρη κορακίνα, ποῦ ἀστραφτε ἀπὸ νιάτα, τῶσκασε ἀπὸ τὸν κῆπο.

Ὅστερ' ἀπὸ λίγον καιρὸ—θᾶτανε κάμποσοι χειμῶνες ἀργότερα—ξαναγύρισε στὸ μετόχι. Μὰ ἕνα σωρὸ ξένα παιδιὰ ἀρχίσανε νὰ τοῦ πετᾶνε πέτρες· ὁ γέρος ἀφέντης κ' ἡ ἡλικιωμένη δεσποσύνη δὲν ἦτανε πιά στὸ σπίτι.

—Θὰ πήγανε σίγουρα στὴν πολιτεία, συλλογίστηκε ὁ κόρακας, καὶ ξαναγύρισε ὕστερ' ἀπὸ κάμποσο καιρὸ.

Ὅσο τοῦκαναν καὶ πάλι ἴδια ὑποδοχή.

Τότε τὸ γεραλέο, σεβάσιμο πουλὶ—γιατὶ στὸ μεταξύ διάστημα εἶχε γεράσει στ' ἀλήθεια—ἔνοιωσε μιά βαθύτατη προσβολὴ καὶ πέταξε γιὰ πάντα ἀπὸ τὸ χτήμα. Τώρα πιά δὲν ἤθελε νάχη καμμιά δόσση ψιά μὲ τοὺς ἀνθρώπους, κ' ὁ γέρος ἀφέντης μαζί μὲ τὴν ἡλικιωμένη δεσποσύνη θὰ μπορούσαν νὰ κοιτάζουσαν ὅσον καιρὸ τοὺς βάσταγε γιὰ νὰ τὸν ἀνακαλύψουνε—καὶ κοιτάζανε ἀληθινὰ—γι' αὐτὸ ἦτανε πολὺ σίγουρος.

Κι' ὄλα, ὄλα ὅσα εἶχε μάθει, τὰ ἔχασε· καὶ τίς δύσκολες γαλλικὲς λέξεις ποῦ εἶχε μάθει μέσα στὸ σαλόνι ἀπὸ τὴ νέα δεσποσύνη καὶ τίς ἀνισα εὐκολες χωριάτικες ἐκφράσεις, ποῦ τίς εἶχε μάθει μὲ τὸ σπαθὶ του, ἔξω, στὸ διαμέρισμα ποῦ μένανε τὰ δουλικὰ.

Μονάχα δυὸ ἀνθρώπινες φωνὲς μένανε ἀκόμα στὴ θύμησή του, σὰν τὰ δυὸ ἄκρα τῆς ἀλλοτινῆς, τῆς περασμένης σοφίας του. Ὅταν εἶχε στ' ἀλήθεια καλὸ κέφι, τύχαινε καμμιά φορὰ νὰ λὲῖ: «Bonjour, Madame!» Ὅταν ὁμοῦ θύμωνε, ἔκραζε: «Ὁ διάολος νὰ σὲ πάρῃ!»

Σβέλτος καὶ σίγουρος γλυστροῦσε τώρα ἀνάμεσα ἀπὸ τὸν πυκνὸ βροχερὸν ἀέρα· ἐκεῖ μακρὰ ξεχώριζε κιάλας τὸ ἄσπρο στεφάνι τῆς ἀφρισμένης θάλασσας γύρω γύρω στὴν παραλία.

Ξαφνικὰ συγκέντρωσε τὴν προσοχὴ του σ' ἕνα μεγάλο, μαῦρο ἴσωμα, ποῦ ἀπλώνονταν ἐκεῖ κάτω. Ἦταν ἕνας βάλτος.

Τὰ χωριατόσπιτα στέκανε ὀλοτρόγυρα πάνω στὰ ψηλῶματα· μὰ κάτω στὴ χαμηλὴ κοιλάδα—θᾶχε κοντὰ ἕνα μίλλι μακρὸς—οὔτε χνάρι ἀνθρώπου φαινότανε· στίς ἄκρες μονάχα ξεχωρίζανε κάτι σωροὶ ἀπὸ πυρόχωμα, κάτι μαῦρα βουναλάκια, κ' ἀνάμεσα τοὺς κάτι λιμνοῦλες, ποῦ τὸ νερὸ τοὺς ἀστραφτε.

—Bonjour, madame! φώναξε ὁ γέρος κόρακας κ' ἀρχισε νὰ κάνει στὸν ἀέρα μεγάλες καμπύλες γύρω ἀπὸ τὸ βάλτο. Τὸ μέρος ἐκεῖνο φαινότανε τόσο πρόσχαρο, τόσο προκλητικὸ, ποῦ κατέβηκε ἀργὰ καὶ προσεχτικὰ καὶ κάθησε πάνω σὲ μιά ρίζα δέντρου ἀνάμεσα στὸ βάλτο.

Ἐδῶ ἦτανε πάνω κάτω ἔτσι καθὼς στὸν παλιὸν καιρὸ—ἔρημα καὶ βουβά.

Ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ὅπου τὸ χῶμα ἦτανε ἀκόμα στεγνὸ, φυτρῶνανε λίγα σκοῖνα καὶ μερικὰ χαμηλὰ ἀγριοχορτά. Ὅλο τὸ ἄλλο μέρος ἦτανε μιά ἴσια, μαύρη κ' ὀλόρφανη γῆ—ὕγρη καὶ γεμάτη βουρκοτόπια· κάτι σταχτιὲς στριφτὲς ρίζες δέντρων ξεπροβάλλανε, ἀνάκατες καὶ περιπλεγμένες ἢ μιά μὲ τὴν ἄλλη, σὰν ἕνα ροζάριο δίχτυ.

Ὁ γέρος κόρακας καταλάβαινε πολὺ καλά τί ἔβλεπε. Σ' αὐτὸ τὸ μέρος βρισκόνταν ἄλλοτες δέντρα,—ὡστόσο αὐτὸ θᾶτανε πρὶν ἀπὸ τὸ δικὸ του καιρὸ.

Τὸ δᾶσος εἶχε φύγει, τὰ κλαδιὰ κ' οἱ φυλλωσιὲς—ὄλα εἶχανε φύγει. Μονάχα οἱ ρίζες μένανε ἀκόμα ἐκεῖ· βαθειὰ, κάτω ἀπὸ τὴ μαλακιά μάζα τῶν ἰνῶν καὶ τοῦ νεροῦ, ἀξάινανε ἀκατάστατα.

Ὅσο ἢ μεταβολὴ δὲ μπορούσε πιά νὰ προχωρήσῃ ἄλλο· ἔτσι θᾶμενε πάντα, κ' οἱ ἄνθρωποι ἔπρεπε νὰ τ' ἀφήσουνε ἀπειραχτο, καταπῶς ἦτανε τώρα.

Τὸ γεραλέο πουλὶ ἀναστρωθῆκε· τὰ χωριατόσπιτα ἦτανε μακρὰ, κ' ἐκεῖ, ἀνάμεσα στὸν πλατὺ βάλτο, ἔνοιωθε μιά γνώριμη σιγουριά. Ἄς εἶναι, μερικὰ ἀπ' τὰ παλιὰ πράματα ἔπρεπε νὰ τ' ἀφήσουνε στὴν ἡσυχία τοὺς! Γυάλισε τ' ἀστραφτερά μαῦρα φτερά του κ' εἶπε κάμποσες φορές:

—Bonjour, Madame! — Bonjour, Madame!

Ξαφνικὰ ὁμοῦ εἶδε νὰ κατηφορίζουσαν ἀπὸ τὰ κοντινὰ χτήματα κάτι ἄντρες μὲ ἄλογα καὶ κάρρα· δυὸ μικρὰ παιδιὰ τρέχανε ἔξω-

πίσω. Τραβούσανε ἕνα στριφτὸ δρόμο ἀνάμεσα στὰ μικρὰ βουναλάκια, ποῦ πήγαινε ὀλοῖσα στὸ βάλτο.

—Σὲ λίγο θὰ σταματήσουνε, συλλογίστηκε ὁ κόρακας.

Ὅσο ζυγῶνανε ὀλοένα καὶ περισσότερο· ἀνῆσχα γύριζε τὸ γεραλέο πουλὶ τὸ κεφάλι του ἕνα γύρο. Ἦτανε, μὰ τὴν ἀλήθεια, παράξενο πόσο βαθειὰ τολμούσανε οἱ ἄνθρωποι νὰ προχωροῦνε!

Ἐπὶ τέλους σταματήσανε, κ' οἱ ἄντρες ἀρπάξανε τότε τσάπες καὶ τσεκούρια. Ὁ κόρακας μπόρεσε νὰ δῃ πὼς εἶχανε καταπιαστῆ μὲ μιά μεγάλη χόντρη ρίζα δέντρου, ποῦ θέλανε νὰ τὴν κόψουνε.

—Σίγουρα θὰ μαιλντίσουνε πολὺ γρήγορα, συλλογίστηκε ὁ κόρακας.

Ὅσο δὲν κουραστήκανε καθόλου· βαρούσανε ὀλοένα μὲ τὰ τσεκούρια—ἦτανε τὰ πιὸ κοφτερά ποῦ εἶχε δεῖ ὁ κόρακας στὴ ζωὴ του—σκάβανε, χτυπούσανε καὶ τραβούσανε, ὥσπου στὸ τέλος τὰ καταφέρνανε στ' ἀλήθεια νὰ ξεκολλήσουνε τὸ χόντρο κορμὸ καὶ νὰ πετάξουνε στὸν ἀέρα ὀλόκερο τὸ δυνατό καὶ πολύριζο δίχτυ.

Τὰ μικρὰ παιδιὰ εἶχανε πιά κουραστῆ νὰ σκάβουνε κανάλια ἀνάμεσα στίς λιμνοῦλες.

—Κοίτα ἐκεῖ πάνω τὸ μεγάλο κοράκι, εἶπε τὸ ἕνα.

Ὅστερ' ἀρματωθῆκανε μ' ἕνα μεγάλο σωρὸ πέτρες κ' ἀρχίσανε νὰ προχωροῦνε ἀνάμεσα στὰ μικρὰ βουναλάκια.

Ὁ κόρακας τᾶβλεπε πολὺ καλά! Ὅσο εἶχε δεῖ κ' ἄλλα ἀκόμα χειρότερα!

Ὅσο ἀκόμα κ' ἐδῶ ὄξω, στὸ βάλτο μὲ τὸ πυρόχωμα, δὲ μπορούσε νὰ βρῆ κανένας εἰρήνη κ' ἀσφάλεια γιὰ τὰ γεράματα. Νά, μόλις τώρα εἶχε δεῖ, πὼς ἀκόμα κ' οἱ σταχτιὲς δέντροριζες, ποῦ ἦτανε πιὸ γέρικες κ' ἀπ' τὸν πιὸ γέρος κόρακα καὶ τόσο βαθειὰ μπηγμένες μὲς στὸ βαθὺ καὶ τὸν ἄστυρο βάλτο—ἀκόμα κ' αὐτὲς ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσουνε μπροστὰ στὰ κοφτερά τσεκούρια.

Κι' ὅταν τὰ βρωμόπαιδα ζυγῶσανε τόσο πολὺ, ὅσο γιὰ νὰ τὸνε βάλουνε στὸ σημάδι, ὁ κόρακας ἀνοιξε τίς βαρεῖες φτεροῦγες του κ' ἀνέβηκε ψηλά.

Καθὼς ὁμοῦ ζυγιαζότανε στὸν ἀέρα καὶ κοίταζε κάτω τοὺς ἄντρες ποῦ δουλεύανε ἀργὰ καὶ τὰ χαζὰ παιδόπουλα, ποῦ στέκονταν ἀκόμα ἐκεῖ καὶ τοῦ πετοῦσανε πέτρες, ἕνας θυμὸς κυρίεψε τὸ γεραλέο, σεβάσιμο πουλὶ.

Σὰν ἀητὸς ρίχτηκε κατὰ πάνω τοὺς κ' ἐνῶ οἱ μεγάλες φτεροῦγες του χτυπήσανε κοντὰ στ' αὐτιά τους, ἔβγαλε μιά τρομερὴ φωνή: «Ὁ διάολος νὰ σὲ πάρῃ! Ὁ διάολος νὰ σὲ πάρῃ!»

Τὰ παιδιὰ πέσανε χάμω μ' ἕνα ξεφωνητὸ λαχτάρας. Ὅταν ὁμοῦ ὕστερ' ἀπὸ λίγες στιγμὲς ξεθαρρέψανε καὶ ξανασηκώσανε τὰ μάτια τους, ἔρημιά καὶ σιωπὴ βα-

σίλευε ἓνα γύρω — μακριὰ στό βάθος ἀρ-
μένιζε ἓνα μοναχικό, μαῦρο πουλί κατὰ
τῆ Νοτιά!

Ὡστόσο, σά μεγαλώσανε καί γίνανε πιά
ἀντρες, — ἀκόμα κι' ὡς τῆ μέρα τοῦ θανά-
του τους, — εἶχανε τήν ἀκλόνητη πεποίθησι
πὼς ἐκεῖ ἔξω στό μαῦρο βάλτο τούς εἶχε

παρασιασθή ὁ διάολος ὀλοζώντανος σάν
ἓνα τεράστιο μεγάλο μαῦρο πουλί μέ φλό-
γινα μάτια.

Κι' ὁμως δέν ἦτανε παρὰ ἓνας σεβάσιμος
γέρος κόρακας, πού τραβοῦσε κατὰ τῆ
Νοτιά, γιά νά ξεθάψη ἓνα γουρουνίσιο
αὐτί, πού κάπου τόχε χωμένο.

Μεταφρ. Α. Κ.

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΘΑ ΦΥΓΩ ΠΑΛΙ...

Θά φύγω πάλι: Θά χαθῶ στό τρισβαθα τοῦ δρόμου,
σά μιὰ ψυχὴ χιμαρική, σά μιὰ ψυχὴ χαμένη.
Τώρα, σάν ἓνα βλέφαρο πού σφάληξε, θά μένει
τ' ἀντικρινό, τό γνώριμο σέ σέ, παράθυρό μου...

Θά φύγω, ναί, καί θά χαθῶ, καθὼς εἶχα προβάλει,
ζητώντας, ἴσως, μιὰ κρυφὴ παρηγοριὰ κοντά σου!
Θά βυθιστῶ στή λησμονιά — κι' ἴσως τὰ βήματά σου,
σ' αὐτὴ τῆ ζήση τῆ μικρῆ, νά μὴ μὲ βροῦνε πάλι...

Κάλλιο νά πεῖς ὅτι ποτὲ δὲ θά μὲ δεῖς ἐμπρός σου,
πὼς ἤμουν ἓνα σύννεφο περαστικό, τό δεῖλι,
— καί πὼς τό φῶς πού μυστικά, γιά μᾶς, εἶχε ἀνατελεῖ,
τόδες, στόν ὕπνο τῆς αὐγῆς, μόνο, μέσ' στ' ὄνειρό σου...

Γιατί, στό τέλος, τίποτα, σ' ἀλήθεια δέν ὑπάρχει,
κι' ὅλα τὰ πλάθει τό μυαλό, κι' ἡ νύχτα τάχει φέρει...
Μπορεῖ καί σὺ, σά φάντασμα νά πέρασες — ποιὸς ξαίρει!
κι' ἄς ἦσουν Λάουρα — μιὰ φορά — κι' ἄς μ' ἔκανες Πετράρχη...

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΠΑΓΛΑΝΕΑΣ

ΤΩΝ ΧΙΝΟΠΩΡΩΝ ΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

Πάνω ἀπ' τῆ στέγη, ὡς μήνυμα, ἡ βροχὴ καθὼς ἤχει,
ἀπ' τοῦ θολοῦ μνημονικοῦ τό ξέθαφτο βιβλίο,
ἀπ' τὰ συρτάρια τὰ σκεβρά, τὴν κάθε συλλογὴ
τοῦ χινόπωρου ἀργοξυπνᾶ τό σάλεμα τό κρύο.

Χορὸ μέσα στήν κάμαρα στήνουνε ριγηλό
τ' ἀρχαῖα τὰ χινόπωρα κι' ἀπ' τοὺς παλιούς τοὺς στίχους
ἀναστημένες, βγαίνουνε σκιές μέ βῆμα ἀργό,
σάν ζωτικά, καί σέ πομπὴ βαδίζουνε στοὺς τοίχους.

Εἶναι τ' ἀχνὰ μουχρώματα κι' οἱ μαῦροι μισεμοί,
κι' εἶναι οἱ αἰώνιοι θάνατοι, τὰ χίλια μύρια «ὠϊμένα».
Κι' ἀπ' τὰ συρτάρια, ἀπ' τίς παλιές τίς συλλογές, λυγμοί
καί δάκρυα ἀναβρῦζουνε γιά κλώνια γυμνωμένα...

Χινόπωρο, πού ἔξω βογγᾶς, πρόσκαιρα, μέ καημό,
καί στίχοι τόσο ἐστολχειώσαν τὴν πένθιμή σου ἀνία,
ὦ πάψε πιά τό βόγγο σου, μὴ βροῦμε λυτρωμό
ἀπ' τοῦ μακάβριου κι' ἀνοστου χοροῦ τὴν τυραννία!

Ε. ΔΟΥΜΑΣ

Τὸ δεκαπενθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Κρίτρα.

Φίλοι μου κριτικοὶ μοῦ λένε ὅτι λαβαίνουν
συχνά, ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα ὅπως κι' ἀπὸ τίς
ἐπαρχίες, χειρόγραφα — ποιημάτων ἰδίως — γιά
τά ὁποῖα οἱ νεαροὶ ἀποστολεῖς τους τοὺς ζητᾶν
«τῆ φωτισμένη γνώμη τους». Τὸ πράγμα τοὺς
ἐρεθίζει πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅτι τοὺς κολα-
κεῖ. Τὰ καταλαβαίνω. Γιά νά δώσουν μιὰ
«φωτισμένη» γνώμη, πρέπει νά καθίσουν νά
διαβάσουν προσεχτικά τὰ χειρόγραφα, — ἀσχολία
ἀνιαρὴ, γιατί τίς περισσότερες, τίς πλείστες φο-
ρὲς στὰ χειρόγραφα αὐτὰ οὔτε ταλέντο βρῖσκουν
γιὰ νὸ ἐνθουσιασθῶν, οὔτε πάλι τέτοιες ἀνοη-
σίες πού νά τοὺς διασκεδάσουν. Ἐπειτα πρέ-
πει νά γάσουν ἄλλο τόσον καιρὸ γιά τὴ διατύ-
πωση τῆς γνώμης τους. Ὁ χρόνος ὁμως εἶναι
χρῆμα — σήμερὰ μάλιστα περισσότερο ἀπὸ ποτέ.
Χρῆμα — ἡ τουλάχιστον ἀγωνιώδης ἀναζήτησις
τοῦ... ζηήματος.

Μοῦ ἤρθε λοιπὸν μιὰ ἰδέα σχετικὰ μ' αὐτὸ
— πού τοὺς τὴν ὑποβάλλω:

Γιατί δὲ συνέρχονται, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουν
καὶ ἐπαγγελματικὸ σὺλλογο, νά συζητήσουν, νά
συντάξουν καὶ νά δημοσιεύσουν ἓνα εἶδος εἰδο-
ποιήσεως (εἰδοποιήσεως πρὸς τοὺς ἐνδιαφερο-
μένους) ὅτι, στό μέλλον, καμμία αἴτησις γιά τὴ
«φωτισμένη» κρίσις τους δὲ θά λαβαίνεται ὑπ'
ὄψη ἂν δέν συνοδεύεται ἀπὸ ἓνα ζηηματικὸ πο-
σὸ γιά κρίτρα; Τὸ ποσὸ αὐτὸ μπορεῖ νά ποι-
κίλει ἀνάλογα μέ τὸ φιλολογικὸ εἶδος πού θά
ὑποβάλλεται στήν κρίσις τους. Τόσα γιά τὰ
ποιήματα, τόσα γιά τὰ διηγήματα, τόσα γιά τὸ
μυθιστόρημα...

Ἀλήθεια: γιατί νά μὴν τὸ κάνουν; Δὲ θύταν
καθόλου γελοῖο — κι' ἀκόμα λιγότερο ἐξευτελι-
στικό. Τὸ νάσαι κανεὶς κριτικὸς εἶναι ἓνα ἐ-
πάγγελμα ὅπως κάθε ἄλλο — μέ μόνη τὴ διαφο-
ρά ὅτι ἀποφέρει λιγότερα ἀπὸ κάθε ἄλλο. Νά
μία περίστασις νά τὸ κάνουν κάπως πρὸ ἀπαθο-
τικό. Δόξα σοι ὁ Θεός, πέντε νεαροὶ Ἕλληνες
στοὺς δέκα γράφουν. Δὲ λέω ὅτι ὅλοι θά πρὸς-
τρεχαν στήν κρίσις τους, γιατί οἱ περισσότεροι
εἶναι βέβαιοι ὅτι γεννήθηκαν μεγαλοφρονεῖς. Ἀλ-
λά καί οἱ λίγοι πού ἔχουν ἀμφιβολίες, πάλι
θάταν ἀρκετοὶ γιά νά τοὺς ἐξυπαρξίσουν ἓνα
καλοῦται — καὶ ἀσφαλές — εἰσόδημα. Πιὸ καλὸ
καὶ πιὸ ἀσφαλές ἀπὸ ἐκεῖνο πού ἔχουν γράφον-
τας σ' ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ...

Τὸ πράγμα θά ξενίσει, βέβαια, στήν ἀρχή,
τοὺς «ἐνδιαφερομένους». Θά τοὺς ξενίσει — καί

θά τοὺς ἐννήσει. Ἀλλά δέν ἔχει σημασία. Οἱ
κριτικοὶ μποροῦν νάσαι βέβαιοι ὅτι θά τὸ συ-
νηθίσουν κι' ὅτι θά καταλήξουν νά τὸ βρῖσκουν
τόσο φυσικὸ ὅσο κι' ὅταν πληροῦν τὸ γιαντὸ
καὶ τὸ δικηγόρο τους ἢ, τουλάχιστον, ἓνα γρα-
φολόγο γιά νά τοὺς πεί τὸ χαρακτηριστὸν τους καὶ
μιὰ χαρτομάντισσα γιά νά μάθουν τὸ μέλλον
τους. Κατὰ τί ἄλλωστε εἶναι λιγότερο ἐνδιαφέ-
ρον νά μάθουν ἂν ἔχουν ἢ ὄχι ταλέντο, ἀπὸ τὸ
νά μάθουν ἂν ὑπάρχει ἢ ὄχι «μία ξανθὴ» στή
ζωή τους κι' ἓνας «ἠλικιωμένος» ἄνθρωπος πού
τοὺς θέλει τὸ κακό τους;

Τὸ κάτω-κάτω ἡ καινοτομία πού προτείνω
δέν εἶναι καὶ τόσο μεγάλη. Τὰ κρίτρα ὑπάρ-
χουν. Οἱ εκπαιδευτικοὶ πού κρίνουν τὰ μαθητι-
κὰ βιβλία πού ὑποβάλλονται πρὸς ἐγκρίσις, πλη-
ροῦνται κρίτρα. Οἱ συγγραφεῖς, ἔξω, πού δί-
νουν τὰ διάφορα φιλολογικὰ βραβεῖα, πληροῦ-
νται κρίτρα. Ἡ κ. Χορέρμη, στὰ μέλη τῆς
ἐπιτροπῆς πού ὄρισε γιά τὸν Χορέρμη θεατρι-
κὸ διαγωνισμὸ, εἶχε στείλει κρίτρα. Ἡ ἰδέα
μου ἐπομένως δὲ συνίσταται σὲ τίποτα περισσό-
τερο ἀπὸ τὴ γενίκευσίς τους.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἰδέας αὐτῆς καὶ στή χειρό-
τερη ἀκόμη περίπτωσις — στήν περίπτωση, δηλα-
δή, πού κανεὶς δὲ θά τοὺς στείλει στό ἐξῆς τὰ
χειρόγραφα του πρὸς κρίσις — πάλι θά εἶναι ἐπι-
κερδής: θά ἔχουν οἱ κριτικοὶ κέρδος τὸν καιρὸ
πὺ γάσαν σήμερὰ διαβάζοντας τέτοια χειρό-
γραφα καὶ ἀπαντώντας στοὺς ἀποστολεῖς τους...

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Ποιητὴς καὶ ἄνθρωπος.

Ὁ κ. Οὐράνης εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς καλοὺς
μας γράφοντας, μορφωμένος — πνεῦμα εὐρωπαϊ-
κό. θά λέγαμε — πού διαβάζεται μ' ἐνδιαφέρον
κ' εὐχάρια. Τὸ περιεχόμενον του ὁμως ἀρθρῶν
γιὰ τὸν Ἐντγκαρ Πόου, μέ τὸ ὁποῖο δογματί-
ζει τόσο ἀπόλυτα καὶ μέ κάποια φανατικὴ ἐπι-
μονὴ πὼς ἓνας ποιητὴς μπορεῖ νάσαι παλιάν-
θρωπος χωρὶς ὁ ἀνήθικος ἰδιωτικὸς του βίος
νά μειώνει τὴν ἀξία τοῦ ἔργου του, μᾶς ξάφνια-
σε ἢ μάλλον μᾶς ἀγανάκτησε ὥστε νά προσβαί-
νομε στήν ἀπάντησις αὐτῆ, ἀπὸ ἀγάπη, βέβαια,
γιὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

Ἀλλοίμονο γιά τὴν καινοτομία μας — θάσαι ἀνι-
κανὴ νά ἐξελιχθεῖ, νάνθρωθεῖ, νά πνευματο-
ποιηθεῖ καὶ νά δώσει μετὰ φιλολογικὸ καρπὸ —
λογοτεχνικὰ μεγαλοεργήματα — ἂν ὑπερισχύση
στοὺς φιλολογουμένους μας ἡ ἀρχὴ τοῦ κ. Οὐ-
ράνη πὼς ἡ ἠθικὴ δέν ἔχει σημασία γιά τὴ
ζωὴ τοῦ συγγραφέα.

γνώσεως ἔργων καὶ παρημένου ἔτσι ἀνγκαστικά πολλὰ μαζιὰ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς τέχνης.

Ὁ θάνατος τῆς Καρ Αλίξης ἄρχισε τὴν φρετινὴν τοῦ παραστάσεως μὲ μιὰ κομηντὶ τοῦ Verneuil «Τρόπεζα Νερὸ». Ἡ πρώτη εἶχε ἀναγγελλθεὶ μέρους πρὶν γιὰ μιὰ ὀρισμένη βραδιά, ἀλλὰ τὴν τελευταία στιγμὴ, ὅπως συμβαίνει δυστυχῶς συχνὰ στὴν Ἑλλάδα, ὅπου εἶναι φαίνεται ἀδύνατο νὰ κρατηθεῖ μιὰ τάξη, ἀναβλήθηκε γιὰ τὴν ἐπομένη. Ἐτυχε νὰ ἔχω διαθέσει ἐκεῖνη τὴ βραδιά, καὶ ὕστερα οἱ βροχές πού ξέσπασαν καὶ τὸ κρῖν πού ἀπλώθηκε στὴν Ἀθήνα μ' ἐμπόδισαν ἴσαμε σήμερον νὰ παρακολουθήσω τὴν παράσταση τῆς «Τρόπεζας Νερὸ». Εἶναι βέβαια μιὰ παράλειψη, ἀλλὰ δὲν νομίζω ὅτι ἔχει μεγάλη σημασία, δὲν νομίζω ὅτι ἡ κριτικὴ ἐνός λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ, πού διαφέρει ἀπὸ τὴν κριτικὴ τῆς ἐφημερίδος, ἢ ὅποια πρέπει νὰ παρακολουθεῖ βῆμα πρὸς βῆμα τὴν ἐνημερότητα, ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ ἀσχολεῖται συστηματικὰ καὶ μὲ τὰ ἔργα πού δὲν ἔχουν καμιά σχέση μὲ τὴν τέχνη. Τὴν «Τρόπεζα Νερὸ» τὴν ἔχω διαβάσει. Ὅπως ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Verneuil, δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἓνα ἐπιδέξιο συμβατικὸ κατασκευάσμα. Ἀνῆκει στὴν κατηγορία τῶν ἔργων πού δὲν ἔχουν κανένα ἄλλο προσὸν παρὰ ἓνα ὀπωδηχότε καλὸ χτισμὸ κ' ἔναν κάπως ζωηρὸ διάλογο, καὶ πού ἐπιτυγχάνουν στὸ Παρίσι μόνον γιὰ τὴν ζωντανεὺνται ἀπὸ ἀριστοὺς ἠθοποιούς; πού κατορθώνουν νὰ παρημερώσουν καὶ νὰ ἐνθουσιάζουν αὐτοὶ τὸ κοινὸ καὶ νὰ τὸ κάνουν νὰ χάσει τὴ συνείδηση τῆς κομφορτικῆς τῆς οὐσίας. Ἡ κ. Ἀλίξη κ' ὁ κ. Μινυσόρη; εἶναι ἠθοποιοὶ εὐαυτεῖστοι, ἀλλὰ, τοῦλάχιστον γιὰ τὴν ἡμέρα, δὲν ἔδειξαν ποτέ ὅτι ἔχουν τὴν ικανότητα τῶν μεγάλων ἠθοποιῶν νὰ δημιουργοῦν ἐκ τοῦ μηδενός.

Ἡ κ. Κυβέλη καὶ ἡ κ. Κοτοπούλη ἐγκαινιάσαν τὴ φρετινὴν τους συνεργασία μὲ τὸ ἔργο τοῦ κ. Συναδινῶ «Αὐτὸς εἶμαι» πού θυμίζει πολὺ τὰ προσηύμενα ἔργα τοῦ ἴδιου συγγραφέως, τὴν «Κοσμικὴ Κίνηση» καὶ τὸ «Γνωρίζετε ὅτι». Καὶ τὰ τρία μαζὶ ἀποτελοῦν ἓνα εἶδος τρίπτυχου. Τὸ «Αὐτὸς εἶμαι», ἂν καὶ δὲν ἀποφεύγει κ' αὐτὸ τὸ βασικὸ ἐλάττωμα ὄλων τῶν ἔργων τοῦ κ. Συναδινῶ, τὰ περιττὰ μάκρη, τὴ μονοτονία καὶ τὴ φορτικὴ ἐπανάληψη τῶν ἴδιων φράσεων καὶ τῶν ἴδιων θεμάτων, ἔχει ἐν τούτοις ἓνα διάλογο στιγμῆς ἀρχετὰ ζωηρὸ, καὶ μερικὲς διασκεδαστικὲς σκηνές, καὶ ἂν παρουσιάζονται σὺν ἀλλή, ῥηχὴ φράση, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ ὅτι εἶναι μᾶλλον ἐπιτυχημένο.

Ὁ κ. Συναδινῶς ὅμως ἔχει μεγάλες ἀξιώσεις. Σὲ ἓνα σημείωμα πού δημοσίευσεν πρὶν ἀπὸ τὴν φρετινὴν στὸ «Ἐλεύθερο Βῆμα» δήλωσε καθαρὰ ὅτι παραδέχεται βέβαια ὅτι μπορεῖ νὰ μὴν εἶνε Μολιέρους, ἀλλ' ὅτι ἔχει τὴν πεποίθησιν καὶ τὴν ἰκανοποίησιν πὸς ἐκτελεῖ ἔργο ἀναμορφωτοῦ σύγχρονοῦ κεντρίωντας τὸ τίμιον κ' ἄγνο γέλιο τοῦ ἑλληνικοῦ κοινού. Ὁ κ. Συναδινῶς θέλει νὰ ἀνέσει πολὺ ψηλά, καὶ ἡ κορόμβη του εἶνε βέβαια ἀξία ἐκτιμήσεως, ἀλλὰ πολὺ φοβόμαι ὅτι ἔχει περισσύτερη φιλοδοξία παρὰ πλαστικὴ καὶ

καλλιτεχνικὴ δύναμη καὶ μού φαίνεται ἀκόμα ὅτι στερεῖται κ' ἀπὸ ἰκανότητα παρατηρήσεως...

Τὸ «Αὐτὸς εἶμαι», πού θέλει νὰ εἶνε μιὰ σάτυρα τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας, ἀντλεῖ τὰ θέματά του ἀπὸ διάφορα ξένα ἔργα, ἀπὸ τὸ «Φιλήστε με», ἀπὸ τὸν «Maître de Forges» τοῦ Ohnet κ' ἀκόμα κ' ἀπὸ τὸ «Taming of the Shrew» τοῦ Shakespeare κ' ἀγνοεῖ ἐντελῶς τὴ νεοελληνικὴ πραγματικότητα.

Ἐνας κάποιος Λεωνίδας Βαρδῆς, γόνος παλιῆς οἰκογενείας, ἔχασε ὅλη τὴν περιουσία καὶ δὲν μπορεῖ νὰ παντρεῖται τὰ κορίτσια του. Ἐξαιρῶνα ζητεῖ τὴ μιὰ του κόρη σὲ γάμο ἓνας κάποιος Γιωργάρας, νεόπλουτος, κ' ὅλη ἡ οἰκογένεια ἐξανίσταται ὄχι γιὰ τὴν φροβῆται τὴ διαφορὰ τῶν τρόπων καὶ τῆς ἀνατροφῆς, ὄχι γιὰ τὴν θυμωθῆναι ὅτι ὄλοι οἱ πρόγονοὶ τους ἐξασκήσανε ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα, ἐνῶ ὁ Γιωργάρας ἄρχισε τὸ σιᾶδιό τους σὺν ἀπλὸς ἐργάτης, — οὔτε ἀναφέρουν αὐτὴ τὴν ἀντιθεση, — ἀλλὰ μόνον καὶ μόνον γιὰ τὴν θεωροῦν τὸ ὄνομα «Γιωργάρας» πρόστυχο. Ἀδιάκοποι ἐπαναλαμβάνουν: «Μιὰ κόρη Βαρδῆ νὰ πάρῃ ἓνα Γιωργάρα, τί φρίκη!» Ὅποιος ἔχει κάποια γνώση τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας, μιᾶς κοινωνίας πού δὲν ἀριθμεῖ παρὰ ἓκατὸ χρόνια ζωὴ καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχουν τιτλοι, δοῦκες καὶ μαρκήσιοι, σκέπτεται ἀμέσως ὅτι οὐδέποτε ἄκουσε νὰ ἔχουν σημασία γι' αὐτὴν τὰ ὄνόματα. Ἐὰν τουλάχιστον ὁ Γιωργάρας λεγότανε Πατατόπουλος ἢ Μπακαλόπουλος, θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ ὅτι τὸ ὄνομά του ἐνοχλεῖ ἡχητικὰ. Ἄλλὰ τὸ ὄνομα Γιωργάρας εἶνε ἐντελῶς ἀκίνδυνον. Ὁ θεατὴς διερωτᾶται κάθε στιγμὴ ποῖα ἄρνη ἀπόσταση χωρίζει τὸ ὄνομα Βαρδῆς ἀπὸ τὸ ὄνομα Γιωργάρας.

Ὁ κ. Συναδινῶς δὲν κατορθώσε νὰ δείξει τὴ διαφορὰ τρόπων καὶ ἀνατροφῆς πού πρέπει νὰ χωρίζεται τοὺς Βαρδῆδες ἀπὸ τὸν Γιωργάρα. Παρουσίασε μιὰ οἰκογένεια Βαρδῆ ἀφάνταστα γυδαία, κ' ἐπειδὴ ἡ στενὴ του ἐπαρῆ μὲ τὴν «Κοσμικὴ Κίνηση» δὲν τοῦ προσφέρει τὴ δικαιοσύνη ὅτι ἀγνοεῖ τοὺς κοσμικοὺς τρόπους, πρέπει κανεὶς νὰ παραδεχθεῖ ὅτι τοῦ ἔλειπε ἡ πλαστικὴ δύναμη νὰ ζωντανέψει μιὰ οἰκογένεια Βαρδῆ. Οἱ Βαρδῆδες εἶναι ἀπαράλλαχτοι μὲ τὸν Γιωργάρα, καὶ ἡ κόρη Βαρδῆ, πού εἶναι τόσο ἡλίθια ὅσο καὶ πρόστυχη, πού δὲν διατάζει νὰ πεῖ στὸ μέλλοντα ἀρραβωνιαστικὸ τῆς «Θέλω νὰ σὲ πάρω ἴον γιὰτὶ δὲν θέλω νὰ μείνω γεροντοκόρη, θὰν γιὰτὶ εἶσαι πλούσιος καὶ θὰν γιὰτὶ σκέφτηκα ὅτι ἂν πεθάνεις τὸ βέλο τῆς χήρας θὰ μού πηγαίνει καλά», καὶ τῆς ὁποίας οἱ προσφιλεῖς ἐκφράσεις εἶναι «Στριμένο ἄντερο, φαρμακομύτα» κτλ εἶναι τέλει ἀρμονισμένη μὲ τὸν Γιωργάρα. Ὁ γάμος τους ἔχει ὅλες τὶς πιθανότητες νὰ εἶναι πολὺ εὐτυχισμένο κ' ὁ θεατὴς διερωτᾶται κάθε στιγμὴ γιὰτὶ δημιουργεῖται ζήτημα γιὰ ἓνα γάμο πού ἐνδείκνυται ἀπ' ὅλες τὶς ἀπώψεις.

Τὸ «Αὐτὸς εἶμαι» εἶχε τὴν τύχη νὰ παιχθεῖ ἀριστὰ ἀπὸ τὴν κ. Κυβέλη, πού διατηρεῖ πάντα μιὰ καταπληκτικὴ νεότητα καὶ δροσιά, ἀπὸ τὴν κ. Κοτοπούλη, πού ἔδειξε μερικὲς στιγμῆς μιὰ λίγο κουραστικὴ ἐπιτήδευση, κ' ἀπὸ τὸν κ. Λο-

γοθετῆδη, πού σ' ἓνα ρόλο φέρσους λίγο χοντρὸ, σὺν ἐπιτηδῆς κομμένο γι' αὐτόν, μπόρεσε νὰ δείξει μόνον τὰ προσόντα του. Δὲν δημιουργήθηκε ὁμοίως σύνολο. Οἱ ἄλλοι ἠθοποιοί, ἂν ἐξαιρηθεῖ ὁ κ. Παπᾶς πού ἔχει μιὰ εὐγένεια καὶ μιὰ λεπτότητα κ' ὁ κ. Γιαννίδης πού παίζει πάντα εὐσυνείδητα, ἔπαξαν ἢ μετριώτατα ἢ κ' ἐντελῶς ἄσχημα.

Ἡ καλοκαιρινὴ περίοδος ἄρχισε χωρὶς νὰ σηκωθεῖ κανένα γεγονός; θὰ συνεχισθεῖ μὲ τὴν ἴδιον τρόπο;

ΛΑΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

Ἡ ΜΟΥΣΙΚΗ

Ὁ μουσικὸς ἀπολογισμὸς τοῦ ἔτους.

Ἡ ἐφρετινὴ μουσικὴ κίνησις τῶν Ἀθηνῶν δὲν παρουσίασε ὅπως ἄλλοτε ἐξαιρετικὴν συρροὴν ξένων σολίστ παγκοσμίου φήμης. Ὁ λόγος εἶνε εὐνόητος γιὰ ὅλους. Εἶνε κοινὸν μουσικὸν ὅτι στὴν ἐποχὴ μας ὄλοι οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι εἶναι καὶ λαμπροὶ ἔμποροι. Πληρώνονται σὲ δολλάρια, σὲ λίρες καὶ σὲ φράγκα. Ἡ ἑλληνικὴ δραχμὴ λοιπὸν ἐξουδετερώνει γι' αὐτοὺς τὰ ἀφθίτα κάλλη τοῦ Περθερόνους καὶ τὸ προσόνημα τοῦ ἀπ' αἰώνων Ὁραίου.

Ἐνας μόνον πιστὸς προσκυνητὴς, πού εἶναι κατὰ σύμπτωσιν καὶ ἓνας ἀπεριπαθῆς προσκυνητῆς (μὴτὸς ὁ τίτλος τοῦ Μωμεᾶς τοῦ ταιριάζει καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον) καὶ συγχρόνως ἓνας μεγάλος καλλιτέχνης, ὁ Alfred Cortot μᾶς ἤλθε πάλι φέτος στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγκαινίασε αὐτὸς τὴ μουσικὴ σαίζον ὡς διευθυντῆς ὀρχήστρας καὶ ὡς σολίστ τοῦ πιάνου. Ὁ Μητρόπουλος τοῦ παραχώρησε μὲ πολὺ δικαιολογημένη προθυμία τὴ μηχανήματα του στὴν πρώτη συμφωνικὴ συναυλία, τῆς ὁποίας τὸ πρόγραμμα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἑισαγωγὴ τῶν «Ἀρχιτραγουδιστῶν τῆς Νυρεμβέργης», ὁ εὐλαβὴς Γάλλος καλλιτέχνης ἀφιέρωσε στὸ ἔργον τοῦ Σεζάρ Φράνκ, τὸ ὅποιον ἰδιαιτέρως τιμᾶ καὶ λατρεῖται.

Πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι ὁ Cortot, ὡς διευθυντῆς τῆς ὀρχήστρας, παρουσιάζει μιὰ κατάφωρη ἀντινομία πρὸς τὸν Cortot πιανίστα. Αὐτὸς ὁ ρομαντικὸς ποιητῆς τοῦ πιάνου, πού ἀναδημιουργεῖ ἐπάνω στὸ ὄργανον μὲ τὰ ἐλεφάντινα πλήκτρα ὄλους τοὺς συναισθηματικὸς κόσμους τοῦ Σοπὲν καὶ τοῦ Σούμαν μὲ μιὰν ἀναπαυστικὴν μαγείαν πού φθάνει μέχρι παραισθήσεως, μεταμορφώνεται, μὴδὲν πιᾶσθ τὴ μηχανήματα, σ' ἓνα σχολαστικὸ δάσκαλον πού κληθεῖ μόνον τὸ ξηρὸ μουσικὸ γόστρο. Στὸ μέρος τοῦ πιάνου τῶν «Συμφωνικῶν Παραλλαγῶν» τοῦ Φράνκ πού διεύθυνεν ὁ Μητρόπουλος, μᾶς συγκίνησε μέχρι δακρύων. Στὴν Ἑισαγωγὴ τῶν «Ἀρχιτραγουδιστῶν» δὲν μπόρεσε νὰ ὀλοκληρώσῃ τὸ Βαγνερικὸ μεγαλεῖον στὴν ὀρχήστρα, οὔτε τὴ λυρικὴ εὐλάβεια τοῦ Σεζάρ Φράνκ στὴ μοναδικὴ «Συμφωνία» εἰς ρε, καὶ στὸ περίφημον συμφωνικὸ Ἰντερμέδιο τῆς «Αὐτοῦσεως». Στὰ ρεσιτάλ πιάνου πού μᾶς ἔδωσε ὁ Κορτώ μὲ τὰ ἴδια του πάντοτε καθιερωμένα προγράμματα

ἔργων Σοπὲν, Σούμαν, καὶ Debussy, μᾶς φάνηκε ὅπως πάντα ἓνας ἀσβόχρητος γιὰ τὴν εὐγένεια τῆς ἀπαδόσεως καὶ τὸ βάθος τῆς μουσικῆς ἐρμηνείας λυρικός καλλιτέχνης.

Οἱ ἄλλοι ξένοι σολίστ πού μετεκάλεσε ἡ διεύθυνσις τῶν Συμφωνικῶν Συναυλιῶν τὸν περασμένο χειμῶνα ἦσαν τελείως ἀγνωστοὶ σὲ τὴν Ἀθήνας — ἀλλὰ καὶ ἐλάχιστοι γνωστοὶ στὸν ἄλλο διεθνὴ κόσμον τῶν μουσικῶν μεγαλοπολέων: ἡ βιολονίστ Ἄλμα Μοῦτι, ὁ πιανίστας Βίλελμ Κέμπφ, πού διακρίνεται κυρίως ὡς ὄργανιστὸς καὶ μᾶς ἔδωσε δείγματα ἐξαιρετικῆς καὶ λεπτοῦτάτης μουσικῆς διεσδώσεως σὲς σελίδες τοῦ Μόζαρτ, τοῦ Μπετόβεν καὶ τοῦ Σούπερτ, ἀλλὰ καὶ μιᾶς δεινότητος αὐτοσχεδιαστοῦ, πρωτοφανοῦς τέχνης κ' ἐμπνεύσεως, μὲ τὶς ὀρθῆς παραλλαγῆς πού αὐτοσχεδίασε ἐκ τοῦ προχείρου ἐπάνω στὸ Ἑλληνικὸν θέμα «Κάτω στὸ γυαλὸ» τὸ ὅποιον τοῦ παρουσίασε ἐκ τοῦ προχείρου κάποιος ἀκροατῆς. Ὁ Γαλλοῦταλὸς βιολιστῆς Τζίνω Φραντζεσκάτι, νεώτατος ἀκόμη, κερδίζει ἐξ ἐφόδου τοὺς ἀκροατὰς του μὲ τὸ φανέρωμα μιᾶς ἀσυνείθιστης μουσικῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ μιᾶς λαμπρᾶς τεχνικῆς πού φανερώθηκε στὸ «Κονσέρτο» τοῦ Μέντελσον καὶ σὲς δυσκολώτερες σελίδες τῆς φιλολογίας τοῦ βιολιού.

Ὁ Γερμανὸς βαθύφωνος Ρούντολφ Βάτσσε εἶνε ἀπὸ τοὺς καλλιτέχναις πού ἐπιβάλλονται ἐξίσου μὲ τὸ παράστημα καὶ μὲ τὴ φωνὴ τους. Εἶνε ἓνας Βαγνερικὸς τραγουδιστῆς «χτισμένος» ἀποκλειστικὰ γιὰ τὸν εἰδικὸν αὐτὸ προσορισμὸ. Γι' αὐτὰ τραγούδησε πολὺ ἐπιβλητικώτερα τὰ ἀποσπάσματα τῆς τρίτης πράξεως τῶν «Meistersinger» ἀπὸ τὶς ἄριες τοῦ Χαίντελ, τοῦ Βέρδη καὶ τοῦ «Μεφιστόφελ» τοῦ Μπίτσο. Στὸ ρεσιτάλ του μᾶς ἔδωσε τὴν ἴδια ἐντύπωσιν τοῦ ἀπολύτως Βαγνερικοῦ ἐρμηνευτοῦ, πού στενοχωρεῖται μέσα στὸ στενότερον μουσικὸ πλαίσιο τῶν τραγουδιῶν τοῦ Σούπερτ, τοῦ Σούμαν, τοῦ Ρίχαρντ Στράους καὶ τοῦ Μπράμς.

Ὁ φημισμένος καὶ κοσμογάπητος Γάλλος βιολιστῆς Ζὰκ Τιμπώ, σ' ἓνα βιαστικὸν πέρυσμα του ἀπ' τὴς Ἀθῆνας, ἔδωσε δυὸ ρεσιτάλ βιολιῶν συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἑλληνα πιανίστα Τάσσον Γιαννόπουλον, πού τὸν ἀκολουθεῖ πιστὸς σὺν σκιά του σὲς μουσικῆς ἐκτελέσεις του καὶ σὲς περιόδους του σ' ὄλο τὸν κόσμον. Οἱ ἐξαιστικὲς ἡχητικὲς ἀρετῆς καὶ ἡ αἰθέριον χάρις καὶ κομμορρέπεια τοῦ γνησιοῦ αὐτοῦ Γάλλου ἀληθιστοῦ τοῦ ἔχον, διατηροῦνται πάντα ἀμάραντες ἀπὸ τὰ χρόνια. Στὰ «Κονσέρτα» τοῦ Μέντελσον καὶ τοῦ Μόζαρτ, σὲς Συνάτες τοῦ Σεζάρ Φράνκ καὶ τοῦ Λεκεν, σὲς σελίδες τοῦ Ραβέλ, τοῦ Κράϊστερ, τοῦ Debussy καὶ τοῦ Σουμανόφσκη, μᾶς μάγεψε ὅπως συνήθος — μᾶς μάγεψε ὅμως ὅπως ἐπιφανειακά, χωρὶς νὰ ξυπνήσῃ τοὺς βαθυστόχαστους κόσμους τῆς μουσικῆς σκέψεως καὶ τοὺς μεγάλους συναισθηματικὸς κόσμους τῆς τέχνης, ὅπως ὁ μεγάλος Hubertau, ὁ ἀφθαστος αὐτὸς διανοητικὸς κ' αἰσθαντικὸς μαζὶ φιλόσοφος τῆς τέχνης.

Ἡ κ. Ἀλεξάνδρα Τριάντη, ἡ γνωστὴ σ' ὄλη τὴν Ἑυρώπη Ἑλληνίς «Liedersängerin», ἤλθε φέτος ὕστερα ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν ἀπουσία καὶ μὲ

τά δύο φρεσιτάλ της και τη σήμπραξί της σε μία Συμφωνική Συναυλία προκάλεσε την ένθουσιώδη έκπληξη όλου του ελληνικού κόσμου. Η μουσικότητα αυτή Έλληνες καλλιτέχνες αναδεικνύεται πραγματικώς «γερμανικότερα των Γερμανών» στο γερμανικό lied, του οποίου κατέχει στην έντελειά της τη φιλοσοφία. Τα τρία φρεσιτάλ που μας έδωσε με τραγούδια Μπειτόβεν, Σούπερτ, Σούμαν, Μπαχ, Στράους, συνοδεία μέλη από τον Ήξοχο Γερμανό μουσικό Ράιχσούζεν στο πιάνο, ήταν μία πραγματική διδασκαλία του είδους.

**

Ο Μητρόπουλος κράτησε τα ακήρατα των Συμφωνικών Συναυλιών μόλις δύο μήνες έφθιος. Από τις αρχές Φεβρουαρίου μας τον πήρε επιτακτικά η Ιταλία πρώτη και έφεξης η Γαλλία, το Βέλγιο, η Πολωνία και η Ρωσία. Διεύθυνε 24 εν όλω συναυλίες στη Βενετία, Φλωρεντία, Ρώμη, Τουρίνο, Μιλάνο, Μοντεκάρο, Βρυξέλλες, Παρίσι, Βαρσοβία, Μόσχα, Λένινγκραντ. Ο Έλλην αρχιμουσικός σημειώνει στο κάθε μουσικό πρόγραμμα του θριαμβευτικές επιτυχίες και γίνεται δεκτός παντού με ένθουσιώδεις εκδηλώσεις τιμής. Αλλά όλα που ανεγράφησαν λεπτομερώς στον καθημερινό τύπο είναι εξόχως τιμητικά για την Ελλάδα. Διερωτώμεθα όμως τί θα απογίνουν οι Συμφωνικές Συναυλίες των Αθηνών χωρίς τον Μητρόπουλο, τον μεγάλο αυτόν έμφυτο της αρχιμουσικής. Τα έργα που μας έδωσε φέτος σε πρώτες ακροάσεις—«Συμφωνία» του Μιασκόφσκι, «Τοκκιάτα» για πιάνο και αρχήστρα του Ρεσπίγκι με σολίστ τον ίδιο, «Fonderie d'acier» του Μοσσόλιφ, «Tonpatta, Bourrée και Gigue» του Καζέλλο, «Συμφωνία εις ντό» του Βάγνερ, «Σπουδαία» για πιάνο και αρχήστρα του Μιλώ με σολίστ τον ίδιο στο πιάνο, «Από την Ιταλία», συμφωνικό ποίημα του Ρίχαρντ Στράους, «Givendoline» του Σαμπριέ κ.ά.—κατακυρώνουν θριαμβευτικά τη φήμη του ως μεγάλου μουσικού αναδημιουργού που επιβάλλεται διεθνώς σ' όλο τον κόσμο.

Τα φρεσιτάλ Μπειτόβεν, Βάγνερ, Μότσαρτ, Μπαχ που έδωσε μας τον παρουσίασαν σε όλη του την ακμή και την καλλιτεχνική ωριμότητα. Ο θαυμαστός αυτός έμφυτος θα μας γίνεται κάθε χρόνο σπανιότερος. Η μουσική Εύρωπη και η Αμερική τον διωμφοσβητούν προς την Ελλάδα. Έγινε ένας μουσικός διευθυντής παγκοσμίου κύρους. Μισραίως όμως η Έλληνική αρχήστρα θα παραθή και θα καταπέση στις Αθήνας. Διότι δεν υπάρχει στον όριζοντα κανένας μουσικός αξίως να τον αντικαταστήσει όταν θα λείπει από την Ελλάδα.

**

Μία σημαντική τιμή που έγινε στην Έλληνική Μουσική πρέπει να αναγραφεί κατά καθήκον στον απολογισμό του φετινού χρόνου. Οι ραδιοφωνικοί σταθμοί της Πράγας και της Βαρσοβίας προσκάλεσαν τον Έλληνα συνθέτη Μα-

νώλη Καλομοίρη να δώσει στις δύο αυτές μουσικές πρωτεύουσες δύο συναυλίες έργων του και άλλες σελίδες Έλληνικής μουσικής. Οι συναυλίες αυτές, που ακούστηκαν συγχρόνως σ' όλη την Εύρωπη, σημείωσαν μία θριαμβευτική επιτυχία και προκάλεσαν ένθουσιώδεις κριτικές. Οι δύο αυτές βραδυές είναι πραγματικώς ένας ιστορικός σταθμός για την Έλληνική μουσική δημιουργία. Χιλιάδες μουσικού κόσμου άκουσαν με συγκίνηση με ένθουσιασμό τα συμφωνικά αποσπάσματα του «Πρωτομάστορα», της «Συμφωνίας της Λεβεντιάς», του «Αχιλλιδίου της Μάνας» του έθνικού συνθέτου της Ελλάδος, και η Έλληνική ομαδική ψυχή έκανε έτσι δια των αθέρων την πρώτη της αποκάλυψη σ' όλο τον πολιτισμένο κόσμο. Τα ταξίδια αυτά του Καλομοίρη άνοιξαν πλατύτερους δρόμους στην Έλληνική μουσική δημιουργία που είναι προωρισμένη να επιβληθί με τον όρατο και ειλικρινή αυτόρητισμό της.

Η «Χορωδία Αθηνών», με τη φροτισμένη και τόσο αποτελεσματική διεύθυνση του κ. Φ. Οικονομίδη, μας έδωσε φέτος το μνημειώδες «Requiem» του Μπερλιόζ σε τέσσερις διαδοχικές εκτελέσεις που σημείωσαν εξαιρετική επιτυχία. Με την ίδια επιτυχία επανέλαβε και τον «Βασίλεα Δαβίδ» του Χόννεγκερ. Η Παλλάδιος Χορωδία του κ. Α. Κόντη έδωσε δύο εξαιρετικά επιμελημένες και μουσικότητες εκτελέσεις του μοναδικού Ορατόριου του Μπειτόβεν «Ο Χριστός στο όρος των ελαιών». Είναι καιρός πλέον να ακούσουμε στις Αθήνας και την «Ενάτη Συμφωνία» από όλους τις μουσικές δυνάμεις μας επί το αυτό συνενωμένες.

**

Μία ζωηρότατη κίνηση σημείωσε φέτος και το Έλληνικό Μελόδραμα, που ανασυσταίνεται, αναζητεί και μαθαίνεται και πάλιν αναθάλλει με ζωικότητες νέες δυνάμεις που προσθέτονται κάθε τόσο στα στελέχη του. Δύο φημισμένοι Έλληνες καλλιτέχναι, ο τενόρος Όδυσσεύς Λάμπας και ο βαρύτονος Γιάννης Φαρδούλης, ήλθαν συγχρόνως την άνοιξη στις Αθήνας και διωργάνωσαν μεγάλες παραστάσεις με πρωτοφανή κοσμοσυρροή. Ο Λάμπας στο κινηματοθέατρον Παλλάς και ο Φαρδούλης στα Όλύμπια. Έπαύθησαν επανειλημμένως η «Τόσκα», οι «Παλιάντσι», ο «Ριγκολέττος», ο «Μπαρμπιέρε», η «Κάρμεν», χωρίς να κατορθώθι να συμπράξουν από κοινού οι δύο κορυφαίοι Έλληνες καλλιτέχναι ούτε για μία βραδυά! Το φαινόμενο είχε χαρακτηριστικώτατο και δεν εκπλήττει βέβαια κανένα. Ο Έλληνικός κόσμος έξαλλος από ένθουσιασμό αποθέωνε σε κάθε τους παράσταση και τους δύο φημισμένους σολίστ που τιμούν στις ξένες πρωτεύουσες το Έλληνικό όνομα. Αλλά και οι επίσημοι δεν έμειναν ασυγκίνητοι εμπρός στον πρωτοφανή αυτόν συναγεμισμό του κόσμου που δημῶ για ένα αξίον του προορισμού του μελόδραμα. Γι' αυτό οι μουσικοί κύκλοι άρχισαν να έλπιζον

και να κοινολογοῦν ότι έφθασε πλέον το πλήρωμα του χρόνου και ότι τα μακροχρόνια άνειρα θα γίνουν πολύ σύντομα μία όραία πραγματικότητα.

ΣΟΦΙΑ Κ. ΣΠΑΝΟΥΔΗ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τ. Κ. Παπατσώνη: «Έκλογή Α'»

Ο Τάκης Παπατσώνης, είκοσι δόκνηρα χρόνια μετά την εμφάνισή του στα Έλληνικά γράμματα, έκδιδει την πρώτη του ποιητική συλλογή, με τον λιτό και άντιστοχινόμορο στο περιεχόμενο του βιβλίου του τίτλο, «Έκλογή». Είναι περισσότερα από εκατό ποιήματα, διαλεγμένα σε όλη τη χρονική περίοδο 1914—1934, όπου πλεονάζει, όμως, η παραγωγή ώριμων έτων: του 1921, του 1932, 1933 και 1934. Την πρώτη αυτή έκλογή, καθώς με πληροφόρησε ο ίδιος ο ποιητής, θ' ακολουθήσει και δεύτερη, δεκωδέστη από την πρώτη, τέλος, σύντομα πάντα, ίσως και εντός του 1935, ο Παπατσώνης θα έκδώσει και έναν τρίτο τόμο όπου θα περιλάβει όλα τα έντελως πρόσφατα ποιήματά του.

Παραπάνω από τριακόσια, λοιπόν, ποιήματα θα περιέχουν οι τρεις αυτοί τόμοι, όπου θα συγκεντρώνεται, ίσως, όλο το έπος τώρα ποιητικό έργο του Παπατσώνη και που δε θα μπορούν άρα τελικά να φέρουν τον τίτλο «Έκλογή». Αν ληφθί υπ' όψιν η ποιότης του έργου και το γεγονός ότι ο ποιητής του «Έν όρα θερυνή» και της «Μεγάλης Αναμονής της Έπιούσης» παρουσίασε και ένα πλήθος πεζογραφήματα, δοκίμια, κριτικά άρθρα, παράλληλα με τα ποιήματά του και ίδιος αξίας, μπορούμε να πούμε ότι ο ποιητής αυτός δεν είναι μονάχα ένας από τους πιο παρωγογικούς, αλλά και ένας από τους πιο γόνιμους, στην καλύτερη σημασία της λέξεως, που υπάρχουν σήμερα στην Ελλάδα.

Όπως, σποραδικά καθώς παρουσίαζε ως τότε την ποιητική εργασία του ο Παπατσώνης, δύσκολο ήταν να φανεί πόσο σφιστή και σε όγκο είναι, έτσι και όσο δεν εμφανιζόταν κάπως συγκεντρωμένη, δεν ήταν δυνατόν να έχουν μία ακριβή αντίληψη για την πρωτοτυπία της και εκείνοι ακόμη από μας—και είμαστε κάμποσο—που την παρακολουθούσαμε με το πιο ζωηρό ενδιαφέρον. Ο πρώτος τόμος της «Έκλογής» μας πείθει πόσο αληθινά, πόσο βαθειά προσωπικό τονο (έχει που είναι τέλεια απαλλαγμένη από κάθε επίδραση, στο μεγαλύτερο, δηλαδή, μέρος) έχει η ποίηση του Παπατσώνη, τον προσωπικότερο, ασφαλώς, μετά την ποίηση του Βάβρη. Προσωπικό όχι μονάχα στη μορφή, αλλά και στην ούσια, σε ότι πιο έσώτερο, πιο μυστικό έχει μία ποίηση.

Τον Παπατσώνη, από την πρώτη στιγμή που εμφανίστηκε και ως τότε ακόμα, τον ονομάζουν στερεότυπα όλοι ποιητή θρησκευτικό. Μία τέτοια όνομασία δε θα ήθελα να του δώσω κι' εγώ όσο μεγάλο—το μεγαλύτερο δυνατό, — όσο άπέραντο και αν είναι το πλάτος της σημασίας της.

Η λέξη αυτή, δεν ξέρω πως, από τί είδους παρανόηση και παρεξήγηση, μοιράτα ίσως, και μάλιστα στην Ελλάδα, τα τελευταία τουα χρόνια, πήρε κάτι το στενό, το σχεδόν δογματικό, που δεν ταιριάζει στον Παπατσώνη. Τον Παπατσώνη, τουλάχιστον κάποις ευύτερα αν τον δοήμε, δε μπορούμε να τον κλείσουμε σε κανένα δόγμα: είναι ο ποιητής, το πλάσμα που δονείται βαθειά, από τα πράγματα, από τους άνθρώπους, από τη φύση, που τα κοιτάζει με θαυμασμό, με έκσταση, με δέος, με αγάπη, θρησκευτικά δηλαδή. Μόνο με την έννοια τουη του ταιριάζει ο τίτλος του θρησκευτικού ποιητή.

Είναι αλήθεια, καλύτερα μάλιστα, ότι ο Παπατσώνης έδινε την έντύπωση άνθρώπου μεγαλωμένου στην ατμόσφαιρα της καθολικής εκκλησίας, ποτισμένου από την ανάγνωση λειτουργικών και άλλων βιβλίων του καθολικισμού, που του είχαν διαμορφώσει μία ψυχικότητα η οποία δεν ήταν, κι' εκείνη, καθόλου πλαστή, αλλά το οργανικό, να πούμε, καταστάλαγμα της ίδιουσυνκρασίας του, ή σύνθεση και ή συμπένωση των πιο μυστικών επιταγών της φύσεώς του σε ώριμη περίοδο. Σήμερα βλέπουμε ότι όχι μονάχα δεν είναι το στενό αυτό πράγμα (και πολύ αντικαθητικό, ιδιαίτερα αντικαθητικό για μένα) που λέγεται καθολικός, μη ούτε καν χριστιανός, αλλά κάτι πολύ πλατύτρο: ίσως ένας χριστιανός πανθείστης, αν μας επιτρέπουν τα «δόγματα» να ξευγαρώσουμε τις δυο αυτές λέξεις, πάντως ένας βαθύς και γνήσιος, ένας απλός στην πιο μεστή και πλούσια της λέξεως έννοια, θρησκευτικός άνθρωπος.

Ξέρω ότι μπορεί και ο ίδιος ακόμα ο ποιητής να διαμαρτυρηθεί και ίοληθ' ν' άμφισβητώ την χριστιανικότητά του, έστω και με τον καλύτερο τρόπο, ευύνοντάς την και ταυίζοντάς την με πίστεις που μας ίκανοποιούν πολύ όλοκληρωτικότερα, που ίκανοποιούν πολύ βαθύτερα τη δίψα για το θείο που μας καιει, όπως ο πανθείσμος. Ξέρω ότι μπορεί να επικαλεσθί ποιήματα, καθώς το «Ο Δυνάμενος», όπου διαλαλεί κατηγορηματικώτατα την πίστη του στον χριστιανικό θεό, και το «Εκβεβλημένοι», όπου μιλεί για το «δέντρο της άφθόγου χάριτος» το όποιον παρέχει σε όσους καταφεύγουν σ' αυτό, τελειωτικό, «το Σκίνομα το προηγουμένον με Αίματα και φροντίδες. Με Αγίατη. Με Θυσία.» «Οτι μπορεί να μου θυμίσει το «Credo», όπου πιο ρητά και κατηγορηματικά κηρύσσει την πίστη του στο Χριστό («δπως και νάναι σε άπεκδέχομαι, Ιησού Χριστέ») και το «Κατά Δείπνον», όπου, με μοναδική έξαρση, «κραυγάζει» τη λαγύρα του για μία πλήρη ένωση με το Χριστό, ένωση στο θείο και μέσω του θείου πάθους. Μά και το γεγονός του θανάτου οα χριστιανός το άντικρύζει ο Παπατσώνης. «Όρα ζωής είναι γι' αυτόν ο θάνατος, ή πλήρωση της έννοιας της επιθυμίας και ή τελειωτική κατάλυση της έννοιας της ματαιότητας.

Όχι, δε, μόνον σε ότι άφορά τη μεταφυσική, άλλ' ακόμη και σε ότι άφορά την «ήθική» του Χριστιανισμού, και στην ιδιαίτερη ψυχικότητα, στην ψυχολογία, όπως θα έλεγε ο

Νίτσε, τοῦ Χριστιανισμοῦ, φαίνεται καθαρός, ἠρθόδοξος πιστός ὁ Παπατισμὸς. Ἡ συμπάνοια καὶ ἡ τύχη τοῦ ἐκδηλώνονται στὴ «Βραδύνοια» εἶναι ποιοῦ χριστιανικοῦ (μὰ γιατί ὄχι, τίχατες, πολὺ περισσότερο βουδδικοῦ;), χριστιανικώτατα τὸ πάθος, ἡ «μανία» γιὰ ταπεινώση τοῦ «Σχῆμα περὶ τῆς Πλάνης». Χριστιανική, τέλος, εἶναι καὶ ἡ διάθεση τοῦ κυριαρχεῖ στὰ ποιήματα τοῦ Παπατισμοῦ. Διάθεση, τὸ περισσότερο, ὄχι χριστιανισμὸς τοῦ ἄγωνιά, τοῦ «γυρᾶσαι βογ-χριστιανισμὸς», ἀλλ' ἐνός γαλήνιου καὶ χωρούμενου ἀναχωρητῆ, τοῦ ἀνεύξει, βέβαια, καὶ τὰ βαθεῖα θεολογικὰ δράματα, πού ζεῖ καὶ ἐπι-κοινωνεῖ μὲ τὴν οὐσία τῆ μυστικῆ τῶν ὄντων, ἀλλὰ καὶ τοῦ συχνότερα ἀφήνεται ἡδονικὰ καὶ σὲ ὅλα τὰ γλυκὰ καλέσματα τοῦ ὕλικου κόσμου, πού ἀντικρούζει τὴ χαρὸς τοῦ ὕλικου κόσμου μὲ τὴ φρεσκάδα καὶ τὴν ἀφέλεια καὶ τὴν ἀκακὴ εἰρωνεία ἐνός Φραγκίσκου τῆς Ἀσίζης.

Ἄν ἀρκεσθοῦμε σὲ ὅλα τούτα ἢ σὲ τούτα μό-νον, πρέπει νὰ δεχθῶμε ὅτι ὁ Παπατισμὸς εἶναι ποιητικὸς χριστιανός, τυπικὸς χριστιανός μά-λιστα. Μὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ποιήματα στὴ συλλογὴ του, καὶ ἐκεῖ βλέπουμε πόσο σπάζει καὶ ξεπερνᾷ τὰ πλαίσια τοῦ χριστιανισμοῦ ὁ ποιητὴς τῆς «Ἐκλογῆς», πόσο εἶναι κάτι πολὺ περισσότερο. Ἐνας ελαφρὸς συμβολισμὸς σκε-πύζει τὰ πρὸς ἀπὸ τὰ ποιήματα αὐτά, πού δὲν κρύβει ὀλίγε, ἀπὸ τὸ πρῶτο, τὸ νόημά των. Ὁ ἥλιος αὐτὸς (σ. 14) πού ὄρωτος ἢ ἀόρατος θρο-νιάζει καταμεσὶς τῆς ψυχῆς καὶ μᾶς χαρίζει «μὴν Ἀγάπη κ' ἕνα ἀγκάλιασμα πρὸς ὅλα τὰ γύρω», εἶναι ἀναγκαστικὰ ὁ χριστιανικὸς θεός; Καὶ εἶναι ὁ ἴδιος αὐτὸς θεός ὁ «Ἀθροιστῆς» τῶν περιστατικῶν πού ἄγουν καὶ φέρουν, μόνον ἀνεξάρτητα, πρὸς τὴν πάνσοφον Σωτηρία; («Ὁ Ἀθροιστῆς»). Καὶ ἡ «Περιπέτεια» ὅπου ριχνό-μασσε μὲ τὰ ἱστία ὅλα ἀνοικμένα, εἶναι κατ' ἀνάγκη ἡ χριστιανικὴ περιπέτεια, καὶ ὁ νόμος, «πλάκας χαλκῆς τὸ χάρισμα, ποῦρεται ἀπὸ τοῦ Ὁμοῦ, ἀπαράβατος» ὁ νόμος τοῦ Χρι-στοῦ, καὶ ἡ «πλήρης τάξις πού δίδου δὲν τὴ θίγει ἢ ἀταξία τοῦ συμπτώματος», χριστιανικὴ καὶ ἐκείνη; Χριστιανικὸς ἀκόμα, μόνον τάχα, καὶ ὄχι κάτι πλατύτερο, εἶναι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μεσσίας, ὁ «μακρονώτατος ἐρχόμενος» πού τὸν ὀραματίζεται ὁ Δανιὴλ στὸν κλωβὸ τῶν λεόν-των, καὶ χριστιανοὶ μονάχα, ἢ χριστιανοί, πρὸ πάντων, οἱ «ξεδιψασμένοι πιά, στὸ βλέμμα κα-θαρώτατοι, πεποηότες, μὲ τὰ ὀρθὰ πορίσματα ἐμφανῆ καὶ δῆλα»;

Ἀλλὰ, ἰδίως, τὸν μυστικισμὸ τοῦ Παπατισ-μοῦ δὲ μπορῶ νὰ τὸν ὀνομάσω χριστιανικό. Εἶναι ἕνας μυστικισμὸς ἑλληνικώτατος, πού δανεῖ-ται ὀλόκληρος ἀπ' ὅλα τὰ ἡδονικὰ εἴδη τῆς γῆς, γεμάτος ἀπὸ χυμῶν καὶ γέση καρπῶν καὶ χρώματα καὶ ἀρώματα. Τὴν κραταίη πίστη στὴν ψυχὴ («Ὅστε λοιπὸν εἶναι Ψυχὴ, δικοὶ τῆς ὅλοι οἱ κῆποι») καὶ ποιὸς ἀληθινὸς ποιητῆς δὲν τὴν ἔχει, καὶ ποιὸς ἀληθινὸς ποιητῆς δὲν πι-στεύει ὅτι χωρὶς αὐτὴν ἡ ζωὴ εἶναι ἕνα λιμάνι «φρικτὸν ἀπόξον» ὅπου «φθάνουσε Σκάφη βρω-μεῖα, κ' ἐκεῖ φροτῶνεται γιὰ τὸ Ἀχανέες»;

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι σὲ μερικά ποιήματα μιλεῖ

ὁ Παπατισμὸς γιὰ κρύφτους κόσμους πού ἀνοί-γουν καὶ ἀνθοβολοῦν τὴ νύχια πρὸς πολὺ παρὰ τὴ μέρα, καὶ γιὰ σεληνολουσμένα μεσημέρια, καὶ γιὰ τὸν ὑπέρτατο ἥλιο πού καταναγάζει μὲ τὴν αἰώνια λάμψη του τὸν τρίτον οὐρανό.

Ἀλλὰ καὶ τὸν μυστικισμὸ τοῦ εἶδους αὐτοῦ τὸν συναντοῦμε σὲ ὅλες τὶς ἱερὲς διδασκαλίες, σὲ ὅλους τοὺς «ἀποκρισμούς», καὶ εἶναι πολὺ σφαλερῆ ἰδέα νὰ πιστεύουμε ὅτι συναντιέται εἰ-δικώτερα ἢ περισσότερο στὸν χριστιανισμὸ. Ποτέ δὲν ἀρκεσθῆκε ὁ ἄνθρωπος σιὸ ὄρατό καὶ σιὸ σταθμητό καὶ θὰ ὀρέγεται καὶ θὰ διαπᾶ πάντα καὶ τὸ πρὸς πέρα. Αὐτὴ ἡ ἀνάγκη τοῦ πρὸς πέρα ἀπὸ τὸ ὕλικό, εἶναι αἰσθητότατη στὴν ποίηση τοῦ Παπατισμοῦ. Πόσο αἰσθητή, ὅμως, στὴν ποίησή του, εἶναι καὶ ἡ παρουσία τοῦ ὕ-λικου κόσμου! Ἀγαλλιᾷ καὶ εὐφραίνεται καὶ σκιρτᾷ ὀλόκληρος στὸ θέαμά του, ὅπως καὶ ἕνας ἄλλος πανθειστής, ὅπως καὶ ἕνας ἄλλος ἑλλη-νας χριστιανός, ὁ Παπαδιαμάντης. Καὶ τὸ φρι-κισμὸ τοῦ τὸ μεταδίδει αὐτοῦσιο στους στί-χους του («Ραπίνα Σαμπινάρου»).

«Συμπλωτῆρες τοῦ ἔρωτα» δὲν εἶναι ὅλα τὰ ὄντα, σὲ ὅλες τὶς στιγμὲς; Καὶ δὲν πάλλονται ἀπὸ ἔρωτα καὶ οἱ «μακρυνοὶ ὀρίζοντες πού ὀ-δίζου» καὶ ἡ «περιλούστρα Δρόσο τῆς Πρωΐας», καὶ ἡ ὀρθρινὴ σελήνη ἢ ἀναστραμμένη, καὶ ὁ Κυπαρίσσιος Ἀγγερινός καὶ τὰ ξετρελλαμένα πουλάκια, πού τὸ κελαῖδημά των, ἴδιος λιβανω-τὸς «gratum incensum», ἀναβαίνει διαλύοντας, ξεσκιζοντας τοὺς ὀδρατικούς μαύρους νύχτας»;

«Κοινωνία Θεοῦ» δίνει στὸν ποιητὴ καὶ ἕνα νεράντζι, χρυσοκίτρινο καὶ ἡλιολουσμένο, καὶ «τ' ἄστρα πού τρεμοσβύνουν μὲ νέαν ἀγάπη στοῦ ἀπύβροχου τὴν Ἀναγέννηση» καὶ «οἱ ὕψες, ραβδωτὲς συμφωνίες τῆς βροχῆς» πού «ὄ' ἀνακατώσουν γενναῖα τὸ τσουκάλι τῶν θα-λασσῶν», καὶ τὰ σκιόφωτα, καὶ οἱ φυλλωσιές καὶ οἱ συναδείες τῶν πουλιῶν, καὶ τὰ κελαῖδη-ματα καὶ οἱ ῥοές τῶν ὕδατων, καὶ τὸ κάθε τί.

Ὅρατὰ καὶ ἀόρατα, ψυχωμένα καὶ σπυχα, ὕλικὰ καὶ πνευματικά, ὅλα, «καὶ τὰ πρὸ ἀσή-μαντα ἰσότημα μεγάλα» ὑπάρχουν γιὰ τὸν ποιη-τὴ καὶ ἐνώνονται στὴν ὑπερούσια οὐσία πού λέγεται κόσμος καὶ ζωὴ

Αὐτὴ τὴν οὐσία τὴν ἀναπλάθει καὶ τὴν ἐμ-ψυχώνει ὁ Παπατισμὸς ἐλ-ῆθερα, ἔξω ἀπὸ κάθε δόγμα: τὴν ἀναπλάθει πότε πρὸ ἄμεσα καὶ λι-τά, λυρικώτερα, πότε πρὸς περίτεχνα καὶ συλ-λογιστικά, φιλοσοφικώτερα, σὲ μικρὰ καὶ σ' ἐκτενῆ ποιήματα, μὲ στίχους ρυθμικούς, μὲ «versets» πού δὲν διαφέρουν καθόλου σχεδὸν ἀπὸ τὴν πεζογραφία, καὶ, σπανιότερα, μὲ δε-καπεντασύλλαβους, κάπως θεληματικά, θὰ ἔλεγε κανεῖς, ἀπλοῦς καὶ σὰν ἀκατέργαστους (ἴσως καὶ ἀδέξιους) πού θυμίζουν τοὺς δεκαπεντασύλ-λαβους τῶν βυζαντινῶν μυθιστορημάτων καὶ τῆς «Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ».

Γενικά, στὴν ποίηση τοῦ Παπατισμοῦ ὑπάρ-χει κάμποση δόση τεχνητοῦ, μαστορικώτατα, βέβαια, χρησιμοποιοῦμένου, καὶ πού δὲν ἀλλοιώ-νει καθόλου τὴ βαθύτερη οὐσία τῆς ἐμπνεύ-σεώς του, πού δὲν παύει, ὡστόσο, νὰ εἶναι τε-χνητό. Ὁ Καβάφης στὸν συλλογιστικό, στὸν

συμπερασματικό, στὸν παραινετικό τρόπο του τὸν ἔχει ἀσφαλῶς ἐπηρεάσει, (σ. 29 καὶ 37, τέ-λος), καὶ στὴν παινευμένη, φιλοσοφικὴ, σκε-πτικὴ εἰρωνεία του. («Ἐ, τότε βέβαια, τὸ πα-ραδέχομαι τὸ μέγα Ἀλάθητο» τὸ ἐναντίο πρὸς θά-ταν ἢ ἄρνηση αὐτῆς τῆς ζωῆς καὶ παντός θείου»).

Ἀκόμα, στὴν παλαιότερη, ἰδίως, τεχνοτροπία του, φαίνεται νὰ ἔχει ἐπηρεάσει τὸν Παπατισ-μὸ ὀρισμένους πρimitivισμοί, ζωγραφικὸς καὶ ποιητικὸς, σύγχρονος (τοῦ Jaimies) καὶ παλαιό-τερος. Ἐχει τὴ θεληματικὴ ἀδεξιότητα τῶν πρimitivιστῶν, τὴν ἱσχυροαλισμὸ καὶ τὴν ἀφέ-λειά τους, ἐπαναλήψεις, χαλαρωμένη κάποτε σύν-θεση (καὶ σὲ καλύτερὰ του ποιήματα: «Ἐν ὄρα Θερινῆ») ἢ ὅποια φαίνεται ν' ἀκολουθεῖ τὸ συναισθηματικό του μᾶλλον «processus» παρὰ τὸ νοητικό, λεκτικὴ ἀκαταστασία, ἀλλὰ καὶ τὴν fantaisie τῶν πρimitiv, καὶ τὴ φρε-σκάδα τους, καὶ τὶς ἀπλὲς καὶ λιτές τους γραμ-μές, καὶ τὶς δρασάτες, χαριέστατες εἰκόνες τους καὶ λέξεις (τὰ σαλιγκάρια πού βγήκαν πωσα-λιτικὴ ἀμαξάδα, τὰ παιδάκια τοῦ Σερνιάρου πού «τρομπέρουν» τὸ νερὸ) καὶ τὸ καλοκάγαθο χιούμορ τους, καὶ, τὸ κυριώτερο, ἕνα, σὰν παι-διάτικο σχεδόν, θάρσωμα πρὸς τὰ πρῶτα-ματα.

Προσωπικὰ ἐγὼ ἀγαπῶ τὸν Παπατισμὸ καὶ ὅπου ἀκόμα εἶναι πρῶτογενὸς καὶ ὅπου μὲ κόπο παρακολουθῶ τοὺς ὄχι πολὺ καθαρὰ ἐκφρα-σμένους συλλογισμούς του. Γιατὶ βρίζω παντοῦ ἕνα βαθὺ καὶ ἀληθινὸ θέλγητρο στὴν ποίησή του.

Ὅστόσο, τὰ ποιήματα πού προτιμῶ εἶναι με-ρικά μικρὰ καὶ ἀπλάη «Παρηγορία», ἢ «Ἐστία», τὸ «Συνάντημα», ἢ «Χριστουγεννιάτικη Ἀγρυ-πνία», ἔπειτα, φυσικά, ἀπὸ τὰ πέντε ἔξι μεγά-λα ποιήματα, ὅπου ἐκδηλώνεται μὲ τὸν πρὸς πλήρη καὶ τὸν πρὸς ἰσχυρὸ τρόπο ὁ λυρισμὸς του, ἕνας ἀπ' τοὺς σημαντικώτερους, ἀπ' τοὺς πρὸς γνήσιους καὶ πρὸς προσωπικούς πού ἔχουμε αὐτὴ τὴ στιγμὴ στὴν Ἑλλάδα,

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Ἀθηνᾶς Ταρσοῦλη: «Κάστρα καὶ Πολι-τεῖες τοῦ Μοριᾶ».

Ἡ ἐργασία αὐτῆ τῆς κ. Ἀθηνᾶς Ταρσοῦλη εἶναι ἀπὸ τὰ βιβλία πού γίνονται ἀφορμὴ νὰ δοκιμασθῇ ἡ κριτικὴ τοῦ τόπου, ἢ ἰκανότητά τῆς νὰ περνᾷ ἀπὸ τὸ περίβλημα στὴν οὐσία, νὰ ξεχωρίζη τὸ κύριο θέμα, νὰ παραμερίζη ὅλα τ' ἄλλα, νὰ στέκεται σ' αὐτὸ καὶ νὰ μὴν πορασύεται σ' ἐνθουσιασμούς ἀπὸ τὰ βοηθητι-κά στοιχεῖα. Δὲν ὑπάρχει ἀμφισβόλια ὅτι τὰ «Κά-στρα καὶ Πολιτεῖες τοῦ Μοριᾶ» εἶναι βιβλίον πού κάνει ἐντύπωση. Σχῆμα μεγάλο, σελίδες γε-μάτες εἰκόνες καλὰ τοποθετημένες καὶ τυπωμέ-νες, πολυτέλεια σὲ χαρτί, σὲ κοσμήματα, σὲ hors-texte. Ἀκριβῶς ὅμως ὅλ' αὐτὰ εἶναι τὰ βοηθητικά στοιχεῖα πού μποροῦν νὰ παρασύ-ρουν σὲ ἀκριτοὺς ἐνθουσιασμούς, κ' ἔχουν ἀξία μόνο ὅταν ἔρχονται νὰ πλαισιώσουν ἕνα κείμενο πραγματικὰ ἀξιόλογο, βαρὺ ἀπὸ περιεχόμενο

καὶ ὑποδειγματικὸ γιὰ τὴ λογοτεχνικὴ του μορφή.

Εἶχα διαβάσει μερικά κεφάλαια τοῦ βιβλίου πρὸς ἄλλο κριτικὸν τὰ «Κάστρα καὶ Πολι-τεῖες τοῦ Μοριᾶ» — δημοσιεύθηκαν στὴ «Νέα Ἐστία» μὲ τὰ σχέδια πού τὰ συνοδεύουν καὶ τὴν ὥρα, — καὶ εἶχα μείνει μὲ τὴν ἐντύπωση ὅτι ἦ-ταν μιὰ καλὴ προσπάθεια, — ἢ καλύτερη ἴσως προσπάθεια τῆς κ. Ταρσοῦλη, πού πρέπει, μὲ ὅλες τὶς ἀντιρρήσεις μας γιὰ τὸ βιβλίον τῆς, νὰ τῆς ἀναγνωρίσουμε σπάνιο ζῆλο κ' ἐργατικότη-τα, συγκεντρικὴ ἐπιμονὴ σὲ μιὰ ὀρατὰ ἀσχολία καὶ εὐσυνειδησία πού μπορεῖ νὰ σταθῇ παρὰ-δειγμα στους προχειρογράφους μας. Ὑπάρχει στίς ἐντυπώσεις αὐτῆς ὀρατὸ γράφημα, περιγρα-φές πού δὲν παρουσιάζουν τὰ πρῶτα παρα-ποιημένα, πληροφοριές πού μᾶς μεταφέρουν σὲ ἄλλες ἐποχές, μακρυνές καὶ ἠρωϊκές. Εἶναι λο-γοτεχνικὲς σελίδες πού διαβάζονται εὐκόλα καὶ δημιουργοῦν κάποια διάθεση, προπάντων σὲ ὀ-δους θέλγονται ἀπ' ὅτι ἔχει σχέση μὲ τὸ παρελ-θόν. Μόλις ὅμως τοποθετήθηκαν σὲ βιβλίον κ' ἔγιναν μέρος ἐνός συνόλου πού παρουσιάζεται μὲ ἀξιώσεις, ἐνός συνόλου πού θέλει νὰ δώσῃ τὸ Μοριᾶ καὶ τὴν ἀτμοσφαιρὴ τῶν ἐποχῶν πού ἀντιπροσωπεύουν τὰ κάστρα, οἱ ἐκκλησιολογικὸι ὅτι ἄλλο ἔχει μείνει ἀπὸ τοὺς κατακτητὲς καὶ τοὺς κατοίκους του, — μόλις τοποθετήθηκαν σὲ βιβλίον, οἱ σελίδες αὐτῆς ἔπαυαν νὰ ἰκανοποιῶν: ἔμειναν μόνο μὲ τὶς πληροφορίες τους γιὰ ἄν-θρώπους καὶ γιὰ μνημεῖα, γιὰ κατορθώματα καὶ γιὰ ἐρείπια, γιὰ ἐκστρατείες καὶ γιὰ κατα-στροφές, γιὰ εἶθμα καὶ γιὰ παλιές, ξεχασμένες ὀμορφιές. Τὸ βιβλίον, μὲ τὸν ὄγκο του, μὲ τὴν εἰκονογραφικὴν του, μὲ τὴν πολυτέλειά του, δη-μιουργεῖ ἀπαιτήσεις. Κ' ἐνῶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι μιὰ ἀπλή προσπάθεια, προσφέρει πολὺ λί-γα, τόσο λίγα, πού δὲ διστάζει νὰ καταλήξῃ στὸ συμπέρασμα ὅτι εἶναι κατώτερο ἀπὸ τὸ θέμα του.

Ὅποιος ἔχει ζήσει ἢ ἔστω ἔχει μείνει γιὰ λίγο στὸ Μοριᾶ, δὲ βρίζει τίποτε ἀπὸ τὴν ποίηση πού ὑπάρχει στίς πολιτεῖες, στὰ χωριὰ καὶ στὴν ὕπαιθρόν του. Ἀλλὰ κ' ὅποιος δὲν ἔκανε τὸ τα-ξίδι αὐτό, — ταξίδι πού πρέπει νὰ τὸ κάνουν ὀ-λοὶ οἱ Ἑλληνες σὰν ἕνα προσκύνημα — δὲ βρίζει περισσότερα πρῶτα: καταλαβαίνει πο-λὸ γρήγορα, ἀπὸ τὴν ἀπαρίθμηση μόνον τῶν ἐρειπίων, ὅτι ἔμεινε ἔξω ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς κ. Ταρσοῦλη τὸ κυριώτερο: ἡ ἀτμοσφαιρὴ τοῦ Μοριᾶ, ὅτι δηλαδὴ προσπάθησε νὰ κλείσῃ στίς σελίδες του. Τότε κρίνει καλύτερα καὶ τὶς σελίδες, πού τοῦ εἶχαν κάνει κάποια ἐντύ-πωση πρὶν ἀποτελέσουν μέρος τοῦ βιβλίου.

Στὰ «Κάστρα καὶ Πολιτεῖες τοῦ Μοριᾶ» κυριαρχεῖ ἡ πληροφορία, ἢ χρονολογία, ἢ παρατήρηση γιὰ καθεὶ πού δὲν ἔχει σχέση μὲ τὴ βαθύτερη ὑπόσταση τῶν πραγμάτων. Λεῖπει, λεῖπει σὲ βαθμὸ ἀπελπιστικὰ αἰσθη-τό, ἢ λυρικὴ περιγραφή. Ἐνα βουνό, ἕνα μοναστήρι ἢ ἕνα κάστρο δὲν ἔχουν μόνο ὄγκο ἢ ρυθμὸ, πού μπορεῖς νὰ τοὺς περι-γράψῃς χωρὶς νὰ κοπιᾶσῃς παρρησιολογία. Ἐ-χουν καὶ κάτι ἄλλο: τὸν κόσμο τους, τὸν κό-σμο πού ζοῦν μέσα σ' αὐτὸν καὶ σ' αὐτὸν ἀνή-

ὅτι ἀρκετοὺς παρουσιάσαμε εἰς τὸν συμπληρωθέντα τόμον. Καὶ θὰ παρουσιάζαμε μερικοὺς ἄλλους ἀκόμη, ἂν τὸ ἐπέτρεπε ὁ χῶρος. Ἀλλῶστε ποτὲ δὲν ἐπιμένεται ὁ νέος πού κρίνεται με ἀυστηρότητα. Μὲ τὸν ἕνα ἢ μὲ τὸν ἄλλον τρόπον θὰ ὑπεριηθῆση ὅλα τὰ ἐμποδία. Περιμένομεν— δ. Κ. Π. Ἡράκλειον. Μετριώτερον ἀπὸ τὰ δημοσιευθέντα. Θὰ περιμένωμε ἀξιολογώτερον ἔργασίαν σας.—κ. Ἄλεκ. Παπ. Ἐνταῦθα. Καλογραμμένο. Ἄλλ' ἀπὸ πόσους ἄλλους καὶ μὲ πόσους τρόπους ἔχει δοθῆ αὐτῇ ἡ ἀναμονή; ἡ προσδοκία τῆς κοπέλλας πού περιμένει τὸν καλὸν της, ὅπως τὸν ἐπλάσε στὰ δυνερά της; Δοκιμάσατε τίς ἱκανότητές σας σὲ θέματα ὀλιγώτερον ἐξηγητή. —κ. Ἀνδρ. Μπ. Πάτρας. Στίχοι πού θὰ τοὺς διάβαζαν μὲ μεγαλύτερη εὐχαρίστησι οἱ μικροὶ παρά οἱ μεγάλοι. Ἐχουν εὐλικρίνεια, ἀλλ' εἶναι ἀφελεῖς περισσότερο ἀπ' ὅτι ἐπιτρέπει ἕνας ἀναγνώστης μὲ μωφωσιν καὶ μὲ ἀξιώσεις.—κ. Μην. Μπ. Τὸ ἔγκλημα ἐπῆρε τὴν σειράν του καὶ θὰ δημοσιευθῆ, ἴσως καὶ σὺ ἐρχόμενον. Ἀλλὰ μὲ τὰ «Θυμωμένα λόγια» δὲν δείχνετε ὅτι ἐπροχωρήσατε. Ἄπλως ἀφίνετε νὰ φαίνεται ὅτι ἔχετε ὑποστή ἐπίδρασιν ἀπὸ γνωστὸν διηγηματογράφον πού ἔχει ἀνώμαλο ὕψος. Ἀλλὰ ἔβρει νὰ βλέπῃ τὸν κόσμον μὲ ἴδικόν του τρόπον. Αὐτὴ ἡ κομμένη φράσις ἔχει ἕνα θέλγητρο μόνον ὅταν κλείνῃ ἕνα ἀξιόλογο περιεχόμενον.—κ. Ἄπ. Μαγ. Ἐνταῦθα. Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Διὰ πρώτην καὶ τελευταίαν φοράν κάνομε ἐξαιρέσιν καὶ τὰ κρατοῦμε εἰς τὴν διάθεσίν σας. Σὰς παρακαλοῦμε μόνον νὰ τὰ παραλάβετε τὸ γρηγορώτερον.—κ. Βαγ. Μωρ. Ἡ ἐπιστολὴ ἔχει τὴν θέσιν της εἰς τὸ περιοδικὸν πού ἐδημοσίευσεν καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Φ.—κ. Κρ. Καρ. Θεσ/νίκην. Ἀξιόλογοι στίχοι. Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ «δάκρυ» τί εἶναι; Ξαναστείλτε τοὺς διωρθωμένους.—κ. Κ. Α. Σ. Ἀπηχῆσεις ἀπὸ τὸ ἔργον ποιητοῦ πού εἶχε τελευταίως μεγάλην ἐπίδρασιν. Ἐκφρασθῆτε μὲ ἀπλούστερους, μὲ προσωπικώτερους τρόπους.—κ. Γ. Χαρβ. Μερικοὶ καλοὶ στίχοι μέσα σὲ ἄλλους πού ἀποτελοῦνται ἀπὸ λέξεις καὶ μόνον ἀπὸ λέξεις. Ἀπομακρυνθῆτε λίγο ἀπὸ τὸ «Πάρκο». Ἐχει τραγουδηθῆ κι' αὐτὸ ἀπὸ τὸσους ἄλλους! —κ. Γ. Ν. Π. Καλλιθέαν. Καὶ ἡ «ὀπηρεσιακὴ γλώσσα» καὶ ὅλα τὰ ἄλλα θ' ἀλλάξουν μὲ τὸν καιρὸ. Ἀλλὰ μὴ νομί-

ζετε ὅτι ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν «καλὴ θέληση» τῶν διευθυντῶν τῆς «Νέας Ἐστίας». Τὸ ὅλον ζήτημα συνδέεται μὲ τὴν ἐν γένει ἐξέλιξιν τῆς δημοτικῆς. Καὶ ὅσο πιὸ ραγδαία εἶναι ἡ ἐξέλιξις αὐτῆ, τόσο πιὸ γρηγορὰ θὰ γίνῃ καὶ ἡ ἀλλαγὴ πού τὴν θεωρεῖτε, καθὼς καὶ τόσοι ἄλλοι, ἀπαραίτητη. —κ. Γιαν. Φλ. Θὰ ἐπαναλάβωμε τὴν παρατήρησιν πού ἔχομε κάνει τόσες φορές: λέξεις καὶ μόνον λέξεις. Γιατί, ὅταν τελειώσετε ἕνα τραγοῦδι σας, δὲν τὸ ξαναδιαβάσετε μὲ κάποιαν ἀντικειμενικότητα γιὰ νὰ ἴδῃτε τί λέει; Ἡ ἀντικειμενικότης αὐτὴ εἶνε βέβαια, μίαν ἱκανότης πού δὲν τὴν εὐρίσκομε συχνά. Ἀλλ' ὡς ἕνα σημεῖον τὴν ἔχουν ὅλοι οἱ ἀξιόλογοι λογοτέχναι.—κ. Νικ. Μπούγ. Πειραιᾶ. Δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι συνεργάτης μας, ἀλλ' ἀπησχολημένος τὸν τελευταῖον καιρὸν μὲ τὴν Ἰδρυσιν ὀργανισμοῦ πού ἔχει σχέσιν μὲ τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν τοῦ βιβλίου δὲν κατῴρθωσε νὰ γράψῃ τίποτε διὰ τὴν «Νέαν Ἐστίαν». Ὅπωςδὴποτε, εἰς τὸ προσεχὲς ἢ τὸ μεταπροσεχὲς, θὰ κρίνῃ μερικὰ βιβλία τῆς εἰδικότητός του. Δυστυχῶς, διὰ τὴν τακτικὴν ἐκείνην «rubrique» δὲν ὑπάρχει χῶρος. Μὴν ξεχνᾶτε ὅτι εἰς τὸ Δεκαπενθήμερον πρέπει νὰ προτιμᾶται τὸ ἐπικαιρον.—δ. Σὺλ. Θεσ/νίκην. Λεπτὸ, πολιτισμένον, καλοσθητὸ γράψιμο πού μπορεῖ νὰ σᾶς βοηθήσῃ νὰ δώσατε καλύτερα πράγματα ἀπὸ τίς «Νουσταλγίες», στίς ὁποῖες ὑπάρχει ἐδῶ κ' ἐκεῖ κάτι τὸ χρονογραφικόν. Ἐργασθῆτε. Ὁ κόπος σας δὲν θὰ πάῃ χαμένος.—κ. Ε. Ἄντ. Ἐνταῦθα. Θὰ δημοσιευθοῦν καὶ οἱ στίχοι.—κ. Σ. Κακ. Φιλιππῶν. Ἡ ἐπιστολὴ διεβεβῆσθη εἰς τὸν κ. Α. Ὅσον διὰ τὴν «Μουσικὴ ζωγραφία» τοῦ φίλου σας, λυπούμεθα πού μᾶς ἀναγκάζει νὰ τοῦ ἐνισχύσωμε τὴν ἰδέαν ὅτι «ἔχομε προκαταληθῆ ἑναντίον του». Ἀπὸ τὸν πρῶτον ὡς τὸν τελευταῖον στίχον κυριαρχεῖ ἕνας ρητορικὸς τόνος πού τρέπει εἰς φυγὴν κάθε λυρικὴν διάθεσιν.—κ. Ν. Παπ. Ἐνταῦθα. Τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν. Θ' ἀναζητήσωμε καὶ τοὺς ἄλλους στίχους σας καὶ θὰ σᾶς γράψωμε—δ. Κατ. Τσατσ. Ἡράκλειον. Προτιμοῦμε τὸ σονέττο, χωρὶς νὰ τὸ θεωροῦμε δημοσιεύσιμον. Ἄν ἐπιμένετε, ἀσφαλῶς θὰ γράψετε καλοὺς στίχους. Δὲν σᾶς λείπει ἡ λυρικὴ διάθεσις. Κι' αὐτὸ δὲν εἶναι λίγον.

Η «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ:

ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ

ΤΑ ΒΟΥΚΟΛΙΚΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΕΓΚΩΜΙΑ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Τιμὴ δρ. 25

Ὅλιγα ἀντίτυπα πολυτελείας, δρ. 75

Τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἀναλύει
εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο ὁ κριτικὸς κ.
Κλ. Παράσχος, ἡ ποιητικὴ συλ-
λογὴ τοῦ κ.

Τ. Κ. ΠΑΠΑΤΣΩΝΗ

ΕΚΛΟΓΗ
Α'

(Ἔκδοσις «Κασταλίας»)

Πωλεῖται εἰς τὸ Βιβλιοπωλεῖον

ΚΑΟΥΦΜΑΝ

ΣΤΑΔΙΟΥ 28 — ΑΘΗΝΑΙ

ἀντὶ δραχμῶν 100